ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2548
ISBN 974-53-2312-8
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SPECIALISTS' VIEWPOINTS ON TEACHING ART HISTORY ON CRITICAL THINKING IN VISUAL ART PROGRAMS OF THE PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Miss Sawitree Budlek

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education
Department of Art, Music and Dance Education
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Acadamic Year 2005

ISBN 974-53-2312-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
โดย	นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก
สาขาวิชา	ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สาวิตรี บุตรเล็ก : ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. (SPECIALISTS' VIEWPOINTS ON TEACHING ART HISTORY ON CRITICAL THINKING IN VISUAL ART PROGRAMS OF THE PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ปิยะชาติ แสงอรุณ 187 หน้า.
ISBN 974-53-2312-8

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ประกอบด้วย 1.วัตถุประสงค์การสอน 2.กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม 3.วิธีการสอน 4.การประเมินผล ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญระดับสูงจำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามจำนวน 3 รอบ ตามเทคนิคเดลฟาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐาน ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีทรรศนะต่อการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การสอน : มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ

2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม : 1. ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม ในเรื่องรูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง 2. อิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรม ซึ่งเรื่องวัฒนธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงถึงเป็นอันดับแรก 3. ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ในเรื่องความสำคัญกับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น

3. วิธีการสอน : 1. วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาอย่างมีหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง 2.วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้ จากการศึกษาค้นคว้า หรือวิจัย 3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการ และทางด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ 4. วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล โดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น

4. การประเมินผล : 1.ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา 2.ประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล

ภาควิชา.....ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา ..... ลายมือชื่อนิสิต.....สาวิตรี บุตรเล็ก.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2548.....

4583818327 : MAJOR ART EDUCATION
KEY WORD : TECHING ART HISTORY / CRITICAL THINKING / VISUAL ART

SAWITREE BUDLEK : SPECIALISTS' VIEWPOINTS ON TEACHING ART HISTORY ON CRITICAL THINKING IN VISUAL ART PROGRAMS OF THE PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIYACHART SANGAROON. 187 pp. ISBN 974-53-2312-8

The purposes of this research were to study specialists' viewpoints on teaching art history on critical thinking consists of 1.Teching Objective 2.Content cover 3.Teching Method and 4.Evaluation in visual art programs of the public higher education institutions. The research consists of the hight level of eight specialists sampling and the third times of surveying-questionaire which the method of Delphi Technique : presented the median of data, the gap between mode and median and the inter quartile range.

The specialists' viewpoints on teaching art history on critical thinking indicate the consequence of this research follow as :

1. Teaching Objective : to desire the student combines any relative knowledge in order to analyze and conclude the data of art history on intregate.

2. Content cover : 1.History and art work are especial including in pattern , element and structure. 2. The other factors influence on the art work is culture which is the first priority to consider. 3. The important of art history with the other knowledge.

3. Teaching Method : 1.The observation method and the created question or problem as principle and reason from the real work. 2. The consideration method in the art history trust worthy matters from research. 3. The analysis method on art history data and content figure such as element, structure, pattern, technique ; to analyze the content such as viewpoint, principle of trust. 4. More over the teaching method advised the conclusion method of content or problem relation as principle and reason that refer to causes or influences to reach the art work.

4. Evaluation : 1.The created question or problem ability. 2. The conclusion of relation as principle and reason.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department .....Art, Music and Dance Education..... Student's signature Sawitree Budlek

Field of study.....Art Education..... Advisor's signature.....

Academic year .....2005.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารถสำเร็จได้ หากขาดบุคคลต่อไปนี้ในการสนับสนุนให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจแก้ไข และให้กำลังใจดังต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สำหรับคำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ให้มีความเหมาะสมและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ ประธานกรรมการสอบวิทยา-นิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ
กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ
สารบัญ ..... ช
สารบัญตาราง ..... ญ
สารบัญแผนภูมิ ..... ฎ

บทที่

1 **บทนำ** 1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์การวิจัย 7
ขอบเขตของการวิจัย 7
ข้อตกลงเบื้องต้น 7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย 8
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 8
2 **เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง** 9
1.ความเป็นมาและความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ 10
1.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ศิลป์ 10
1.2 ความเป็นมาของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ 13
1.3 ความสำคัญของศาสตร์สาขาประวัติศาสตร์ศิลป์ 15
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ 20
2.1 ความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา 20
2.2 การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ 23
2.2.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์..... 23
2.2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ 24
2.2.3 ขอบเขตของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์.. 29
2.2.4 วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์..... 32
2.2.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์..... 44
2.3 ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ 46

บทที่		หน้า
	2.4 การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์.....	50
	3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ.	52
	3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิด.....	52
	3.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจท์	53
	3.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาของกิลฟอร์ด.....	55
	3.1.3 ทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก.....	56
	3.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ.....	58
	3.2.1 ความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ.....	58
	3.2.2 แนวคิดจากศูนย์พัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณ.....	60
	3.2.3 แนวคิดของวัตสันและเกลเซอร์.....	61
	3.2.4 แนวคิดของเดรสเซลและเมย์ฮิวส์.....	62
	3.2.5 แนวคิดของนีดเลอร์.....	63
	3.2.6 ทฤษฎีของเอนนิส.....	64
	3.3 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ.....	66
	3.4 การประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ.....	71
	4. การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ	75
	4.1 การเรียนการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ.....	75
	4.2 การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ.....	76
	5. การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการวิจัย การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ.....	78
	5.1 ความหมายของการศึกษาแบบเดลฟาย	78
	5.2 กระบวนการของการศึกษาแบบเดลฟาย	78
	5.3 ความเหมาะสมที่ใช้การศึกษาแบบเดลฟายในการวิจัย	79
	6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	80
	6.1 งานวิจัยภายในประเทศ	80
	6.2 งานวิจัยต่างประเทศ	82
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	97
	1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	97
	2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	97
	3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	98
	4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	100

บทที่ **หน้า**

5. การวิเคราะห์ข้อมูล..... 100
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 102

4 **ผลการวิเคราะห์ข้อมูล** 103
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในด้าน
วัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 104
กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 105
วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 108
การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 113

5 **สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ** 115
สรุปผลการวิจัย 115
อภิปรายผล 118
ข้อเสนอแนะ 130

รายการอ้างอิง 131

ภาคผนวก 140
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ 141
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม 143
ภาคผนวก ค หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย 145
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 150
ภาคผนวก จ หลักสูตรสาขาทัศนศิลป์ รายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ 174

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 187

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

1 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ..... 67
2 สรุปขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณและความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี ของนักวิชาการ..... 71
3 แสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่มากขึ้น..... 99
4 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวัตถุประสงค์ การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 104
5 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านกรอบเนื้อหา สาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ.... 105
6 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวิธีการสอน ประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 108
7 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านการประเมินผล การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ..... 113

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ **หน้า**

1 แสดงสาขาของวิชาประวัติศาสตร์..... 12
2 แสดงองค์ประกอบการเรียนการสอน..... 23
3 แสดงวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้..... 28
4 แสดงการจำแนกเนื้อหาตามแหล่งกำเนิดของงานศิลปกรรม..... 29
5 แสดงการจำแนกเนื้อหาตามประเภทของงานศิลปกรรม..... 30
6 แสดงขอบเขตของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์..... 32
7 โครงสร้างทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก..... 57
8 แสดงการประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ..... 75
9 การพัฒนากรอบแนวคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ... 92

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโบราณวัตถุสถาน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ทั้งในเรื่องวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนลัทธิและนิกายทางศาสนาในช่วงเวลาหนึ่ง (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2544) โดยถ่ายทอดผ่านงานศิลปกรรมต่างๆ อาทิเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ควรเริ่มที่การเก็บรวบรวมหลักฐานโดยวิธีการสืบเสาะทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ซึ่งเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการรวบรวมและค้นพบข้อเท็จจริงทางโบราณคดี (Bruce Allsopp, 1970) อีกทั้งยังเป็นความพยายามที่จะเข้าใจถึงวัฒนธรรมอันเป็นแหล่งกำเนิดของงานศิลปะ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gowans (1974 อ้างถึงใน Chalmers,1978) นักประวัติศาสตร์ศิลป์ท่านหนึ่งที่สนับสนุนการศึกษาศิลปกรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมแต่ละสมัย มากกว่าที่จะยอมรับงานศิลปกรรมที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาเกี่ยวกับศิลปกรรมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนควรจะได้รับในระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ความรู้ดังกล่าวมักจะจัดไว้ในหลักสูตรการศึกษาทั่วไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความตื่นตัวด้านพุทธิปัญญาและสร้างรสนิยมอันดีมากกว่าที่จะเป็นการสร้างความจัดเจนหรือแม่นยำในเรื่องของวิชาการทางศิลปกรรม บทบาทของผู้สอนในฐานะนักวิจารณ์จึงต้องเป็นบทบาทในการแนะนำและเผยแพร่ศิลปกรรม โดยพยายามจูงใจผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ และใช้สื่อการสอนหลายประเภทเข้าช่วย ผู้สอนต้องสร้างวิทยาการประสมของตนเองขึ้นมา จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ มีความสามารถในการอธิบายลักษณะและชี้ให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรม ทั้งนี้ต้องประมวลความรู้ด้านทฤษฎีศิลป์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ (ศิลปากร,2525)

ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด มีแนวทางในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมหรือพิจารณาตัดสินงานศิลปกรรมได้อย่างเชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านศิลปะต่างให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลป์ในฐานะเป็นเครื่องมือขยายความรู้ ความเข้าใจ และความชัดเจนต่อการศึกษางานศิลปกรรมแขนงอื่นๆ (ดำรง วงศ์อุปราช, 2524) อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในแก่นแท้ของงานศิลปกรรม (Mittler, 1994) ดังนั้นประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงถูก

บรรจุไว้เป็นวิชาพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจทางด้านศิลปกรรม ศิลปศึกษา และศิลปะประยุกต์ ในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง ทั้งภาครัฐและเอกชน

จากการศึกษาคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ด้านโครงสร้าง รูปแบบ วิวัฒนาการ แนวความคิด และคติความเชื่อ ที่แสดงออกมาในงานศิลปกรรม แต่สภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในปัจจุบัน มิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากผู้สอนให้ความสำคัญกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการวัดความสามารถทางปัญญาในระดับต่ำ คือการวัดความสามารถด้านความจำ มากกว่าการวัดความสามารถทางปัญญาในระดับสูง คือการวัดทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจาก ผู้สอนส่วนใหญ่มักสอนตามตำราซึ่งไม่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น อีกทั้งจำนวนผู้เรียนในบางรายวิชาที่มีจำนวนมาก ประกอบกับระยะเวลาในการเรียนการสอนที่จำกัดไม่เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองเท่าที่ควร ดังนั้นผู้สอนจึงใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้สอนมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการให้ความรู้ ข้อมูลกับผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นข้อมูลในเชิงสรุป วิเคราะห์ ตีความหรือไม่ก็ตาม เป็นการนำสาระมาบอก เล่า หรืออธิบายให้กับผู้เรียน โดยผู้เรียนจะรับ หรือจำ สิ่งที่สอนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารทางเดียวจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมน้อยนอกจากการฟัง จดและจำ เป็นหลัก

จากการสังเกตการเรียนการสอน วิชา 3501222 ประวัติศิลปะตะวันออก 1(History of Oriental Art I) ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับของสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวนผู้เรียน 160 คน เนื่องจากมีผู้เรียนจาก ต่างสาขา ต่างคณะมาลงทะเบียนเรียนเป็นวิชาเลือกเสรี ทำให้ต้องจัดการเรียนการสอนในห้องบรรยายขนาดใหญ่ ทำให้ผู้เรียนบางส่วนขาดปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันเอง เมื่อประวัติศาสตร์ศิลป์ซึ่งจัดเป็นวิชาพื้นฐานในภาคทฤษฎีของการศึกษาทางด้านศิลปกรรม ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหารายละเอียดที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจมาก อีกทั้งยังมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงทางด้านความคิด ความเชื่อ รูปแบบ โครงสร้างต่างๆทางด้านศิลปกรรม ส่งผลให้ผู้สอนนำเสนอในเรื่องรายละเอียดมาก เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด ทั้งที่ควรเป็นส่วนของผู้เรียนที่จะได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจที่จะติดตามค้นคว้าในเรื่อง หรือประเด็นที่น่าสนใจเพราะผู้สอนได้บอกความรู้ให้แล้ว เมื่อสอนในเรื่องรายละเอียดมากก็ต้องใช้เวลามาก ทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น หรือได้มาอภิปรายวิเคราะห์วิจารณ์ประเด็นปัญหาร่วมกัน ประกอบกับผู้สอนไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ซึ่งมีทั้งผู้เรียนในสาขาวิชาทัศนศิลป์ที่มีพื้นความรู้เดิมด้านประวัติศาสตร์ศิลป์มาบ้างแล้ว และผู้เรียนนอกคณะซึ่ง

อาจจะไม่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์มาก่อนเลย ทั้งนี้ผู้สอนอาจเข้าใจเองว่าผู้เรียนสามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาที่สอนได้เท่าๆ กัน จากการสังเกตการเรียนการสอนดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า ผู้สอนบรรยายเนื้อหาบางส่วนโดยไม่มีภาพประกอบ ซึ่งเป็นความเข้าใจของผู้สอนเองว่า ผู้เรียนทุกคนต้องรู้จักหรือเคยเห็นมาแล้ว อาทิเช่น มณฑปวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย แต่มีผู้เรียนเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้จัก ทำให้ไม่เข้าใจเมื่อผู้สอนกล่าวถึงแนวคิดของการสร้างงานศิลปกรรมจากลังกา ที่สืบเนื่องมายังประเทศไทย เพราะนึกภาพไม่ออกจึงไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่างานศิลปกรรมทั้งสองแห่งมีความสัมพันธ์กันในประเด็นใดบ้าง ความแตกต่างข้อนี้ทำให้การบรรยายไม่สนองต่อธรรมชาติของผู้เรียนเท่าที่ควร

และด้วยปัญหาในเรื่องรายละเอียดของเนื้อหาที่มากดังกล่าวมาข้างต้น ประกอบกับไม่มีตำรา หรือเอกสารประกอบการเรียน ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มุ่งแต่จะจดตามคำบรรยายอย่างละเอียด จึงไม่มีโอกาสซักถาม หรือแสดงความคิดเห็นแต่ประการใด เนื่องจากผู้สอนมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ คือสอนเพื่อให้รู้เป็นหลัก ผู้สอนจึงสอนแบบบอกความรู้มากกว่าการสอนอย่างวิเคราะห์ ต่อเนื่องมาถึงการวัดผล ก็ใช้ทั้งวิธีวัดผลแบบปรนัย และอัตนัย โดยวัดผล 2 ครั้งคือกลางภาคเรียน และปลายภาคเรียน ไม่มีการมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติมแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าผู้สอนมุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ความสามารถในการจำ ทำให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณ (Critical Thinking) ซึ่งการคิดแบบวิจารณญานถือเป็นความสามารถในการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีวัตถุประสงค์ ก่อนการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรทำ (Ennis, 1985) คือ เป็นการคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้พื้นฐาน เพื่อกลั่นกรองการคิดที่เพ้อฝัน หรือการคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายให้เป็นการคิดที่มีทิศทางขึ้น (Hilgard, 1971) อีกทั้งยังเป็นโครงสร้างทางปัญญาและเป็นกิจกรรมทางสมอง (active of mind) ที่เน้นกลไกทางปัญญาของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และการตัดสินใจซึ่งสามารถพัฒนาได้ ด้วยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์โดยรวมที่ผ่านมายังมุ่งเน้นในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผลที่ตามมาก็คือผู้สอนรับบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาแก่ผู้เรียน การวัดผลจึงเป็นการวัดความสามารถในการท่องจำ กระบวนการสอนเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในระดับการรับเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในระดับสร้างสรรค์ คือสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ กล่าวคือ สามารถค้นหาหรือรวบรวมข้อมูลที่เป็นหลักฐาน ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงมาสนับสนุนความคิดของตนเองอันนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผลได้ ทำให้เกิดการค้นพบข้อความรู้ใหม่ในประเด็นต่างๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ กับศาสตร์ความรู้อื่นๆ หรือนำกระบวนการคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการศึกษาและวัดประสิทธิผลของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาพบว่า ระดับของความถนัดทางปัญญา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณจะเพิ่มขึ้นในช่วงการพัฒนาการของผู้เรียน โดยเฉพาะความคิดเชิงตรรกะ (การคิดอย่างมีเหตุผล) ของผู้เรียน จะเพิ่มอย่างมากในชั้นปีที่2,4 และ5 ของการศึกษาในมหาวิทยาลัย (Feldman and Newcomb, 1969,Whilla, 1978 อ้างถึงใน Young, 1980) และจากงานวิจัยของ Lehman (1997) เรื่อง Constructivist Inquiry for the Study of History : Learning from Small – Group Discussions in an American Studies Classroom ที่ได้ทำการศึกษากับผู้เรียนเกรด 11 ในวิชาประวัติศาสตร์ โดยยึดรูปแบบการเรียนการสอนแบบ Constructivist Inquiry คือให้ผู้เรียนได้สืบค้นหรือค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งให้ความสำคัญกับการสรรค์สร้างความรู้ ดำเนินการสอนด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่มย่อย โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนและให้ข้อคำถามแก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะทำการสืบค้นหรือค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ด้วยตนเอง และนำมาอภิปรายกันในกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า การเรียนในรูปแบบนี้เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการเรียนแบบเดิม ๆ คือการท่องจำ และพบว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

ดังนั้นผู้สอนจึงควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ที่จะฝึกกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณให้แก่ ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ต้องอาศัยการตรวจสอบหลักฐาน เพื่อหาข้อมูลสนับสนุนที่เป็นข้อเท็จจริง สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผลได้ การที่ผู้เรียนจะสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ก็ขึ้นอยู่กับรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการสอนของผู้สอนที่จะต้องเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน และต้องสอนอย่างวิเคราะห์ไม่ใช่สอนแบบบอกความรู้ และสามารถสอนให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เป็น ซึ่งกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณเป็นเรื่องที่สอนได้ เนื่องจากเป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางสมอง ผู้เรียนที่เรียนรู้ในเรื่องกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณจะมีความสามารถทางปัญญาสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกทักษะทางด้านนี้ เพราะการคิดแบบวิจารณญาณเป็นทักษะทางปัญญาในระดับสูง ที่อยู่เหนือทักษะด้านความจำ และความเข้าใจ (Bank, 1985)

ในวงการศึกษาไทยได้ให้ความสนใจในเรื่องการคิดมาโดยตลอด เช่น แนวคิดเรื่องการสอนให้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และแนวคิดตามแนวพุทธศาสตร์คือ การคิดอย่างถูกวิธีตามหลักโยนิโสมนสิการ แม้วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาทั่วไป คือ การสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการคิด แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดกลับไม่ได้รับความสนใจจากผู้สอนเท่าที่ควร จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับ

ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษาก็ตาม มักไม่พบการสอนคิดปรากฏอยู่มากนัก ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาความสามารถทางการคิดเท่าที่ควร สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากผู้สอนบางส่วน ไม่เข้าในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดของผู้เรียน ไม่ทราบว่าการสอนอย่างคิดวิเคราะห์ หรือสอนคิดแบบวิจารณญาณควรสอนอย่างไร เมื่อผู้สอนสอนอย่างคิดวิเคราะห์ไม่ได้ ผู้เรียนก็ไม่มีตัวอย่างในการศึกษาว่าควรวิเคราะห์อย่างไร ทำให้ต้องจำรายละเอียดทุกอย่างที่ผู้สอนถ่ายทอดมา

จากความสำคัญของความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณ (Critical Thinking) ได้มีผู้ศึกษาหาวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมให้เกิดการคิดในระดับขั้นต่างๆ อาทิเช่น

เอื้อญาติ ชูชื่น (2536) ทำการศึกษาความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนพยาบาลตำรวจ โดยฝึกการคิดตามขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามแนวทฤษฎีของโรเบิร์ต เอช. เอนนิช เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ให้อ่านเอกสารด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิพล นาสมบูรณ์ (2536) ทำการศึกษาผลของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และการสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการสูงกว่าก่อนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยเชียงรายจำนวน 42 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนผู้สอน ตามรูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 และไม่พบความแตกต่าง ระหว่าง

คะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายหลังการทดลองกับระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง

วิมลนิจ สิงหะ (2540) ทำการศึกษาเรื่องผลการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาลในกลุ่มทดลอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาล หลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพรรณี สุวรรณจรัส (2543) ทำการศึกษาผลของการฝึกใช้เทคนิคแผนผังทางปัญญาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญามีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญามีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่พบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายหลังการทดลองกับระยะติดตามผลของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญา

จากงานวิจัยที่เสนอมาจะเห็นได้ว่าเทคนิค วิธีการ และกระบวนการต่างๆ ที่ใช้เพื่อพัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณนั้น สามารถทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การศึกษาด้วยตนเอง การสอนเรื่องการคิดแบบวิจารณญาณ และการทดลองใช้กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นต้น

จากการศึกษาวิธีการสอนในปัจจุบันบางวิธี ซึ่งมีขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสอนเพื่อหาข้อสรุปของปัญหา เช่น วิธีการสอนแบบสืบสอบ วิธีการสอนแบบวิทยาศาสตร์ และวิธีการสอนด้วยวิธีการวิจัยแบบประวัติศาสตร์ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมุ่งในการแสวงหาคำตอบของปัญหาต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน แต่มิได้ระบุแนวทางหรือกระบวนการในการคิดแบบวิจารณญาณ ว่าผู้เรียนควรจะคิดอะไร และอย่างไร ทั้งนี้วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์อันเป็นวิชาที่มีเนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับ ต้นกำเนิด การวิวัฒนาการ อิทธิพล การสืบเนื่อง และการประยุกต์ใช้ โดยศึกษาในด้านความคิด คติความเชื่อ องค์ประกอบ รูปแบบโครงสร้าง เทคนิคและวัสดุการสร้างงานศิลปกรรมต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยหลักฐาน และข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังนั้น กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ หรือ

การคิดอย่างมีเหตุผล ถือเป็นกระบวนการสืบสอบที่มีขั้นตอนที่สำคัญในการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ควรฝึกกระบวนการดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ซึ่งเป็นการคิดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาปัญหาหรือข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล รวมทั้งมีลำดับขั้นตอนในการคิดที่เป็นระบบ สามารถสรุปเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งเป็นวิธีที่ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ได้แสดงแนวคิดอย่างมีอิสระ อันจะทำให้ได้รับแนวคิดที่หลากหลายและสามารถรวบรวมแนวคิดที่มีความสอดคล้องกันเพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณที่เหมาะสมต่อการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอนเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รอบ

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษา มีประสบการณ์ในการสอน 10 ปีขึ้นไป และมีผลงานทางวิชาการเผยแพร่

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ ตอบแบบสอบถามด้วยความเต็มใจ และจริงใจ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การคิดแบบวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถในการใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์ พิจารณาตรวจสอบข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ อันนำไปสู่การลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยขั้นตอนในการคิด 5 ขั้นตอนคือ 1. ขั้นนิยามปัญหา เป็นการระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา 2.ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะศึกษา 3.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สาระของข้อมูลตามประเด็นต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 4.ขั้นสรุปอ้างอิง เป็นการนำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผลที่เชื่อถือได้ 5.ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง เป็นการคาดคะเนผลที่ได้รับจากข้อสรุปนั้น

ประวัติศาสตร์ศิลป์ หมายถึง วิชาที่ศึกษาต้นกำเนิดหรือที่มาของงานศิลปกรรม เพื่อเข้าใจถึงวิวัฒนาการ ความหมายของงานทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ รวมทั้งแนวคิดและอิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม โดยใช้งานศิลปกรรมอันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์ ที่มีองค์ประกอบ รูปแบบ โครงสร้าง วัสดุ แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัยเป็นข้อมูลในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแนะแนววิธีการที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นบทบาทของผู้สอนในลักษณะของวิธีการที่จะต้องจัดวิธีการสอนเนื้อหา และการประเมินผลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสอน

สาขาทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะแขนงหนึ่งที่ตอบสนองประสาทสัมผัสทางตา จำแนกออกได้เป็นหลายสาขา ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และสถาปัตยกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ใช้เป็นหลักในการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา ให้มีความเหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. หากนำแนวทางการสอนที่ได้จากการวิจัยไปปฏิบัติ จะทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนการสอนในสาขาอื่น ๆ ได้

3. สามารถประยุกต์ใช้เป็นกิจกรรมการเรียนด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างมีระบบ

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษา การคิดแบบวิจารณญาณ รวมถึงวิธีการวิจัยแบบเดลฟาย โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น 6 หัวเรื่อง ได้แก่

1. **ความเป็นมาและความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์**
   - 1.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ศิลป์
   - 1.2 ความเป็นมาของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์
   - 1.3 ความสำคัญของศาสตร์สาขาประวัติศาสตร์ศิลป์
2. **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์**
   - 2.1 ความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา
   - 2.2 การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 2.2.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 2.2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 2.2.3 ขอบเขตของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 2.2.4 วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 2.2.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
   - 2.3 ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
   - 2.4 การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
3. **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ**
   - 3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิด
     - 3.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจท์
     - 3.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาของกิลฟอร์ด
     - 3.1.3 ทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก
   - 3.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ
     - 3.2.1 ความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ
     - 3.2.2 แนวคิดจากศูนย์พัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณ
     - 3.2.3 แนวคิดของวัตสันและเกลเซอร์
     - 3.2.4 แนวคิดของเดรสเซลและเมย์ฮิวส์
     - 3.2.5 แนวคิดของนีดเลอร์

3.3 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ

3.4 การประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ

4. การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

4.1 การเรียนการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

4.2 การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

5. การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการวิจัยการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

5.1 ความหมายของการศึกษาแบบเดลฟาย

5.2 กระบวนการของการศึกษาแบบเดลฟาย

5.3 ความเหมาะสมที่ใช้การศึกษาแบบเดลฟายในการวิจัย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์

1.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ศิลป์

ประวัติศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางด้านสังคมและมานุษยวิทยา ที่อธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยลักษณะของประวัติศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่กว้างจึงได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ว่าหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือเรื่องราวของประเทศชาติ ตามที่บันทึกไว้เป็นหลักฐาน เนื้อหาของประวัติศาสตร์ประกอบด้วยเรื่องราวของมนุษยชาติ และวิทยาการแขนงต่างๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาได้ ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงแยกเป็นหลายสาขาวิชา เช่น ประวัติศาสตร์การปกครอง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ปรัชญา และประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2528)

แถมสุข นุ่มนนท์ (2527) ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ ว่าหมายถึง การไต่สวนเข้าไปให้รู้ถึงความจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่งของอดีต ฉะนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ในสังคม และสภาพเหตุการณ์ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางวิวัฒนาการของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง วิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ เนื่องจากขอบเขตของประวัติศาสตร์กว้าง วิชานี้จึงแบ่งแยกออกเป็นหลายสาขาตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การปกครอง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

ประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ปรัชญา ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นต้น

ดนัย ไชยโยธา (2534) ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ ว่าหมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สอบสวนค้นคว้า และบันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบ โดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติของเวลา สถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ รวมทั้งสิ่งที่มนุษย์ได้ศึกษาประดิษฐ์ขึ้นในด้านศิลปะ ศาสนา สงคราม การเมือง การปกครอง กฎหมาย ลัทธิ วรรณคดี ปรัชญา สังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ รวมไปถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สอบสวน ค้นคว้า แสวงหาหลักฐานที่รวบรวมเขียนไว้ ซึ่งพิจารณาเห็นว่ามีคุณค่า โดยอาศัยการวิเคราะห์และตีความหลักฐานประเภทต่างๆ ของนักประวัติศาสตร์ มุ่งศึกษาค้นคว้าเพื่อเรียนรู้และเข้าใจประสบการณ์ทั้งมวลของมนุษย์ในอดีตด้วยวิธีการต่างๆ นักประวัติศาสตร์ได้คิดค้นวิธีการวิเคราะห์และตีความหลักฐานที่ก้าวหน้ามากขึ้นเป็นลำดับ และความพยายามเช่นนี้ได้เป็นรากฐานของการพัฒนาการศึกษาทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543) ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ ว่าหมายถึง ความพยายามของคนในสังคมหนึ่งและยุคใดยุคหนึ่ง ในการศึกษาเพื่อที่จะเข้าใจและอธิบายว่าเหตุการณ์หรือ ปรากฏการณ์สำคัญทั้งหลายในอดีตได้เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร ทั้งนี้บนพื้นฐานของหลักฐานร่วมสมัยประเภทต่างๆ เท่าที่ยังหลงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวต่างๆ ของมนุษย์ ในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะอธิบายถึงเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีต และการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในช่วงเวลาต่อมาอย่างไร โดยอาศัยการวิเคราะห์ ตีความ เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ด้วยลักษณะของประวัติศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่กว้าง จึงมีการแยกสาขาของประวัติศาสตร์ไปตามลักษณะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ปรัชญา ประวัติศาสตร์การศึกษา ประวัติศาสตร์การดนตรี และประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น ซึ่งแสดงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

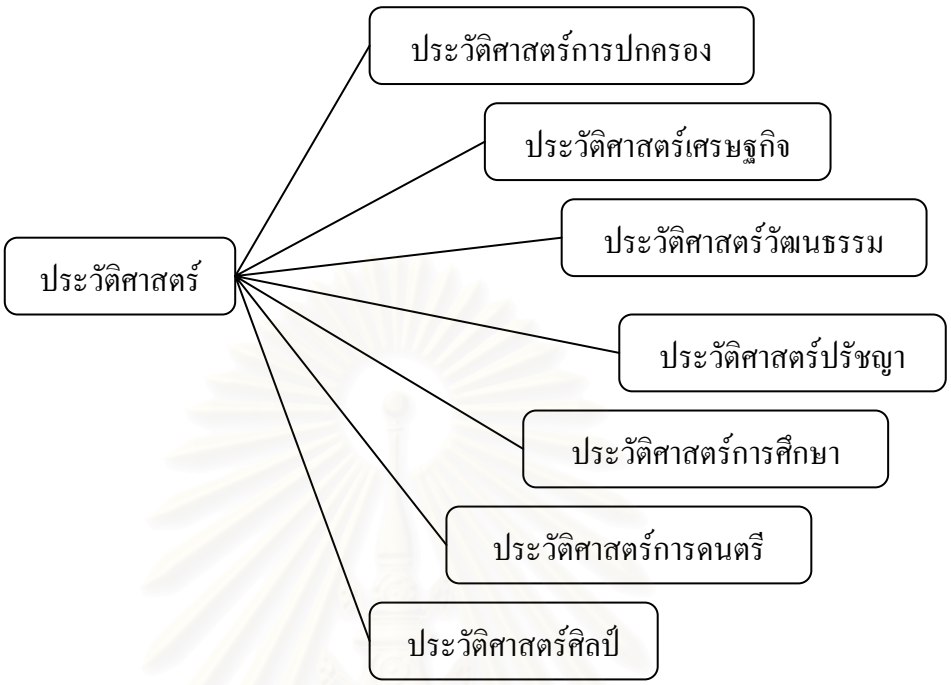

แผนภูมิที่ 1 แสดงสาขาของวิชาประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ศิลป์จึงถือเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่ศึกษาตามลักษณะของงานศิลปกรรมที่เกิดขึ้นและการดำเนินไปตามช่วงเวลาต่างๆ นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ดังนี้

Donglas Fraser (1966,อ้างถึงใน Chalmers , 1978) นักประวัติศาสตร์ศิลป์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในเรื่องศิลปะดั้งเดิม (primitive) ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการศึกษางานศิลปะในแง่มุมทางด้านประวัติศาสตร์และเป็นความพยายามที่จะอธิบายถึงรูปแบบ ความหมายของงาน แหล่งกำเนิด หรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปะนั้นๆ

สุภัทรดิส ดิศกุล (อ้างถึงใน ศิลปากร, 2525) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า เป็นวิชาที่ ค้นคว้าเกี่ยวกับที่มา วิวัฒนาการ และความสัมพันธ์กับศิลปะต่างๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการกำหนดอายุของโบราณวัตถุ หรือโบราณสถาน

พิริยะ ไกรฤกษ์ (2533) ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าที่ใช้โบราณวัตถุ โบราณสถานเป็นข้อมูลในการศึกษาอดีตของมนุษย์ ที่ตรงต่อความเป็นจริงมากที่สุด และใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี ตรวจสอบข้อเท็จจริง

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2543) กล่าวถึงประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี แนวความคิดความเชื่อของศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน ที่แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย โดยใช้งานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม

ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต

วนิดา ขำเขียว (2544)ได้ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่าประวัติศาสตร์ศิลป์ คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องราวในอดีตจนถึงปัจจุบันที่เกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งความคิด และการสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ

ดังนั้น ประวัติศาสตร์ศิลป์จึงหมายถึง วิชาที่มุ่งศึกษาความเป็นมา ความสืบเนื่อง อิทธิพลในด้านแนวคิดและความเชื่อของมนุษย์ โดยใช้งานศิลปกรรมอันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์ ที่มีองค์ประกอบ รูปแบบ โครงสร้าง วัสดุ แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย เป็นข้อมูลในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่จะทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคมปัจจุบันว่าได้มีพัฒนาการมาบนพื้นฐานของปัจจัยทางด้านใด และอย่างไรบ้าง ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือด้านลบก็ถือเป็นประสบการณ์ที่สำคัญ ที่จะทำให้คนในสังคมเรียนรู้ความเป็นมาของตนเอง การรับรู้ถึงข้อบกพร่องในอดีต จะเป็นแนวทางในการป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

ประเด็นปัญหาที่ผู้คนเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ล้วนแต่เกี่ยวโยงกับปัจจัยหรือรากเหง้าในอดีต การย้อนพินิจหรืออภิปรายถึงปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากจุดหนึ่งของอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นกิจกรรมหลักของนักประวัติศาสตร์ ดังนั้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีคุณค่าทางการศึกษา เพราะสร้างเสริมปัญญาให้แก่คนที่เรียนได้ฝึกอ่านอย่างกว้างขวาง ฝึกคิดอย่างวินิจวิเคราะห์ และฝึกเขียนได้อย่างสละสลวยชัดเจน การย้อนพินิจย่อมทำให้เราคิดและตระหนักถึงความสำคัญของแนวโน้มในอนาคต (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543)

อย่างไรก็ตามแม้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ จะเป็นการบันทึกเหตุการณ์สำคัญในอดีต แต่มิได้หมายความว่าข้อมูลที่มีอยู่เหล่านั้นจะถูกต้องเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการค้นพบหลักฐานใหม่ และการตีความบนพื้นฐานของการใช้เหตุผลที่ดี แหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ต่างกันจึงมีผลต่อความเข้าใจและการตีความ ทั้งนี้ข้อสรุปใหม่ที่ได้จะมีผลเชื่อมโยงต่อการทำความเข้าใจ ในการศึกษาศาสตร์แขนงอื่น หากข้อสรุปใหม่ที่ได้ขัดแย้งต่อความเชื่อ หรือค่านิยมของคนในสังคมที่เคยมีมา ย่อมมีผลกระทบต่อการปฏิเสธข้อมูลใหม่ และการปรับเปลี่ยนทรรศนะคติให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

1.2 ความเป็นมาของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์

Pliny the Elder ได้เขียนเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลป์ของกรีกและโรมัน” ขึ้นก่อนที่เขาจะเสียชีวิตในปีคริสต์ศักราช 79 (พ.ศ. 622) ซึ่งถือว่าเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก

ชิ้นแรก Pliny ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของศิลปะจากรูปแบบที่ดูไม่เหมือนธรรมชาติ ไปสู่รูปแบบที่มีความเหมือนจริงและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในช่วงเวลาที่เขามีชีวิตอยู่

ในช่วงเวลาที่ศาสนาคริสต์เจริญรุ่งเรืองในยุโรปตะวันตก ประมาณคริสต์ศักราช 300-1300 (พ.ศ. 843-1843) ไม่ปรากฏงานเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลป์อีกเลย หากจะมีบ้างก็เพื่อประโยชน์ในทางศาสนาหรือในงานช่างเท่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 15 ได้มีการรื้อฟื้นแนวความคิดของ Pliny ในด้านวิวัฒนาการของงานศิลปะที่มีรูปแบบไม่เหมือนธรรมชาติสู่ความเหมือนจริงขึ้นมาใหม่ ที่สำคัญ ได้แก่หนังสือของ Vasari ชื่อ Vite dé più eccellenti pittori, scuptoried architettori (Lives of the Most Excellent, Painters Sculptor and Architects) พิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ.2093 (ค.ศ.1550) หนังสือเล่มนี้มองประวัติศาสตร์ศิลป์ในช่วง 200 ปีก่อนหน้านั้นว่ามีวิวัฒนาการของงานศิลปะที่มีรูปแบบไม่เหมือนธรรมชาติสู่ความเหมือนจริงมากขึ้น ดังเห็นได้จากผลงานของ Giotto ไปสู่งานอันเป็นเลิศของ Michelangelo (Vasari 1959, อ้างถึงใน พิริยะ ไกรฤกษ์, 2544)

ในช่วงเวลาต่อมาคือในยุคของ Neo-Classic อันเป็นช่วงที่งานศิลปะเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ศิลปะ รอคโกโก (Roccoco) ที่มีมาก่อนในครึ่งแรกของศตวรรษที่ 18 การค้นคว้าทางโบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ศิลป์โบราณเริ่มได้รับความสนใจจากคนทั่วไป การขุดค้นโบราณสถานที่ Herculaneum (เริ่มในค.ศ.1737)และที่ Pompeii (เริ่มค.ศ.1748) ประกอบกับข้อเขียนของวิงเกลมัน (Wingkelmann) ในหนังสือชื่อ Geschichte der kunst des Altertums (History of Art of the Ancients) ที่ถูกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1764 (พ.ศ. 2307) ได้มีบทบาทอย่างกว้างขวางทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ อิทธิพลนี้ครอบคลุมไปตั้งแต่การวางผังเมือง จนกระทั่งการออกแบบเครื่องเรือน (วีรวรรณ มณี , 2538) ซึ่งวังเกลมัน (Wingkelmann) ได้เสนอว่าแท้จริงแล้วศิลปะกรีกก็มีลักษณะเช่นเดียวกับศิลปะของอิตาลีในยุคฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ กล่าวคือ มิได้วิวัฒนาการไปสู่ความเหมือนจริงเพียงอย่างเดียวแต่วิวัฒนาการเป็นขั้นตอนตามธรรมชาติคือมีการริเริ่ม มีความสมบูรณ์และเสื่อมไปตามลำดับ และในช่วงเวลานี้เองที่ได้มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “ประวัติศาสตร์ศิลป์” (Art History) ขึ้นเป็นครั้งแรก (พิริยะ ไกรฤกษ์ , 2544)

จะเห็นได้ว่าการสร้างงานศิลปะแนวเหมือนจริง มีความโดดเด่นอย่างมากในช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่แปรเปลี่ยนไป เมื่อมีอุตสาหกรรม ชนชั้นกรรมาชีพก็เพิ่มจำนวนขึ้นตามลำดับ ความยากลำบากของชนชั้นแรงงานเป็นแรงผลักดันของการสร้างงานศิลปะแนวโรแมนติค อันเป็นตัวแทนของจินตนาการและความฝันของผู้คน เนื้อหาที่แสดงออกเป็นไปทางด้านนวนิยาย เรื่องของดินแดนที่ห่างไกลออกไป หรือเป็นความคิดฝันที่ไม่มีตัวตนอยู่ในโลก เพื่อหลีกหนีความจริง ซึ่งต่างไปจากเนื้อหาทางด้าน

ศาสนาของศิลปะแบบคลาสสิคที่มีมาก่อนหน้านี้ แต่ลักษณะงานโรแมนติคก็คงอยู่ได้ไม่นาน ผู้คนจำต้องยอมรับสภาพบีบคั้นอันแท้จริงของตน ศิลปะจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางตรงกันข้ามกับความฝัน นั้นคือความจริง เป็นการล้มเลิกประเพณีคลาสสิคและโลกแห่งความฝันอย่างสิ้นเชิง

การสร้างงานศิลปะด้วยการสังเกตสิ่งต่างๆรอบตัวโดยตรง ของศิลปินเรียลลิสต์ ได้รับการตอบรับจากประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มกรรมกรเป็นอย่างมาก ตัวอย่างศิลปินแนวนี้ในระยะแรกๆ คือ กูร์เบต์ (gustave Gourber:1819-1877) ซึ่งเขาจะเขียนเฉพาะภาพที่ปรากฏแก่สายตา หรือภาพที่เป็นปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งให้ความสำคัญกับพื้นผิวของวัตถุและมีเทคนิคในการทำภาพให้เหมือนจริงตามธรรมชาติ ดังผลงาน **Bathers** เป็นการแสดงภาพสตรีเปลือยให้เห็นไขมันและกล้ามเนื้อเป็นมัดๆ ไม่สวยงามอ่อนช้อยน่าชม อย่างภาพคนอาบน้ำในสมัยก่อน ด้วยแนวคิดการสร้างงานตามสภาพความเป็นจริงของศิลปินกลุ่มเรียลลิสต์นี้เอง ได้เป็นตัวอย่างการสร้างงานศิลปะ ให้แก่ศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์ซึ่งมุ่งแสดงภาพในสิ่งที่ตาสัมผัสรับรู้ในทันที ในเวลาต่อมา ศิลปะเรียลลิสต์เป็นแนวทางให้พวกเขา มองตรงไปยังสภาพความเป็นจริงอย่างไม่มีอคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน (วีรวรรณ มณี, 2538)

ความแปรเปลี่ยนในเนื้อหาทางด้านศาสนา ของศิลปะคลาสสิค มาสู่ความคิดฝันของดินแดนในจินตนาการของศิลปะโรแมนติค จนกระทั่งเข้าสู่กระแสของการยอมรับสภาพความเป็นจริงของศิลปะเรียลลิสต์นั้น ล้วนเป็นผลมาจากสภาพสังคม และเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น ดังได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่า การแปรเปลี่ยนของแนวการสร้างงานศิลปกรรมนั้น มิได้เปลี่ยนแปลงเพียงชั่วข้ามวัน แต่เกิดจากการรับรู้ การสั่งสม และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่นสภาพสังคม เศรษฐกิจ หรือแนวการสร้างงานศิลปะที่มีมาก่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการวิวัฒนาการ การพัฒนา และการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ของงานศิลปกรรมทั้งสิ้น การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ทราบความเป็นมา เหตุและผลของการริเริ่ม ความสมบูรณ์ และการเสื่อมไปของงานศิลปกรรมต่างๆ

1.3 ความสำคัญของศาสตร์สาขาประวัติศาสตร์ศิลป์

ประวัติศาสตร์ศิลป์ ถือเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ เพราะเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี แนวความคิดและความเชื่อของมนุษย์ ซึ่งถ่ายทอดผ่านงานศิลปกรรมต่างๆ

นักวิชาการทางด้านศิลปะต่างให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลป์ในฐานะเป็นเครื่องมือขยายความรู้ ความเข้าใจ และความชัดเจนต่อการศึกษาศิลปะแขนงอื่นๆ (ดำรง วงศ์อุปราช, 2524) การศึกษาเรื่องราวศิลปะในอดีต เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาศิลปะในปัจจุบัน

เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจความเป็นมาของงานศิลปกรรม ว่าเกิดขึ้นและพัฒนามาอย่างไร มีสิ่งใดเป็นแรงผลักดันหรือเป็นอิทธิพลต่อกัน รูปแบบที่แตกต่างกันนั้นมีปัจจัยอะไรที่เป็นตัวบ่งชี้ ซึ่งจะทำให้เราเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของงานศิลปกรรมอย่างมีระบบ อันก่อให้เกิดความเข้าใจในงานศิลปกรรมได้ง่ายและรวดเร็ว (นิพนธ์ ทวีกาญจน์ , 2529)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ (2525) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นความสนใจลักษณะสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมที่ให้กำเนิดศิลปกรรมเหล่านั้น ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษาประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์มักจะช่วยกำหนดอายุของเมืองหรืออารยธรรมที่ไม่มีหลักฐานอย่างอื่นบอกไว้ และยังช่วยเปิดเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสังคมต่างๆ ในอดีต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีต่อกัน เป็นการเติมข้อมูลที่ขาดหายไปในหลักฐานประเภทอื่น การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ดี ยังช่วยให้ความรู้ในด้านคติความเชื่อถือด้านต่างๆ ของสังคมในอดีตได้อย่างดีอีกด้วย

นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ศิลป์ยังช่วยให้เราเข้าใจประวัติความเป็นมาของงานศิลปกรรมตลอดจนวิธีการสร้างงานศิลปกรรมในสมัยต่างๆ ทำให้ทราบ ข้อบกพร่องและลักษณะเด่นในการสร้างงาน เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริม เก็บรักษา และอนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรม ที่ดีงามไว้สืบไป (วนิดา ขำเขียว ,2544)

นักวิจารณ์ศิลปะและอาจารย์ศิลปะท่านหนึ่งคือ จอร์น รัสกิน John Ruskin (อ้างถึงในอารี สุทธิพันธุ์ , 2532) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า

ชาติที่ยิ่งใหญ่สามารถเขียนประวัติศาสตร์ของชาติตนเป็นหนังสือได้ 3 รูปแบบต่าง ๆ กัน คือ

หนังสือแห่งคำพูด (book of speech)
หนังสือแห่งการกระทำ (book of doing)
หนังสือแห่งศิลปะ (book of art)

ประวัติศาสตร์ศิลป์เปรียบเสมือนหนังสือแห่งศิลปะ เนื่องจากหนังสือแห่งคำพูด และแห่งการกระทำ สามารถผันแปรเปลี่ยนและชำรุดสูญหายได้ง่ายหว่าหนังสือแห่งศิลปะ เหตุที่ จอห์น รัสกิน ได้ให้ทรรศนะเช่นนี้เนื่องจากเขาตระหนักว่าหนังสือแห่งศิลปะ หรือหนังสือประวัติศาสตร์หรือผลงานศิลปะ สามารถเข้าถึงได้ทุกคน เพราะเป็นรูปแบบสามมิติ สามารถจับต้องสัมผัสได้ มีตำแหน่งกินเนื้อที่แน่นนอน และยังมีลักษณะพิเศษอีกคือ

1. แสดงให้เห็นถึงความใฝ่รู้ของผู้สร้าง และความเป็นจริงของสังคม

2. แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ สภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมประเพณี

3. แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของผู้คน ความงาม ความน่าเกลียด ความลำบาก หรือความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วย

4. แสดงให้เห็นถึงผลงานของมนุษย์ที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม

นอกจากลักษณะดังกล่าวข้างต้นที่ จอห์น รัสกิน ได้เสนอไว้แล้ว ประวัติศาสตร์ศิลป์ยังมีลักษณะสำคัญอีกหลายประการ ได้แก่

1. เป็นที่รวมเรื่องราวที่เป็นหลักฐานของศิลปกรรมทุกแขนง

2. มุ่งให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศิลปะอันเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

3. ข้อมูลที่ให้ไม่จำเป็นต้องมีข้อสรุป ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับหลักฐานที่จะนำมาอ้างอิงแก่กัน

4. ข้อมูลบางครั้งเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน นำไปเป็นแนวทางได้เท่านั้น

5. ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นความรู้ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับศาสตร์อีกหลายสาขา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี มานุษยวิทยา ปรัชญาและจิตวิทยา เป็นต้น (จีรพันธ์ สมประสงค์ , 2524)

ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์แขนงอื่น

1.ประวัติศาสตร์ศิลป์กับประวัติศาสตร์ทั่วไป

ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของประวัติศาสตร์ศิลป์กับประวัติศาสตร์ทั่วไป หากมองโดยภาพรวมแล้ว อาจเข้าใจว่ามีความหมายเหมือนกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วในด้านเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะย่อมมีความแตกต่างกันไป ซึ่งอาจจำแนกความแตกต่างได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ทั่วไป บันทึกเรื่องราว เหตุการณ์ และข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยภาษาเขียน ประกอบด้วย หลักฐานต่างๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็นและสำคัญ แต่ประวัติศาสตร์ศิลป์บันทึก เรื่องราว เหตุการณ์ ที่ได้รับการกลั่นกรอง ถ่ายทอด ดัดแปลงให้เหมาะด้วยรูปภาพรูปแบบ เป็น รูปทรงสามมิติ และสองมิติ จับต้องได้ ผู้สร้างมีเสรีภาพในการเลือกบันทึกเฉพาะที่เห็นว่าสำคัญและแทนความหมายต่าง ๆ

2. ประวัติศาสตร์ทั่วไป มีความพิกัดของภาษาปรากฏอยู่อย่างชัดแจ้ง ถ้าหากเราไม่เข้าใจภาษาเขียนที่ใช้บันทึกเหตุการณ์นั้น ก็จะพบความลำบากในการทำความเข้าใจ แต่ประวัติศาสตร์ศิลป์มี รูปแบบที่เข้าใจง่ายเป็นสากล เป็นรูปแบบที่สามารถสร้างสื่อระหว่างกันได้

3. ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบจึงต้องติดตั้งในตำแหน่งที่แน่นอนเปิดเผย มีสถานที่โดยเฉพาะ เช่น พิพิธภัณฑ์ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจแสดงความคิดเห็นได้ ซึ่งลักษณะนี้แตกต่างกับประวัติศาสตร์ทั่วไป และรูปแบบทางศิลปกรรมยังไม่บ่งความหมายเฉพาะแต่ทำหน้าที่เป็นสื่อให้ผู้พบเห็นตีความตามรู้แบบนั้น ๆ ทั้งนี้ ประวัติศาสตร์ศิลป์ยังเป็นวิชาที่ทำ

ให้ผู้ศึกษาเป็นผู้มีเหตุผล ไม่หลงยึดมั่นในรูปแบบใด โดยปราศจากการสอบสวน ทำให้เป็นผู้มีทรรศนะกว้างไกล มีความระลึกถึงอยู่เสมอว่า รูปแบบทางศิลปกรรมนั้นมีความหมายต่างกัน หากรูปแบบใดเป็นที่นิยมมาก รูปแบบนั้นก็เป็นที่ยอมรับ (อารี สุทธิพันธุ์ , 2532)

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์เป็นการบันทึกเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตด้วยการเขียนจึงเกิดข้อจำกัดในเรื่องภาษาที่จะต้องใช้ภาษาเดียวกัน ส่วนประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการบันทึกเรื่องราว เหตุการณ์ผ่านงานศิลปกรรมที่สัมผัสได้ และมีรูปแบบที่เข้าใจง่ายเป็นสากล อย่างไร ก็ตามแม้ประวัติศาสตร์ศิลป์จะเป็นการศึกษาจากผลงานศิลปกรรมโดยตรง แต่ก็ยังคงต้องอาศัยข้อมูลหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากผลงานศิลปกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเป็นการสร้างที่ผ่านแนวความคิด คติความเชื่อ ตามบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ของสมัยต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามช่วงเวลา ดังนั้นจึงจำเป็นที่ประวัติศาสตร์ศิลป์ต้องอาศัยข้อมูลอ้างอิงจากการบันทึกทางประวัติศาสตร์ เพื่อความเข้าใจ ในเจตนารมณ์ในการสร้างงานศิลปกรรมได้อย่างถูกต้อง

2.ประวัติศาสตร์ศิลป์กับโบราณคดี

คำว่า โบราณคดี หรือ Archaeology เป็นคำที่มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Arkaios แปลว่า เก่า และ Logo แปลว่า ศาสตร์ หรือวิชา ดังนั้นเมื่อรวบรวมความหมายของคำทั้งสองเข้าด้วยกันแล้วก็หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยของเก่าหรือของโบราณ โบราณคดีจึงหมายถึง การศึกษากิจกรรมของมนุษย์ ในอดีต โดยศึกษาจากหลักฐานต่างๆ ที่มนุษย์ในครั้งนั้นได้เหลือทิ้งไว้ (จีรพันธ์ สมประสงค์ , 2524)

ประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เป็นการศึกษาหลักฐานที่มนุษย์ในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้เช่นกัน แต่เป็น หลักฐานทางด้านศิลปกรรม ซึ่งอาจจะต่างจากการศึกษาทางด้านโบราณคดี ตรงที่การศึกษาทาง โบราณคดีรวมไปถึงการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติด้วย ซึ่งกระบวนการศึกษาทางโบราณคดีส่วนใหญ่จะเป็นการขุดค้นเพื่อตรวจสอบหลักฐาน เราอาจแบ่งหลักฐานทางโบราณคดีออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. หลักฐานที่อยู่บนดิน ซึ่งได้แก่ ซากโบราณสถาน วัดวาอาราม เศษเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ถูกน้ำชะโผล่ขึ้นมา ศิลาจารึก จดหมายเหตุ โบราณวัตถุ เป็นต้น

2. หลักฐานที่อยู่ในดิน ได้แก่ ซากชีวิต (Fossil) ทั้งของคน สัตว์ และพืช โบราณวัตถุที่อยู่ในดิน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานการค้นว้าและการศึกษาวิจัยของนักโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นเป็นสำคัญ เนื่องจากงานศิลปกรรมบางส่วนก็ถูกฝังอยู่ในชั้นดิน หรือถูกก่อสร้างทับด้วยงานศิลปกรรมในสมัยหลัง นักประวัติศาสตร์จึงต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งถือเป็นหลักฐานขั้นต้นในการศึกษาค้นคว้าต่อไป อย่างไร

ก็ตาม แม้การศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลป์จะเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องมาจากการศึกษาทางโบราณคดี แต่ศาสตร์ทั้งสองสาขาต่างก็มีเป้าหมายไปสู่จุดเดียวกัน คือ การพยายามทำความเข้าใจมวลมนุษย์ในอดีตจากซากวัตถุสถานอันเป็นร่องรอยที่มนุษย์ผู้เป็นเจ้าของได้ทำทิ้งไว้

3.ประวัติศาสตร์ศิลป์กับมานุษยวิทยา

มานุษยวิทยา เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในทุกด้าน โดยคำว่า Anthropology เป็นคำประสมในภาษากรีกสองคำ คือ Anthropos แปลว่ามนุษย์หรือคน และ logy แปลว่าการศึกษาหรือศาสตร์หรือความรู้ที่ได้รับการจัดให้เป็นระบบ (ดำรง ฐานดี , 2536) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ามานุษยวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษามนุษย์ และผลงานของมนุษย์ทั้งหมด ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา คือศึกษามนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

นักมานุษยวิทยาได้แยกวัฒนธรรมของมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภทได้แก่วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคม (เสงี่ยม กองธรรม, 2527) ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางมานุษยวิทยามากพอสมควร เพื่อทราบเจตนารมณ์ในการสร้างงานที่แท้จริงของช่าง เนื่องจากนักมานุษยวิทยาจะอาศัยผลงานทาง ศิลปกรรมในการศึกษาหน้าที่ของงานศิลปะ ว่ามีต่อการรวมกลุ่มของมนุษย์และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างไร ซึ่งนำไปสู่การอธิบายเหตุผลของการประดิษฐ์สิ่งนั้น อาจกล่าวได้ว่านักมานุษยวิทยาศึกษา ลงลึกในด้านบริบททางสังคม และวัฒนธรรมซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานในการกำเนิดของงานศิลปกรรมนั่นเอง

4.ประวัติศาสตร์ศิลป์กับวิทยาศาสตร์

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์สิ่งที่มีความสำคัญในขั้นแรกคือการกำหนดอายุ หรือช่วงเวลาของการสร้างงานศิลปกรรมแต่ละสมัย ซึ่งบางครั้งไม่มีการจดบันทึกที่แน่นอน วิธีการหนึ่งที่จะทำให้เราทราบได้ก็คือการนำเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการตรวจสอบ เช่น การตรวจสอบอายุของวัตถุโดยใช้ธาตุคาร์บอน 14 หรือวิธีการคำนวณอายุของหินจากการคำนวณจำนวนของธาตุโพแทสเซียมและอาร์กอน มีหลักการคือ โพแทสเซียม จะแตกตัวเป็นอาร์กอน40 ร้อยละ 12 และแคลเซียมร้อยละ 88 หากทราบจำนวนอาร์กอนที่แตกตัวจากโพแทสเซียมในเวลาที่กำหนดให้ ก็สามารถคำนวณอายุของหินนั้นได้ (เฉลิม นิติเขตต์ปรีชา, 2545)

นอกจากนี้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ยังมีประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ ในด้านของการอนุรักษ์อีกด้วย เพราะโบราณสถาน และโบราณวัตถุย่อมชำรุดทรุดโทรม ไปตามเวลา หากไม่ได้รับการอนุรักษ์ซ่อมแซมอย่างถูกวิธี ย่อมไม่มีงานศิลปกรรมอันทรงคุณค่าให้คนรุ่นหลังได้ศึกษากันอย่าง แน่นอน ตัวอย่างการอนุรักษ์ซ่อมแซมโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์พระอจนะ วัดศรีชุม จ.สุโขทัย ซึ่งแต่เดิมองค์พระถูกปกคลุมไปด้วยมอส (Moss) สาหร่ายหรือ

ตะไคร่ (Algae) และจุลินทรีย์อื่นๆ ที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ทำให้องค์พระแลดูเป็นสีเขียวในฤดูฝน เนื่องจากความชื้นทำให้พืช เหล่านี้เจริญเติบโตได้ดี และเป็นคราบสีดำในฤดูแล้งเมื่อพืชบางส่วนแห้งเหี่ยวตายไป ในการอนุรักษ์คราวนั้นนักอนุรักษ์จากสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้ร่วมมือกับคณะนักวิจัยจาก Tokyo National Research Institute of Cultural Properties ประเทศญี่ปุ่น ดำเนินการทดลองหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเวลา1ปี จนได้ผลที่น่าพอใจซึ่งได้ใช้สารเคมี Methyltriethoxysilane(SS –101) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม Silicone Resin มีคุณสมบัติช่วยให้ผิวปูนแข็งแรงขึ้น และช่วยลดการสะสมความชื้นในเนื้อปูน (จิราภรณ์ อรัณยะนาค, 2541) วิธีการทางวิทยาศาสตร์จึงกลายมาเป็นวิธีการแม่บท ในการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงและจัดระเบียบกระบวนการทำงานให้รัดกุมและมีเหตุผลเป็นวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มุ่งศึกษาความคิด ความเชื่อ ความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันและมีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม ที่แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นมาของงานศิลปกรรม ว่าเกิดขึ้นและพัฒนาคลี่คลายมาอย่างไร ทำให้ทราบถึงเทคนิคและกรรมวิธีการก่อสร้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ซ่อมแซม เก็บรักษา และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ศิลปกรรมและความรู้แขนงอื่น อีกทั้งยังทำให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

จากสาระเรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ สามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นศาสตร์ที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเป็นมา ความคลี่คลาย เหตุและผลของการเกิดขึ้นของงานศิลปกรรมต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่านิยม ความคิด ความรู้สึกของผู้คนในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนก็เปลี่ยนไป ส่งผลให้ ลักษณะของงานศิลปกรรมเช่น องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เนื้อหา และกรรมวิธีการสร้าง ผันแปรไปด้วย

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

2.1 ความเป็นมาของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา

หน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษา คือการสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม การค้นคว้าวิจัยเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ การบริการทางวิชาการแก่สังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี (วิจิตร ศรีสะอ้าน,

2518) ในบรรดาภารกิจหลักที่สี่ประการนี้ การเรียนการสอนถือเป็นภารกิจที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นหัวใจของการดำเนินการของสถาบันการศึกษา เป็นกระบวนการของการพัฒนากำลังคนระดับสมองของประเทศ และถือเป็นขั้นสูงสุดในระบบการศึกษาที่พัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมก่อนที่จะเข้าสู่วงการวิชาชีพ เพื่อเป็นกำลังของประเทศต่อไป (สายหยุด จำปาทอง, 2531)

สำหรับการศึกษาด้านศิลปะระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้น ได้มีการพัฒนาไปมาก ดังจะเห็นได้จากการที่มีสถาบันการศึกษาหลายแห่งทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชนต่างก็มีบทบาทสำคัญในการที่จะร่วมกันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการทางศิลปะทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดจนการค้นหาแนวทางของการพัฒนาทางด้านความคิด จิตใจของมนุษย์ ในด้านสุนทรียภาพและวัฒนธรรมของชาติ (น. ณ ปากน้ำ, 2528) นอกจากนี้การศึกษาศิลปะ ยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ดังที่ โลเวนเฟลด์และบริเทน (Lowenfeld and Brittain, 1987) กล่าวไว้ว่า ศิลปะเป็นเสมือนความหมายของความเจริญงอกงามที่เข้าใจได้ และเป็นส่วนสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านความคิด ความรู้สึก สติปัญญา การรับรู้ การสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ และสังคม

ในการศึกษาศิลปะประเภททัศนศิลป์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้ถึงคุณค่าทั้งทางด้านเรื่องราว (Content value) ที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม ศาสนา และประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางด้านรูปทรง (Form value) ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์กันในทัศนธาตุต่างๆ เช่น เส้น สี รูปร่าง น้ำหนัก หรือลักษณะของพื้นผิว (อารี สุทธิพันธ์, 2530) และจากการรวมตัวกันระหว่างคุณค่าทั้งสองด้านนี้ ประกอบกันเข้าอย่างกลมกลืนที่สุด เกิดเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่า ดังนั้นการเรียนศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ จึงเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ใช้ทั้งความคิด ความรู้เชิงเหตุผล และความสามารถทางด้านทักษะฝีมือ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดจินตนาการออกมาเป็นผลงานศิลปะที่ดีที่สุด (ชะลูด นิ่มเสมอ, 2529) จากความสำคัญดังกล่าวได้สะท้อนออกมาเป็นรูปแบบของการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาหลักสูตรที่มีทั้งเนื้อหาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติซึ่งประวัติศาสตร์ศิลป์จัดเป็นวิชาทางด้านทฤษฎีที่สำคัญวิชาหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจต่อการเรียนรู้ศิลปะภาคปฏิบัติต่อไป

การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ในประเทศไทยเริ่มขึ้นอย่างเป็นระบบในปี พ.ศ. 2469 เมื่อสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์เรื่อง ตำนานพุทธเจดีย์สยามประกอบการศึกษาของ ยอร์จ เซเดส์ ในการจำแนกรูปแบบศิลปวัตถุในประเทศไทย ได้นำมาใช้เป็นพื้นความรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ในเวลาต่อมา ทั้งในเรื่องของอายุเวลา รูปแบบ คติความเชื่อและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมนั้นๆ

สำหรับการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษานั้น ได้เริ่มขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ซึ่งทางราชการได้รื้อฟื้นกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ และจัดตั้งเป็นสถานศึกษาประณีตศิลปกรรมขึ้น โดยจัดฝึกอบรมวิชาจิตกรรมและประติมากรรม ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อสถานศึกษาเป็นสถานศึกษาศิลปากรแผนกช่าง และในปีพุทธศักราช 2482 (ค.ศ. 1939) จอมพลป.พิบูลสงครามได้ยกฐานะสถานศึกษาศิลปากรขึ้นมาเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากรในสมัยนั้นมีเพียงคณะเดียวคือ คณะจิตรกรรมและประติมากรรม โดยมีศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี (Corrdo Feroci) เป็นคณบดีและเป็นผู้สอนวิชาจิตรกรรมและประติมากรรม และมีพระยาสาโรชรัตนนิมมานเป็นผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ยุโรปและเอเชีย อย่างไรก็ตามศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี ได้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ด้วยส่วนหนึ่ง แต่ประวัติศาสตร์ศิลป์ของท่านหมายถึง การเรียนประวัติของศิลปะในวัฒนธรรมต่างๆ ต่อมาได้มีการเรียนการสอนวิชาโบราณคดีขึ้น(ซึ่งพัฒนามาเป็นคณะโบราณคดีในที่สุด) โดยมีหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์เป็นผู้วางแนวการศึกษา ในช่วงระยะเวลานี้ความหมายของคำว่า “ ศิลป์ ” ซึ่งแต่เดิมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหมายถึง “การฝีมือ” นั้นได้เปลี่ยนความหมายไปตามแนวความคิดตะวันตกเป็น“ การแสดงออกเกี่ยวกับงานซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์และความประทับใจ ” ซึ่งเป็นความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน (พิริยะ ไกรฤกษ์ , 2533)

ถึงแม้ว่าจะมีการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ขึ้นในช่วงนี้ แต่ประวัติศาสตร์ศิลป์ในลักษณะที่เริ่มต้นสอนในมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น หมายถึงการเรียนศิลปะของตะวันตกและของวัฒนธรรมสำคัญในโลกเท่านั้น เพราะการศึกษาประวัติโบราณวัตถุสถานของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาโบราณคดี อย่างไรก็ตามมีชาวต่างประเทศบางท่านได้เริ่มศึกษาโบราณวัตถุสถานในประเทศไทยตามระบบประวัติศาสตร์ศิลป์บ้างแล้ว อาทิ นายอาร์ เลอเมย์ (R.Le May) ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เรื่อง A Concise History of Buddhist Art in Siam (1938) เป็นการจำแนกยุคสมัยของโบราณวัตถุสถานในประเทศไทย โดยใช้การเปลี่ยนแปลงของเชื้อชาติหรือชนเผ่าที่เป็นผู้สร้างผลงาน ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างทางรูปแบบเป็นหลัก หลังจากนั้นเป็นต้นมาการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงเริ่มมีบทบาทมากขึ้นโดยมีการวิเคราะห์เนื้อหาของภาพ (Iconography) และศึกษาวิวัฒนาการของลายมากขึ้นตามลำดับ จนในปีพุทธศักราช 2517 ได้มีการเปิดภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ขึ้น ในคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการแสดงออกทางศิลปะ (Artisticexpression) ในรูปแบบต่างๆตามยุคสมัย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการนำเอาความรู้ที่ชาวตะวันตก ได้ทำการศึกษามาแล้วมาเผยแพร่มากกว่าการสร้างบุคลากรที่มีความสามารถศึกษาค้นคว้าตามระเบียบวิธีของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ด้วยตนเอง (พิริยะ ไกรฤกษ์ , 2533)

2.2 การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการสอนที่ใช้งานศิลปกรรมเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ต่างจากการเรียนการสอนวิชาอื่นเช่น คณิตศาสตร์ หรือภาษาศาสตร์ ซึ่งไม่มีสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้ศึกษานอกจากตัวหนังสือ อย่างไรก็ตาม แม้การยึดถือข้อมูลในการศึกษาจะต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่การเรียนการสอนทุกระดับชั้น และทุกรายวิชา ต้องยึดถือเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเช่นเดียวกันคือ องค์ประกอบการเรียนการสอน

2.2.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

ในการเรียนการสอนทุกระดับชั้น ย่อมต้องมีองค์ประกอบในการเรียนการสอนต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นักวิชาการหลายท่านจึงเสนอถึงองค์ประกอบในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนว่าควรประกอบด้วย

1. ผู้สอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการเรียนการสอน
2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เนื่องจากความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนนั้น เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่เนื้อหาวิชาต่างๆ ซึ่งผู้สอนจะต้องจัดให้มีความน่าสนใจเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมของการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนว่า สามารถวิเคราะห์แยกย่อยเป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

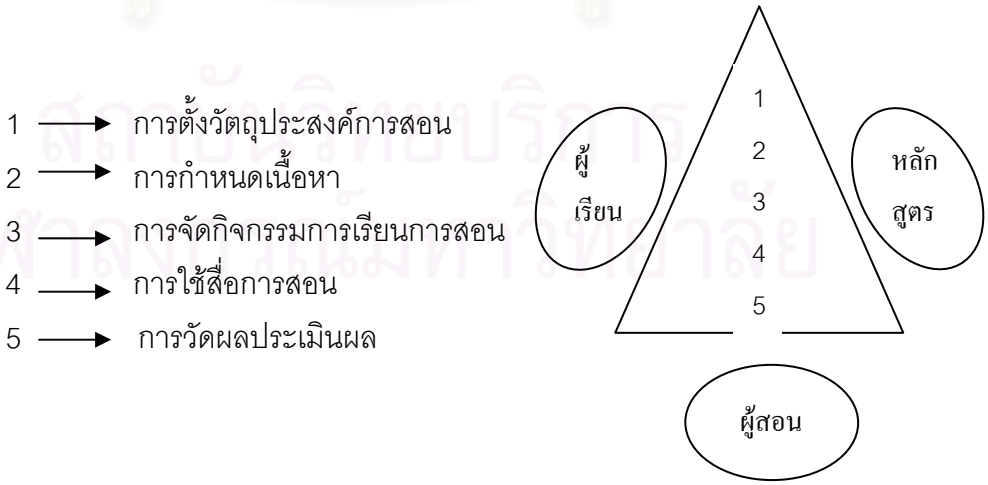

แผนภูมิที่2 แสดงองค์ประกอบการเรียนการสอน

1. **ด้านองค์ประกอบรวม** แทนที่ในแผนภูมิด้วยแต่ละด้านของรูปสามเหลี่ยม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่

1.1 ผู้สอน หรือวิทยากร

1.2 ผู้เรียน

1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. **ด้านองค์ประกอบย่อย** หมายถึงองค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ที่จะทำให้ การสอนเกิดความสมบูรณ์แทนที่ในแผนภูมิด้วยพื้นที่ภายในรูปสามเหลี่ยมซึ่งจะต้องประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์การเรียนการสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การวัดผลประเมินผล

จากการประมวลองค์ประกอบการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การเรียนการสอน
2. การกำหนดเนื้อหา
3. กระบวนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการสอน (Instruction Objective) เป็นเป้าหมายของการเรียนการสอน หรือเป็นผลผลิตจากการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนภายหลังสิ้นสุดการเรียน วัตถุประสงค์ของการสอนหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นิยมเขียน และกำหนดขึ้นในรูปลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก และสามารถสังเกตและวัดได้ หรือที่มักเรียกกันว่าวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) ซึ่งการเขียนวัตถุประสงค์การสอนหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม มีข้อพิจารณาที่แตกต่างกันไป (บุญชม ศรีสะอาด,2537)

สุรพันธ์ ตันศรีวงษ์ (2538) กล่าวถึงประเภทของวัตถุประสงค์การเรียนการสอนไว้ว่าสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. **วัตถุประสงค์ทั่วไป** (General Objective or Educational Objectives) เป็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยมีแนวทางที่กำหนดว่า ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อะไรบ้าง จะเข้าใจและนำประโยชน์ของหลักสูตรที่เรียนไปใช้ได้อย่างไร วัตถุประสงค์เป็นการกำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการศึกษาของชาติ หรือเพื่อกำหนดแนวทางอย่างกว้างๆ ในการเรียนการสอนของแต่ละระดับการศึกษา ว่าผู้เรียนควรมีการเรียนรู้เพียงใด

2. **วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม** (Behavioral Objective) เป็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน และความสามารถของผู้เรียนอย่างชัดแจ้งหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการสอนแล้ว โดยผู้เรียนจะต้องแสดงพฤติกรรมที่วัดได้ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรมนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนว่า หลังจากจบการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนจะมีความสามารถระดับใด

นอกจากการแบ่งวัตถุประสงค์การเรียนการสอน ออกเป็น 2 ประเภท คือ วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วยังสามารถแบ่งตามลักษณะการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม (Bloom,1956 อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน, 2532) ได้แก่

1. **วัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัย** (Cognitive Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา โดยเรียงลำดับขั้นการเรียนรู้ จากขั้นที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหามากที่สุด ได้ดังนี้

1.1 ความรู้
1.2 ความเข้าใจ
1.3 การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
1.4 การวิเคราะห์
1.5 การสังเคราะห์
1.6 การประเมินคุณค่า

2. **วัตถุประสงค์ด้านจิตพิสัย** (Affective Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เน้นพฤติกรรมด้านความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ ความรักชื่นชอบ เป็นการพัฒนาจิตใจของผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก และลักษณะนิสัยที่ดี ซึ่งมีการเรียงลำดับพฤติกรรมจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้ดังนี้

2.1 การรับรู้
2.2 การตอบสนอง
2.3 การสร้างคุณค่า
2.4 การจัดระบบค่านิยม
2.5 การสร้างลักษณะนิสัย

3. **วัตถุประสงค์ด้านทักษะพิสัย** (Psychomotor Domain) เป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นการปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคล ซิมสัน (Simpson, 1969 อ้างถึงในอุทุมพร จามรมาน, 2532) แบ่งพฤติกรรมด้านนี้ออกเป็น 7 ขั้น คือ

3.1 การรับรู้

3.2 การเตรียมพร้อม

3.3 การปฏิบัติภายใต้การแนะนำ

3.4 การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว

3.5 การทำงานที่ซับซ้อน

3.6 การปรับใช้

3.7 การริเริ่มสิ่งใหม่

สำหรับวัตถุประสงค์ของการเรียนสอนประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ให้ทรรศนะว่า วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะการนำความรู้ที่ชาวตะวันตกได้ทำการศึกษาแล้วมาเผยแพร่เพียงอย่างเดียว เพราะระบบการเรียนการสอนที่แปรเปลี่ยนไป ผู้เรียนและผู้สอนมีอิสระในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมมากขึ้น ทำให้เกิดการค้นพบข้อความรู้ในประเด็นใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการ และอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ที่ต่างให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลป์ในฐานะเป็นเครื่องมือขยายความรู้ ความเข้าใจ และความชัดเจนต่อการศึกษาศิลปะแขนงอื่นๆ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในแก่นแท้ของงานศิลปะ (ดำรง วงศ์อุปราช , 2524) ด้วยความสำคัญดังกล่าวประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงถูกบรรจุไว้เป็นวิชาพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจทางด้านศิลปกรรม ศิลปศึกษา และ ศิลปะประยุกต์ในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2543) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ของภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ไว้ว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจแนวความคิดในการสร้างงานศิลปกรรมของช่างแต่ละสมัย สามารถรวบรวม และวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้น อันเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เมื่อสำเร็จการศึกษาได้

จอร์น รัสกิน (อ้างถึงใน อารี สุทธิพันธุ์ , 2532) ได้เสนอวัตถุประสงค์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ดังนี้คือ

1. เมื่อผู้เรียนศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์แล้ว สามารถอธิบาย สรุปเหตุการณ์สำคัญและรูปแบบของงานศิลปกรรมแต่ละช่วงเวลาได้

2. เมื่อผู้เรียนศึกษาถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ความสำคัญของวัตถุ และความเชื่อของสังคมสมัยนั้นๆ แล้ว สามารถอธิบายส่วนดี ส่วนเสีย และความจำเป็นต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ได้

3. สามารถเชื่อมโยงรูปแบบศิลปกรรม กับสภาพสังคมซึ่งวิวัฒนาการตามแบบแผนวัฒนธรรม และอารยธรรมได้

4. สามารถเกิดแนวคิด เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสังคมและความเชื่อที่ยอมรับกันในปัจจุบันได้

จีรพันธ์ สมประสงค์ (2524) ได้เสนอวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบเรื่องราวประวัติความเป็นมา ความเจริญ ตลอดจนความคิดอ่านของมนุษย์ในอดีต อันเป็นรากฐานของอารยธรรมความเจริญในสมัยปัจจุบันและอนาคต

2. เพื่อให้ทราบเรื่องราวเหตุการณ์ด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตทุกด้าน เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา ดัดแปลง ปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์

4. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความซาบซึ้งถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์

5. ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ และภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของชาติ

6. ทำให้รู้จักเลือกเฟ้นส่งเสริมศิลปกรรมตามวัตถุประสงค์ของตนได้อย่างถ่องแท้

7.เป็นทางให้เกิดการสงวนรักษาศิลปะอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและของมนุษยชาติ

8. เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้มีวิจารณญาณอันสุขุมรอบคอบ รู้จักตัดสินใจและพยากรณ์เหตุการณ์ได้

9. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย มีทัศนคติที่ดี และฝึกให้มีความคิดสร้างสรรค์

10. เพื่อให้รู้จักการอ่านหนังสือ และรู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงในศิลปะสมัยต่างๆ ได้

11. เพื่อให้เข้าใจคุณค่าความเป็นมาทางด้านศิลปกรรม การเมือง การปกครอง ศาสนา สังคม ปรัชญา เป็นต้น

สายัญ แดงกลม (สัมภาษณ์,2546) ได้ให้ทรรศนะว่าวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่ควรให้น้ำหนักกับการศึกษาแนวคิด หรือวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงานมากนัก ควรให้ความสำคัญที่ตัวงานมากกว่า ว่างานชิ้นนั้นสามารถสื่อความหมายอะไรต่อผู้ชมได้บ้าง

การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการวิเคราะห์และวิจารณ์การสร้างงานศิลปะ ที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย โดยพิจารณาถึงกรรมวิธีการสร้าง บริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (University of Colorado , 2003)

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยนอททิงแฮม (The University of Nottingham, 2003) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์อัน ใกล้ชิดระหว่างงานศิลปะและบริบทโดยรวมทางด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาความสามารถด้านการวิเคราะห์ และวิจารณ์จากการอ่านข้อเขียนต่างๆ

ดังนั้นการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.ศึกษาต้นกำเนิดหรือที่มาของงานศิลปกรรม เพื่อเข้าใจถึงวิวัฒนาการ ความหมายของงานทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบของงานศิลปกรรม

2.ศึกษาถึงแนวคิด หรืออิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ที่นักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้ แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการพัฒนาพฤติกรรมด้านความเข้าใจ ความคิด ความสามารถในการใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในคุณค่า การจัดระบบค่านิยม – ความเชื่อ ตลอดจนความสามารถในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการริเริ่มใช้วิธีการสมัยใหม่ในการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

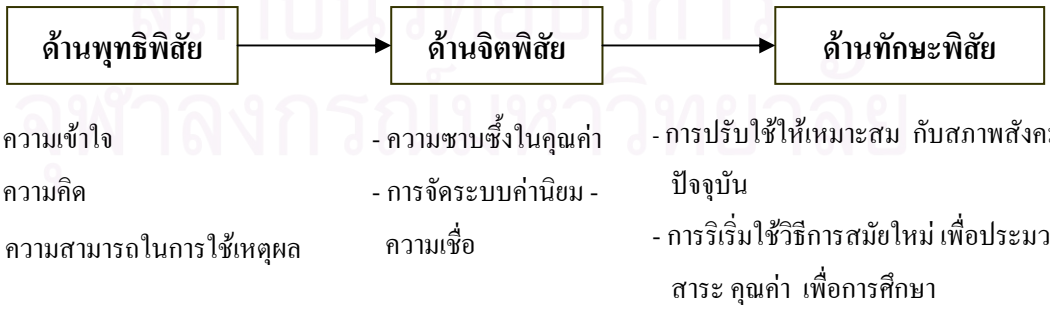

แผนภูมิที่ 3 **แสดงวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้**

2.2.3 ขอบเขตของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์

เนื้อหา ถือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการเรียนการสอนที่สำคัญ เพราะเป็นส่วนของสาระ ความรู้ ที่ผู้สอนนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เป็นตัวกำหนดขอบเขตของเนื้อหา

ธำรง บัวศรี (2542) กล่าวว่าเนื้อหารายวิชา หมายถึง ข้อมูล ความรู้หรือสิ่งอันเป็นสาระ ที่นำมาถ่ายทอดให้ผู้เรียนซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

จากการศึกษาคำอธิบายรายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (ดูภาคผนวก จ.) พบว่าประวัติศาสตร์ศิลป์ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรทั้งในส่วนของวิชาบังคับ และวิชาเลือก เนื้อหาโดยรวมเป็นการศึกษาถึงความสำคัญ คุณค่าความหมายตลอดจนแนวคิดพื้นฐานที่สะท้อนออกมาในงานศิลปกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์ ซึ่งมีเนื้อหาแตกต่างกันไปตามรายวิชา สามารถจำแนกรายวิชาออกเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

1. **จำแนกตามแหล่งกำเนิดของงานศิลปกรรม**

เป็นการจำแนกรายวิชาออกเป็นหมวดใหญ่ ตามแหล่งกำเนิดของงานศิลปกรรม ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่กว้าง โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในภาพรวมของความเป็นมาในการสร้างงานศิลปกรรมต่างๆ ซึ่งจะศึกษาถึงงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรม สถาปัตยกรรม และประติมากรรมเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ รายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันออก ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก และศิลปะไทย ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

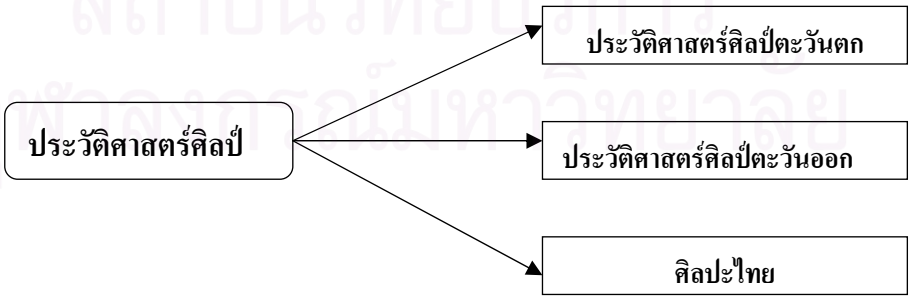

แผนภูมิที่ 4 แสดงการจำแนกเนื้อหาตามแหล่งกำเนิดของงานศิลปกรรม

2. **จำแนกตามประเภทของงานศิลปกรรม**

เป็นการจำแนกรายวิชาออกตามประเภทของงานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์ และประยุกต์ศิลป์ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอบางรายวิชาในแผนภูมิต่อไปนี้

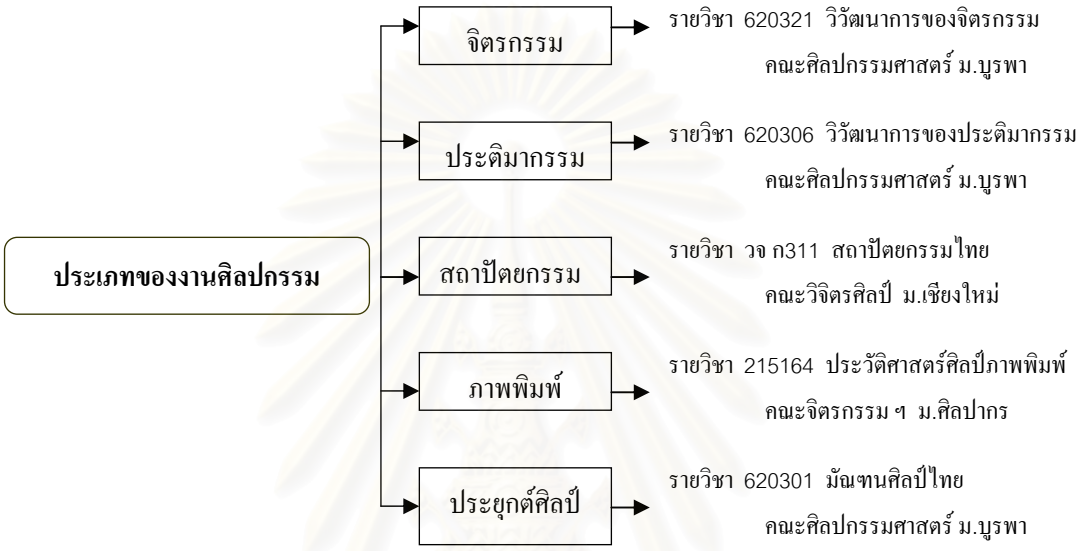

แผนภูมิที่5 แสดงการจำแนกเนื้อหาตามประเภทของงานศิลปกรรม

3. **จำแนกตามช่วงเวลา**

นอกจากการจำแนกตามแหล่งกำเนิดและตามประเภทของงานศิลปกรรมแล้ว ยังสามารถจำแนกรายวิชาออกตามช่วงเวลาหรือยุคสมัยต่างๆ ซึ่งเป็นการจำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง ดังรายวิชาต่อไปนี้

3501321	ประวัติศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัย (ศตวรรษที่20)
	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศป 483	วิวัฒนาการจิตรกรรมสมัยใหม่
	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
607343	ศิลปะร่วมสมัย
	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ศป 484	วิวัฒนาการศิลปะภาพพิมพ์สมัยใหม่
	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

215 158 ศิลปะยุคคลาสสิค
215 159 ศิลปะยุโรปสมัยกลาง
คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

แม้เนื้อหาของรายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์จะถูกจำแนกต่างกันออกไปตามแหล่งกำเนิด ตามประเภทของงานศิลปกรรม หรือตามช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งเป็นการจำกัดสาระของเนื้อหาในการศึกษาให้แคบลง แต่องค์ประกอบร่วมของสาระทุกรายวิชาที่เหมือนกันคือ ศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน อิธิพล และผลงานศิลปะ เนื่องจากผลงานศิลปกรรมที่แสดงออกมานั้น เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกของผู้สร้าง ที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ การเมือง และลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลักษณะของงานศิลปกรรมแปรเปลี่ยนไป ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาในด้านการกำเนิด รูปแบบอิทธิพล ความหมายของงาน และคุณค่าของงานศิลปกรรม

สรุปได้ว่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษา ควรจะมีขอบเขตเกี่ยวกับการกำเนิด รูปแบบอิทธิพล ความหมายของงาน และคุณค่าของงานศิลปกรรม เพราะการศึกษางานศิลปกรรมควรมีความเข้าใจถึงรากฐานเหตุและผลของการสร้าง ว่าได้รับอิทธิพลหรือถ่ายทอดแนวคิดมาจากสิ่งใด การมีความรู้ ความเข้าใจ ในความเป็นมาของงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ย่อมทำให้เกิดความตระหนักในความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่าของงานศิลปกรรมในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมของมนุษยชาติ อันนำมาซึ่งการอนุรักษ์ สงวนรักษา อีกทั้งยังทำให้ทราบถึงข้อดี ข้อบกพร่อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างสรรค์งานศิลปะต่อไป ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาควรประกอบด้วย ผู้สร้างงาน อิทธิพล และผลงานศิลปกรรม ผู้เรียนควรทราบประวัติความเป็นมาของผู้สร้าง สภาพแวดล้อมในช่วงเวลานั้น เช่น สภาพสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม การเมือง ลักษณะภูมิประเทศ เพราะเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสามารถสรุปรายละเอียดของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

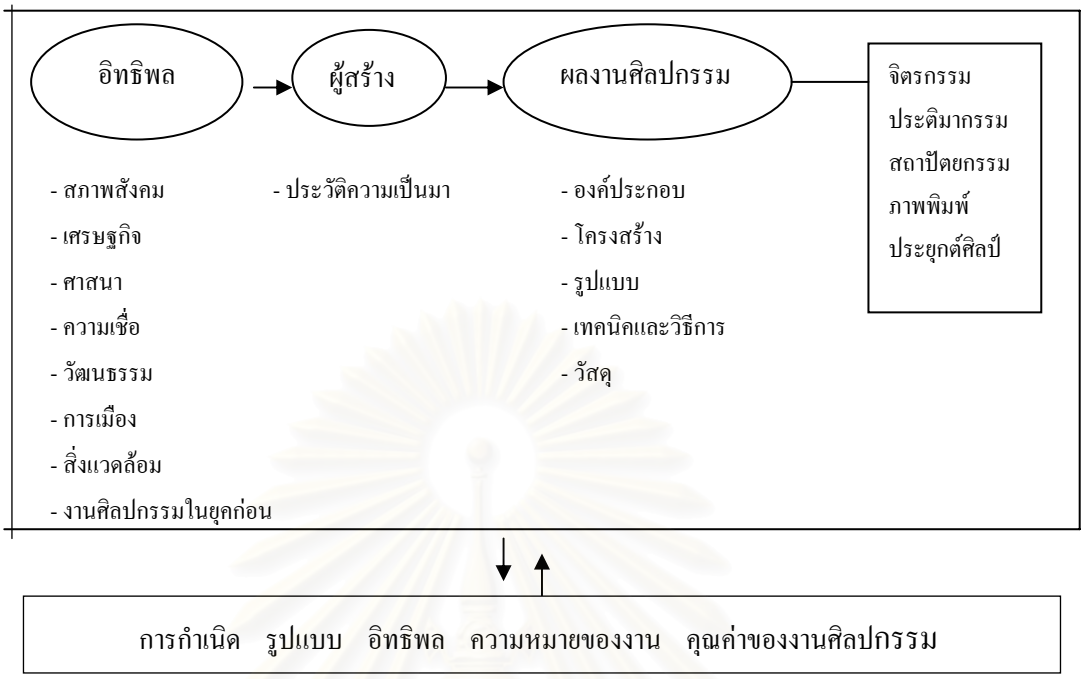

แผนภูมิที่ 6 แสดงขอบเขตของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์

2.2.4 **วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์**

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาใดก็ตาม วิธีการสอน ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งอาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนว่า เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีการสอนจึงมีหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็มีลักษณะวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสอน ข้อดี ข้อจำกัด และวิธีการนำไปใช้ต่างกัน ผู้สอนควรเลือกใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน เนื้อหาของบทเรียน ความสามารถ ความสนใจ ตามวัยของผู้เรียน เวลาและสถานที่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ทางการเรียน ในการเลือกใช้อาจใช้หลายวิธีผสมผสานกันได้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์การสอนเป็นสำคัญสำหรับวิธีการสอนในระดับอุดมศึกษามีอยู่หลายวิธีซึ่งผู้วิจัยขอเสนอวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษาตามสภาพการเรียนการสอนปัจจุบันดังนี้

1. สอนโดยบรรยายเนื้อหาประกอบภาพ
2. สอนโดยการศึกษานอกสถานที่
3. สอนโดยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1. สอนโดยบรรยายเนื้อหาประกอบภาพ

การบรรยายกล่าวได้ว่า เป็นเทคนิคการสอนที่เก่าที่สุดในกระบวนการสอนทั้งหลาย แต่ก็เป็นการสอนที่ผู้สอนในระบบการศึกษาใช้มากที่สุด เพราะการบรรยายเป็นวิธีที่สามารถเสนอสาระความรู้ได้มาก เราอาจกล่าวได้ว่าการสอนแบบบรรยาย ยังคงเป็นวิธีการสอนที่จะมีการใช้กันอย่างกว้างขวาง ต่อไปอีกนานในอนาคต

ความหมาย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้เสนอความหมายของการบรรยาย ว่าหมายถึง การเตรียมข้อความหรือสาระที่จะเสนอในการพูดเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเป็นทางการ สิ่งที่ผู้บรรยายควรจะคำนึง คือการใช้ภาษาพูดจะต้องประสานสัมพันธ์กัน และแฝงไว้ซึ่งความสามารถที่จะกระตุ้นให้ผู้ฟังคิด ติดตามในขณะบรรยาย

นอกจากนี้ การสอนแบบบรรยาย ยังหมายถึง การสอนที่ผู้สอนเตรียมวัตถุประสงค์ สาระในการสอนมาบอก เล่า หรืออธิบายให้กับผู้เรียน โดยผู้เรียนจะรับ หรือจำ สิ่งที่สอนนั้น ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อสารทางเดียวจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมักจะมีส่วนร่วมน้อยนอกจากการฟัง จดและจำเป็นสำคัญ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ , 2543)

อย่างไรก็ตามในระยะหลังเมื่อความก้าวของเทคโนโลยีและสื่อการศึกษาต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมากและอย่างกว้างขวาง แบบแผนในระยะหลังจึงมีลักษณะของการผสมผสานบทบาทของ ผู้สอนเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นควบคู่ไปกับการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ วีดีทัศน์ ภาพยนตร์ประกอบด้วยทำให้การบรรยายน่าสนใจมากขึ้น

การบรรยายในระยะแรก ๆ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยในสมัยกลาง (Medieval University) นั้น เป็นการอ่านและอธิบายหนังสือให้กับผู้เรียนฟังเพราะหนังสือตำราสมัยนั้นจะหาได้ยาก ผู้เรียนจึงต้องจด สรุปและท่องจำ (Recitation) เองได้ ต่อเมื่อมีการวิจัยค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะเริ่มจากมหาวิทยาลัยเยอรมันก่อน แล้วจึงมาพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางในมหาวิทยาลัยของประเทศอเมริกาการบรรยายจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นการวิเคราะห์ตีความผลงานการศึกษาค้นคว้าวิจัยของผู้สอนเป็นหลักมากขึ้น ในระยะการบรรยายจึงเป็นการผสมผสานวิธีการหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์

เมื่อการสอนแบบบรรยายมีทั้งข้อดีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังกล่าวมาแล้วเช่นนี้เราจึงควรจะใช้การสอนแบบบรรยายเพื่อวัตถุประสงค์อะไร หรือเพื่อประโยชน์อะไรคำถามนี้เป็นคำถามที่ผู้สอนทุกคนควรจะได้สนใจและพยายามตอบคำถามให้กับตนเอง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้เสนอวัตถุประสงค์ในการบรรยายไว้ว่า

1. เพื่อที่จะนำเสนอภาพรวมสาระของความรู้ผ่านสื่อกลางคือ บุคลิกภาพของผู้บรรยาย

2. เพื่อที่จะประสานสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระของความรู้กับผู้ฟัง ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจและแนวคิดกับผู้ฟัง

การสอนแบบบรรยายนั้น โดยทั่วไปจะได้ผลดีในการให้ข้อมูล ความรู้และทัศนคติกับผู้เรียนได้อย่างรวดเร็ว ชัดเจนและตรงประเด็น แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหนังสือ เอกสาร อุปกรณ์อิเลคโทรนิคมากมายที่ผู้เรียนจะหาอ่านหรือเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่เราก็จะพบว่าข้อมูลเหล่านี้มีลักษณะกระจัดกระจายไม่เป็นกลุ่มก้อน ไม่ตรงประเด็นและในบางครั้งไม่ทันสมัยอีกด้วย ดังนั้นการบรรยายของผู้สอนก็จะช่วยผู้เรียนได้อย่างมากในการให้ข้อมูลที่ทันสมัย กลั่นกรองแล้ว ให้ข้อมูลที่เชื่อมโยงกันและให้ข้อมูลที่มีการวิเคราะห์ตีความให้ส่วนหนึ่งแล้ว

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่เราจะใช้กับการสอนแบบบรรยายก็คือ การให้ความรู้ ข้อมูลกับผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นข้อมูลในเชิงสรุป วิเคราะห์ตีความหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นพื้นฐานให้กับผู้เรียนได้เข้าใจเรื่องอย่างดี รวดเร็วและเหมาะสมสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

หากพิจารณาในเรื่องของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์และคิดแก้ปัญหาแล้วจะพบว่า การสอนแบบบรรยายจะช่วยได้บ้างถ้าผู้สอนรู้จักที่จะคิดให้ดูเป็นตัวอย่าง แต่ก็จะไม่สามารถพัฒนาคุณภาพในการคิดของตัวผู้เรียนได้เท่าที่ควร ถ้าจะเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้มากขึ้น ก็ควรจะต้องใช้วิธีการและเทคนิคอื่นๆ ประกอบกันไป ดังนั้นผู้สอนที่จะเลือกการสอนแบบบรรยาย จึงควรจะทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ของการสอนให้ชัดเจนก่อน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ , 2543)

อุบล ตู้จินดา (2532) ได้ให้ทรรศนะถึงวิธีการสอนศิลปะโดยการบรรยายว่า เป็นการสอนที่มี ผู้สอนเป็นศูนย์รวมความสนใจ พูดบอกเล่า หรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดย ผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียว คือ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั้นฟัง จด และเตรียมตัวสอบ ในปัจจุบันวิธีนี้ได้รับการปรับปรุง โดยผู้สอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วีดิโอ เป็นต้น การสอนศิลปะแบบบรรยายเหมาะสมกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และวิชาที่เหมาะสมกับวิธีนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

ไพโรจน์ ชมุนี (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะถึงวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการบรรยายประกอบภาพว่า ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์การบรรยายประกอบภาพถือเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อหา เพื่อที่จะสื่อสารให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในความเป็นมาของงานศิลปกรรม ซึ่งต้องมีตัวอย่างภาพผลงานศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ หรือเป็นรูปแบบเฉพาะในแต่ละช่วงเวลา เพราะงานศิลปกรรมบางแห่งผู้เรียนไม่สามารถศึกษาจากตัวผลงานศิลปกรรมจริงได้ เช่น งานศิลปกรรมตะวันตก สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตติมา อมรพิเชษฐ์กูล (สัมภาษณ์, 2547) ที่กล่าวถึงวิธีการสอนลักษณะนี้ว่า การบรรยายประกอบภาพถือเป็นสิ่งสำคัญมากในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก เพราะผู้เรียนไม่สามารถเดินทางไปศึกษาจากตัวผลงานศิลกรรมจริงได้ จึงต้องมีสื่อการสอนประเภทรูปภาพให้ผู้เรียนได้เห็นประกอบการเรียนการสอนและผู้สอนควรแนะนำแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น หนังสือ หรือ ข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต ซึ่งสื่อเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดมุมมองใหม่ๆ ในการศึกษางานศิลปกรรม

กำจร สุนพงษ์ศรี (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะว่าการบรรยายเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ต้องอาศัยงานศิลปกรรมในการศึกษาทำความเข้าใจความหมาย หรือแนวคิดของผู้สร้างงาน สื่อรูปภาพจึงมีความสำคัญในการบรรยาย ซึ่งมิได้มีเพียงแต่รูปภาพในหนังสือหรือรูปภาพสไลด์ที่ผู้สอนเสนอให้เท่านั้น สื่อชนิดอื่นก็มีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น เช่น สารคดี หรือ อินเตอร์เน็ตซึ่งจะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้เรียน

ทั้งนี้ไมรอน มาร์ตี้ (Marty, 1983) ได้ให้ทรรศนะเสริมว่า การสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการฟังคำบรรยายในห้องเรียนหรืออ่านตำราเพียงอย่างเดียว ไม่อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและยอมรับในคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้ การสร้างความอยากรู้ความอยากเห็นด้วยปัญหาการชี้แนะวิธีการแสวงหาความรู้ ให้สามารถประเมินค่าหลักฐานและข้อเท็จจริงจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ขึ้นมาได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ด้วยกระบวนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม จนผู้เรียนเกิดทักษะและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

ข้อดีและข้อจำกัด

สภาพความเป็นจริงในการเรียนการสอนปัจจุบัน ผู้สอนส่วนมากยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใด การสอนแบบบรรยายนั้นมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ซึ่งผู้สอนสามารถพัฒนาได้ด้วยตนเอง ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาและท่าทางในการสื่อความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เสียง ถ้าผู้บรรยายไม่มีเทคนิคการใช้ก็ทำให้การบรรยายไม่ประสบสำเร็จ แม้จะเตรียมเนื้อหาสาระมาเป็นอย่างดีก็ตาม เช่น การใช้เสียงสูงเกินไปจะทำให้ผู้ฟังเครียด

อึดอัด หรือการพูดเสียงช้าเนิบนาบเรียบเสมอกัน ก็ทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่ายเป็นต้น (วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2537)

ดังที่กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่าเทคนิคการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่มีผู้นิยมใช้มากแต่มีข้อวิจารณ์มากมายหลายประการ เราจึงควรจะได้มีการวิเคราะห์ข้อดีและข้อจำกัดของการสอนและบรรยายพอควรเพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับผู้เลือกใช้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อดี

ข้อดีหรือประโยชน์ของการสอนแบบบรรรยายนั้นมีหลายประการด้วยกัน ไม่เช่นนั้นแล้วคงจะ ไม่ได้รับการยอมรับให้ใช้เป็นวิธีการสอนในมหาวิทยาลัยนับร้อยปี ข้อดีที่เห็นได้ชัดเจน คือ

1. ผู้สอนสามารถดำเดินการคนเดียวได้ ทั้งนี้เป็นคุณสมบัติที่เด่นของการสอนแบบบรรยายเพราะทำให้สะดวกคล่องตัวสำหรับผู้สอน

2. ผู้สอนสามารถคัดเลือกและเสนอสิ่งที่ตัวเองเห็นว่าเหมาะสมซึ่งนับว่าสอดคล้องกับอาจารย์ของผู้สอนที่ถือว่าเป็นผู้รู้ จึงเลือกให้และเลือกใช้วิชาที่คัดเลือกแล้ว

3. ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ได้จึงเป็นการประหยัด ทั้งนี้จะสอดคล้องกับการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ส่วนใหญ่จะมีผู้เรียนในชั้นเรียนค่อนข้างมาก

4. สามารถให้เนื้อหากับการเรียนได้เต็มที่ ผู้สอนจะสามารถสรรหารวบรวมสาระมาให้กับผู้เรียนได้มากที่สุด

5. สะดวกกับผู้เรียน ไม่ต้องทำงานหนัก ซึ่งผู้เรียนจะชอบการบรรยายเพราะไม่ต้องทำอะไรมากนักนอกจากนั่งฟัง

ข้อจำกัด

แม้การบรรยายจะมีข้อดีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นข้อดีสำหรับผู้สอนและกับสถาบันเพราะสามารถถ่ายทอดข้อมูลได้มาก แต่สำหรับผู้เรียนกลับมีไม่มากนัก ดังนั้นข้อเสียของการบรรยายที่เห็นชัดเจนก็คือ ข้อจำกัดที่เกิดกับตัวผู้เรียนอันได้แก่

1.ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน เพราะผู้เรียนโดยธรรมชาติมีความแตกต่างกันอยู่มาก การบรรยายไม่สนองธรรมชาติข้อนี้เท่าที่ควร

2.ผู้เรียนไม่มีโอกาสแสดงความเห็นหรือมีโอกาสก็ไม่มากเท่าที่ควร เพราะบทบาทและเวลาไม่เอื้ออำนวย

3. ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะผู้สอนจะเป็นผู้ผูกขาดความรู้เองส่วนใหญ่

4. ไม่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด พัฒนาความรู้ให้กว้างขวางขึ้นด้วยตนเอง เพราะผู้สอนจะคิดให้เป็น ตัวอย่างแล้ว (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ , 2543)

ดังนั้นการสอนโดยการบรรยายเนื้อหาประกอบภาพ จึงเป็นวิธีการสอนขั้นต้นที่ผู้สอนจะใช้ถ่ายทอดสาระของเนื้อหา และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ดีวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ต้องอาศัยงานศิลปกรรมในการศึกษาความหมาย แนวคิด หรืออิทธิพลต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลตรวจสอบข้อเท็จจริงในอดีต การสอนแบบบรรยายเป็นการผูกขาดโดยผู้สอนเป็นหลัก ผู้สอนจึงต้องรับผิดชอบให้มากและเตรียมการอย่างดี ผู้เรียนจึงจะได้รับความรู้ ความคิดและทัศนคติเต็มเม็ดเต็มหน่วย ในขณะเดียวกันมีข้ออ่อนด้อยอยู่ตรงที่บทบาทของผู้เรียนมีน้อย จึงควรเป็นข้อสังเกตกับผู้สอนว่าจะทำให้ผู้เรียนมีบทบาท (Active) มากขึ้นได้อย่างไร

2. **สอนโดยการศึกษานอกสถานที่**

การศึกษานอกสถานที่ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงนอกเหนือจากการเรียนรู้จากตำราภายในห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกต เกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดคำถามจากสิ่งที่ศึกษา อันจะนำมาซึ่งการแสวงหาคำตอบได้อย่างมีเหตุผล

ความหมาย

การศึกษานอกสถานที่ คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น (ซึ่งอยู่นอกสถานที่ที่เรียนกันอยู่ตามปกติ) โดยมีการศึกษาสิ่งต่างๆ ในสถานที่นั้นตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้ และมีการอภิปรายสรุปการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษามา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องที่เรียน ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริง ได้ใช้แหล่ง ชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจ และเกิดเจตคติที่ดีทั้งต่อสถานที่นั้นและต่อการเรียนรู้ (ทิศนา แขมมณี, 2545)

อุบล ตู้จินดา (2532) ได้กล่าวถึงการศึกษาศิลปะนอกสถานที่ว่า บางครั้งสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ไม่อำนวยให้เกิดการเรียนรู้ศิลปะที่ดี ผู้สอนจะนำผู้เรียนออกไปนอกสถานศึกษา เพื่อศึกษาสังเกตในสถานที่ต่าง ๆ หากเรียนภายนอกห้องเรียนในลักษณะดังกล่าว เรียกว่า การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) ซึ่งถือว่า เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่ง ในโปรแกรมการเรียนศิลปะ เพราะได้ประสบการณ์ตรง ได้ศึกษาและสังเกตสิ่งต่าง ๆ นอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนได้สนุกเพลิดเพลินไปด้วย สถานที่ที่ผู้สอนจะพาไปศึกษานั้นต้องเป็นสถานที่หรือโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับ บทเรียนศิลปะ การพาผู้เรียนไปดูหรือศึกษาอะไรที่ไหน เมื่อใดนั้นต้องขึ้นอยู่กับวัย จำนวนผู้เรียนและโอกาสด้วย

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ (2532 – 2533) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยการนำไปศึกษานอกสถานที่ ว่าเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง ซึ่งได้แก่ ภูมิประเทศ สภาพการณ์ต่าง ๆ สถานที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน สัญลักษณ์ คำบอกเล่า คำบรรยาย และความรู้ความคิดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลและข้อเท็จจริงที่มีส่วนสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้อย่างกว้างขวางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ประเภทของการศึกษานอกสถานที่

อุบล ตู้จินดา (2532) ได้จำแนกการศึกษาวิชาศิลปะนอกสถานที่แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ตามระยะการเดินทาง คือ

1. การศึกษานอกสถานที่ชนิดใกล้ห้องเรียน (Mini – Trip) คือการเคลื่อนไหวอยู่ภายในบริเวณสถานศึกษา

2. การศึกษานอกสถานที่ชนิดใกล้สถานศึกษา (Midi – Trip) คือการไปศึกษาในชุมชนรอบ ๆ สถานศึกษา ซึ่งอยู่ในบริเวณที่สามารถเดินไปได้

3. การศึกษานอกสถานที่ชนิดไกลสถานศึกษา (Mixi – Trip) คือการไปศึกษานอกสถานศึกษา ที่ต้องอาศัยพาหนะนำไปและใช้เวลาทั้งวัน

อย่างไรก็ตามการศึกษานอกสถานที่ทุกรูปแบบก็มีลักษณะและประโยชน์คล้ายคลึงกัน การศึกษานอกสถานที่ จัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภทตามคุณประโยชน์ดังนี้

1. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่เรียนไปแล้ว
2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่กำลังจะเรียน
3. ประเภทวัฒนธรรม อาชีพ หรือจุดสนใจในการทำมาหากิน

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (สัมภาษณ์, 2546) ได้กล่าวถึงการศึกษานอกสถานที่ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า ผู้เรียนควรเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะไปศึกษาเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ อาจเป็นประเด็นที่ผู้เรียนเตรียมข้อมูลมา หรือเป็นประเด็นที่ร่วมกันอภิปราย ณ ที่นั้นก็ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพโรจน์ ชมุนี (สัมภาษณ์, 2547) ที่กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์มิได้มีกฎเกณฑ์แน่นอนว่าสิ่งใดผิดหรือถูก แต่เป็นการศึกษาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างงานศิลปกรรมนั้นๆ ดังนั้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาจากงานศิลปกรรมจริง

ข้อดี

1. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริง
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และมีความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น

ข้อจำกัด

1. เป็นวิธีสอนที่เพิ่มความรับผิดชอบให้แก่ผู้สอน เนื่องจากต้องมีการติดต่อประสานงานกับสถานที่ที่จะนำผู้เรียนไปศึกษา อีกทั้งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการเดินทาง
2. เป็นวิธีการสอนที่มีค่าใช้จ่ายสูง และต้องใช้เวลามาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษานอกสถานที่แต่ละครั้ง อาจได้รับคุณประโยชน์หลายประการซึ่ง ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และประสบการณ์ของผู้เรียนด้วย การศึกษานอกสถานที่ซึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไปแล้ว จะเป็นข้อสรุปหรือการทบทวนที่ดี ไม่มีวิธีใดดีไปกว่าการให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาจากวัตถุหรือสถานที่จริง กิจกรรมชนิดนี้ เป็นการนำผู้เรียนออกจากตำราไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องอาศัยการศึกษาจากงานศิลปกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อการรับรู้ข้อมูลที่แท้จริง และรายละเอียดอีกหลายประการที่ไม่สามารถศึกษาจากการอ่านตำราเพียงอย่างเดียวได้

3. สอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

วิธีการสอนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มุ่งสนองวัตถุประสงค์หลักทางการศึกษาด้วยกันทุกวิธี กล่าวคือ การสอนโดยบรรยายประกอบภาพเป็นการถ่ายทอดสาระของข้อมูลแก่ผู้เรียน การศึกษานอกสถานที่เป็นการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษา นอกจากนี้การศึกษาในระดับอุดมศึกษายังมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

ความหมาย

การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีชื่อเรียนต่างกันไป เช่นเรียกว่า การสอนเป็นรายบุคคล (Individualized Instruction) การศึกษารายบุคคล (Individual Study) หรือการค้นคว้าโดยอิสระ (Independent Study) เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะให้คำนิยามในลักษณะใดก็ตาม การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนี้ก็มีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ที่ตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการเรียนรู้ (Indeprndent of Student Learning) ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดการศึกษาด้วยตนเอง ส่วนจะมีอิสระเพียงใดขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษาหรือผู้สอนเป็นผู้กำหนดหรือตกลงกับผู้เรียนเป็นกรณีไป (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2543)

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์โดยตรงของการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และรู้จักที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

องค์ประกอบของการศึกษาด้วยตนเอง

การศึกษาด้วยตนเองเป็นวิธีการเรียนการสอนที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ตามเรื่องที่ตนเองสนใจ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543) ได้เสนอองค์ประกอบของการศึกษาด้วยตนเองไว้ดังนี้

1. เลือกเนื้อหาและวิธีการโดยอิสระ

เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้เลือกเรื่องที่จะศึกษา และจะศึกษาด้วยวิธีการใดก็ได้ ที่มีการปฏิบัติกันคือ โปรแกรมที่เรียกว่า Alternative Curriculum โดยให้ผู้เรียนเลือกศึกษาอะไรก็ได้ตามความสนใจ ซึ่งจะศึกษาที่ไหน อย่างไร แล้วแต่จะตกลงกับผู้สอน

อีกลักษณะหนึ่งเรียกว่า Freshman Seminar ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในสหรัฐอเมริกาคือให้ผู้เรียนชั้นปีที่ 1 ได้พบและสัมมนากับศาสตราจารย์หรืออาจารย์ที่มีชื่อ ซึ่งจะกำหนดหัวข้อสัมมนาร่วมกัน หลักการสำคัญคือ ต้องการให้ผู้เรียนได้พบคุ้นเคยกับนักวิชาการ (Scholar) ศึกษาแนวคิด และการศึกษาค้นคว้าของบุคคลเหล่านี้

2. จำกัดขอบเขตของเนื้อหาแต่ให้เลือกวิธีการเอง

วิธีการนี้ใช้กันมากในปัจจุบัน คือ การให้ทำรายงาน (Paper) ประกอบการศึกษาวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือให้ทำโครงการใดโครงการหนึ่ง (Project) เพื่อประกอบวิชา ซึ่งโดยทั่วไปจะจำกัดขอบเขตของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียน แล้วให้ผู้เรียนไปหาข้อมูลศึกษาด้วยตนเอง ผู้สอนจะชี้แนะแหล่งความรู้ต่างๆ ให้

ไพโรจน์ ชมุนี (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับวิธีการสอนลักษณะนี้ว่า ปัจจุบันการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา ผู้สอนมักให้ผู้เรียนทำรายงานโดยค้นคว้าข้อมูลเองภายใต้หัวข้อที่ผู้สอนกำหนด ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่จะทำรายงานในลักษณะของการลอกเนื้อหามาประติดประต่อกัน ขาดการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปตามความเข้าใจของตนเอง ซึ่งไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนเท่าที่ควร

3. ศึกษาเป็นวิชาเรียนอิสระ

เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเนื้อหาและวิธีการโดยอิสระ แต่ยังอยู่ในขอบเขตของหลักสูตรการศึกษา ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของผู้สอนและผู้เรียน การศึกษาแบบนี้ก็คือ เอกัตศึกษา (Individual Study) หรือการศึกษาโดยอิสระ (Independent Study) อย่างที่มีปฏิบัติกันในระดับบัณฑิตศึกษา หรือระดับปริญญา ในชั้นปีที่ 4 ของบางสถาบัน

จิตติมา อมรพิเชษฐ์กูล (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะว่าวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์โดยการศึกษาอิสระ (Independent Study) นั้นเป็นวิธีการที่ดีที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าในหัวข้อที่ตนเองสนใจ มากกว่าที่จะจำกัดเนื้อหาอยู่ในกรอบที่ผู้สอนเสนอให้เท่านั้น แต่

วิธีการนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับอุดมศึกษา ซึ่งควรเปิดสอนรายวิชาประเภทนี้ให้มากขึ้นในลักษณะของวิชาเลือกเสรี

กำจร สุนพงษ์ศรี (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะในแนวทางเดียวกันว่า การศึกษาอิสระในรายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ยังมีอยู่น้อย ทั้งที่เป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งผู้เรียนควรมีอิสระในการกำหนดหัวข้อ วิธีการศึกษา รวมทั้งวิธีการนำเสนอข้อมูลด้วย

การศึกษาด้วยตนเองดังที่กล่าวมานี้ พิจารณาหลักการโดยรวมได้คือ

1. ผู้เรียนทำตามประมวลการสอนรายวิชา (Course Syllabus) แล้วมาพบผู้สอนเมื่องานเสร็จแล้ว หรือ
2. ผู้เรียนศึกษาเองโดยอิสระ มีอาจารย์คอยแนะนำและให้คำปรึกษา
3. ผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียนทุกครั้งแต่ศึกษาตามหัวข้อในชั้นเรียน
4. ผู้เรียนศึกษาเองจากโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ และได้ความรู้เพิ่มเติมจากห้องเรียน
5. ผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ทำวิจัยอิสระ โดยใช้ข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะแล้วแต่ผู้สอนจะเลือกใช้ตามความเหมาะสมของลักษณะวิชา และวัตถุประสงค์ของการสอน

ข้อดี

1. ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาค้นคว้าตามความสนใจของตนเอง
2. ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาในการมาเข้าชั้นเรียนทุกครั้ง แต่นัดพบเพื่อรับคำปรึกษาจากอาจารย์ผู้สอนเป็นครั้งคราว

ข้อจำกัด

1. การสอนในลักษณะนี้ผู้สอนจะต้องมีความรับผิดชอบสูง และควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปลูกฝังความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้เรียนด้วย
2. การดำเนินการสอนให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนจะต้องคอยติดตามดูแลอยู่เสมอ เพื่อให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

ดังนั้นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในระดับอุดมศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ก้าวหน้าในทิศทางที่ตนเองสนใจ ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เรียนและผู้สอนรวมทั้งการกำหนดรายวิชาในหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมด้วย

วิธีการสอนที่มีอยู่มากมายหลายวิธีนี้ แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชามากน้อยต่างกัน ผู้สอนจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการพิจารณาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสาระวิชาต่างๆ หรือเหมาะสมกับผู้เรียน อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่ดีของผู้สอน ผู้สอนแต่

ละยุคสมัยจึงพยายามคิดค้นวิธีการสอนที่ดีที่สุด ที่จะนำมาใช้ในการสอน ทำให้เกิดวิธีการสอนต่าง ๆ ตามทรรศนะของแต่ละบุคคล (อุบล ตู้จินดา , 2532) นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ยังได้เสนอว่า วิธีการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีผลการวิจัยใดที่บ่งชี้ว่าเป็นวิธีการสอนที่ดีที่สุด เพราะวิธีการสอนในแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง ซึ่งข้อเสนอของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) เป็นไปในแนวทางเดียวกับบุญชม ศรีสะอาด (2537) ที่กล่าวถึงวิธีการสอนแต่ละวิธี ว่ามีลักษณะเฉพาะมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป อาทิ เช่น การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบอภิปรายย่อย การสอนแบบสัมมนา การสอนแบบติว การสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ การสอนโดยเกมส์จำลองเหตุการณ์ การสอนโดยใช้การระดมความคิด การสอนแบบค้นพบความรู้ การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบปฏิบัติการ การสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ และการสอนแบบให้ผู้เรียนเสนอรายงานในชั้นเรียน เป็นต้น ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกและนำมาปรับใช้ผสมผสานให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ รวมถึงความสนใจของผู้เรียนด้วยแนวคิดที่เกี่ยวกับการสอนนั้น

นอกจากนี้อุบล ตู้จินดา (2532) ได้เสนอการเลือกวิธีการสอนศิลปะไว้ว่า ผู้สอนจำเป็นจะต้องพิจารณาจุดเด่น และข้อจำกัด ในการสอนแต่ละวิธี ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน เนื้อหา ตลอดจนกลุ่มของผู้เรียน และระดับชั้นของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1. วิธีการสอนแบบนั้น เหมาะสมกับตัวผู้สอนมากน้อยเพียงใด ผู้สอนมีความรู้ศิลปะในด้านใด มีความสนใจ มีความรู้ มีความถนัดด้านไหน ก็ควรจะพยายามใช้แบบนั้นเป็นหลัก ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ไม่ควรจะใช้แบบใหม่ ๆ แต่ควรพัฒนาแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับตัวเองมากขึ้น ดังทรรศนะของนักการศึกษาอเมริกันท่านหนึ่งที่กล่าวว่า"วิธีการสอนก็เหมือนเสื้อผ้าที่เราสวมใส่จะต้องเหมาะสมกับตัวเรา"

2. เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาศิลปะที่สอน ถ้าเป็นเนื้อหาที่เป็นข้อมูล เป็นทางทฤษฎี หลักการ ก็อาจจะใช้การบรรยายได้ ถ้าเป็นเนื้อหาที่ยังเป็นปัญหา ข้อถกเถียง คำอภิปรายก็อาจจะใช้การอภิปราย ถ้าต้องฝึกฝน ก็ควรฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

3. เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการสอน ถ้าต้องการให้รู้ ก็ควรสอนอย่างหนึ่ง ถ้าต้องการทำเป็น ก็ควรสอนอีกอย่าง การเลือกวิธีการสอน จึงควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการสอนด้วย

4.เหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของผู้เรียนโดยเฉพาะในกลุ่มที่ผู้สอนจะต้องดำเนินการสอนถ้าผู้เรียนมาก วิธีการสอนก็ควรเป็นแบบหนึ่ง ถ้าผู้เรียนมีประสบการณ์มาก วิธีการสอนก็ควรเป็นอีกอย่างหนึ่ง

5. เหมาะสมกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ถ้าต้องการให้ผู้เรียนมี บทบาทมากก็ควรใช้วิธีการสอนอีกแบบหนึ่ง ถ้าต้องหารให้ผู้เรียนมีบทบาทน้อยก็ต้องเลือกวิธีการสอนอีกแบบหนึ่ง

นอกจากหลักเกณฑ์ในการเลือกวิธีการสอนที่อุบล ตู้จินดา(2532) ได้เสนอมาแล้วนั้น ในการสอนแต่ละวิธีควรพิจารณาถึงข้อจำกัดดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอนวิธีหนึ่ง ไม่สามารถใช้ได้กับการสอนทุกวัตถุประสงค์

2. ความแตกต่างของผู้เรียน ทำให้ต้องใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน

3. วิธีการสอนบางวิธี หรือการผสมผสานของการสอนบางวิธี จะเหมาะสมที่สุดกับเนื้อหาสาระบางเรื่อง

4. การมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ วัตถุประสงค์ อาจจะต้องใช้วิธีการสอนหลายวิธีเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิธีการสอนต่าง ๆ จะบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากต้องอาศัยความสามารถของ ผู้สอนเป็นสำคัญแล้วยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ เวลา เงิน เป็นต้น (บุญชม ศรีสะอาด , 2537)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่ผู้สอนจะดำเนินการสอนให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น นอกจากจะต้องเข้าใจหลักพื้นฐานการสอนต่างๆ แล้วการเลือกวิธีการสอนก็มีความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน จำนวนผู้เรียน วัตถุประสงค์ในการสอน เนื้อหา และบริบทต่างๆ ในการสอนเช่น เวลา อุปกรณ์หรือสื่อการสอนด้วย

สรุปวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ว่า การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ซึ่งเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี แนวความคิดความเชื่อของศิลปินหรือช่างผู้สร้าง ที่แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย โดยใช้งานศิลปกรรมอันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์และประยุกต์ศิลป์ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นข้อมูลในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยกระบวนการคิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงอันนำไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้ วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์จึงควรเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนรู้จักการประเมินค่าจากหลักฐานและข้อเท็จจริง จนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเองผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนเพื่อเกิดประสบการณ์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

และเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ ตลอดจนนำความรู้ประวัติศาสตร์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เพราะวิธีการสอนแต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการสอนที่ต่างกัน

2.2.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

ในการศึกษาวิชาใดก็ตาม เมื่อศึกษาไปแล้วจะต้องมีการประเมินผลเนื้อหาและกิจกรรมที่ผ่านไป ว่าผู้เรียนมีความเข้าใจ และสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมได้มากน้อยเพียงใด เพื่อให้บรรลุผล ดังกล่าว ผู้สอนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อสามารถประเมินผลการเรียนการสอนได้ตามวัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ

การวัดและประเมินผล จึงถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการจัดการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่ทำให้ทราบว่าการเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมในส่วนใด ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงความหมายของการวัดและประเมินผล สรุปได้ว่า

"การวัด" คือ กระบวนการกำหนดค่า ตีค่าคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือของบุคคลเป็นตัวเลข โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัด เช่น "การประเมินผล" คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุ คน สิ่งของ หรือการดำเนินงาน กิจกรรม ว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด หรือมีข้อดีหรือข้อเสียเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการวัดเป็นหลัก

กรมวิชาการ (2540) ได้จำแนกการประเมินผลออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่

1. **การประเมินผลก่อนการเรียน** (Placement test) เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานเดิมของผู้ที่จำเป็นในการเรียนต่อไป ผลการประเมินสามารถนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนให้อยู่ในระดับที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ หรือนำไปใช้ในการปรับพื้นฐานความรู้เดิมให้มั่นคงขึ้น นอกจากนั้นการประเมินผลก่อนการเรียนยังมีประโยชน์อีก 2 ประการคือ เพื่อตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ข้อใดผู้เรียนรู้ แล้วจะได้ตัดออกไปไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน หรือใช้เป็นข้อมูลในการจัดกลุ่มผู้เรียน และใช้เป็นพื้นฐานสำหรับเปรียบเทียบความก้าวหน้าของการเรียนรู้

2. **การประเมินผลเพื่อปรับปรุงผลการเรียน** (Formative Evaluation) กระทำในระหว่างที่มีการเรียนการสอนอยู่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และตรวจสอบประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลแบบนี้มีบทบาทในการเสริมกำลังใจของผู้เรียน ในแง่ที่ผู้เรียนได้รู้ความก้าวหน้าของตนเป็นระยะ

3. **การประเมินผลเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง** (Diagnostic Evaluation) การประเมินผลชนิดนี้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชนิดที่ 2 ในการเยียวยาผู้ป่วย แพทย์จะต้องหาสมมติฐานของโรคก่อน ถ้าแพทย์ไม่สามารถหาสมมติฐานของโรคได้ การรักษาก็เป็นการเยียวยาแต่อาการภายนอก ในทำนองเดียวกับการประเมินผลเพื่อวินิจฉัย เป็นสิ่งที่ผู้สอนผู้สอนทำกับผู้เรียนที่มีปัญหาทาง

วิชาการเพื่อหาจุดบกพร่องของผู้เรียนและหาสาเหตุของปัญหา การประเมินผลเพื่อวินิจฉัยทำให้การสอนของผู้สอนผู้สอนมีทิศทางมากขึ้น

4. **การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน** (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละระยะ เช่น ตอนสิ้นเทอม กลางปี กลางเทอม และสิ้นปี เป็นต้น

ธนาธิป พรกุล (2543) ได้กล่าวถึงการประเมินผลว่า มี 2 แบบ ได้แก่

1. **การประเมินแบบอิงกลุ่ม** (Norm-reference evaluation) เป็นการวัดที่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ มาตรฐานสัมพันธ์ (Relative Standard) หรือพฤติกรรมของกลุ่มผู้เรียน มีวัตถุประสงค์ในการหาความแตกต่างระหว่างผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนแบบแข่งขันกันในระหว่างผู้เรียน แบบสอบที่ใช้จึงใช้เป็นแบบ อิงกลุ่ม

2. **การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์** (Criterion - referenced evealuation) เป็นการวัดที่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าผู้เรียนมีความสามารถ หรือไม่ คะแนนที่ได้จากการวัดไม่ได้นำไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น ทำให้การเรียนเป็นแบบช่วยเหลือกัน แบบสอบที่ใช้จึงเป็นแบบอิงเกณฑ์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลแบบใดก็ตาม ผลของการประเมินนั้นย่อมต้องสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนของแต่ละวิชา ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดความสามารถทางด้านใด ซึ่งผลที่ผู้เรียนได้รับ สามารถประเมินได้ถึงวิธีการสอนและสื่อการสอนของผู้สอนด้วย

การประเมินผลการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2543) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนการสอนทางด้านประวัติศาสตร์ไว้ว่า ผู้เรียนควรมีความสามารถในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อรู้จักการใช้เหตุผล และความสามารถในการเขียน เพื่อถ่ายทอดความคิดออกมาได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2543) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการประเมินผลทางด้านประวัติศาสตร์ว่า ผู้สอนควรประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการสังเกต การบันทึก การรวบรวมข้อมูล วิธีการคิดและความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (สัมภาษณ์, 2546) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า ควรประเมินความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงการถ่ายทอดข้อมูลที่ได้จากการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นไปในรูปแบบของรายงาน หรือการเขียนบทความ ซึ่งผู้สอน

ควรให้การสนับสนุนด้วยการให้คำปรึกษา ตรวจแก้ไขด้านภาษา และการอ้างอิงข้อมูลเป็นรายบุคคล

ไพโรจน์ ชมุนี (สัมภาษณ์, 2547) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์-ศิลป์ว่า ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านบทความ หรือวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมและให้โอกาสผู้เรียนในการนำเสนอความรู้ที่เกิดจากการประมวลความคิด และความเข้าใจของผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นการสัมมนาหรือทำรายงาน และคำถามในการสอบเพื่อประมวลความรู้ควรเป็นคำถามในเชิงวิเคราะห์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้

จิตติมา อมรพิเชษฐ์กูล (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะว่า การประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ควรตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การเรียนการสอน ซึ่งการประเมินที่ใช้ในปัจจุบันส่วนใหญ่ คือ การสอบประมวลความรู้โดยให้ผู้เรียนบอกชื่อผลงาน ช่วงเวลา ผู้สร้างผลงาน ความสำคัญของผลงาน การให้คำจำกัดความหรืออธิบายศัพท์ การเขียนเรียงความตามหัวข้อที่ผู้สอนกำหนด และการสอบแบบปรนัยอาจทำได้ในกรณีที่มีผู้เรียนจำนวนมาก แต่ควรเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้นอาจสรุปการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ว่า ควรเป็นการประเมินผลที่ตอบสนองวัตถุประสงค์การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย คือให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านความเข้าใจ ความคิด ความสามารถในการใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในคุณค่า การจัดระบบค่านิยม-ความเชื่อ ตลอดจนความสามารถในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งควรประเมินความสามารถในด้านต่างๆของผู้เรียน ดังนี้

1.ด้านความรู้

2.ด้านความเข้าใจ

3.ด้านการจัดการข้อมูล

ซึ่งการใช้วิธีวัดผลดังกล่าว จะเป็นการพัฒนาความสามารถในการจัดระบบความคิดของผู้เรียน ให้มีความคิดอย่างมีเหตุผลและต่อเนื่อง และเป็นการลดปัญหาในเรื่องการท่องจำมาสอบ ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนทางด้านอื่นได้ นอกจากความจำ

2.3 ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

สำหรับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษาและศึกษาจากตำราในบางส่วน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันกล่าวคือ

แม้ว่าความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์จะมีผลต่อการสร้างงานศิลปะอย่างมาก เพราะทำให้ทราบถึงความเป็นมา ความต่อเนื่อง และการแปรเปลี่ยนของงานศิลปกรรม แต่ผู้เรียนส่วน

ใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญกับวิชาการทางด้านนี้เท่าใดนัก เพราะโดยธรรมชาติของผู้เรียนทางด้านทัศนศิลป์จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานศิลปะมากกว่า (ไพโรจน์ ชมุนี , สัมภาษณ์ 2547) อีกทั้งยังเป็นวิชาที่ต้องอาศัยเวลาในการคิด ทำความเข้าใจ จากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ประกอบกับความแตกต่างเรื่องพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งมีทั้งที่จบจากสายสามัญและสายอาชีวศึกษา ซึ่งมีผลต่อความเข้าใจในการอ่านและเขียน เพราะผู้เรียนยังยึดติดกับระบบการเรียนแบบท่องจำ ส่งผลให้ผู้เรียนเขียนไม่เป็น อีกทั้งไม่สามารถประมวลความคิดจากข้อมูลตามหลักการของเหตุและผลได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จบจากสายอาชีวศึกษาจะมีปัญหาในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก (ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์ , สัมภาษณ์ 2547)

ประเวศ ลิมปรังษี (สัมภาษณ์, 2547) ได้ให้ทรรศนะในเรื่องการเขียนทางประวัติศาสตร์ศิลป์ว่า ปัญหาสำคัญที่ควรมีการส่งเสริมคือ การใช้ภาษาสากลที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับทรรศนะของ สถาพร อรุณวิลาศ (สัมภาษณ์, 2546) ที่เสนอว่าประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นศาสตร์ที่สามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง แต่เนื่องจากภาษาที่ใช้มีความซับซ้อน ประกอบกับศัพท์ส่วนใหญ่ทางด้านประวัติศาสตร์เป็นศัพท์เฉพาะทาง ซึ่งยากต่อการทำความเข้าใจสำหรับผู้ที่ไม่มีพื้นความรู้มาก่อน ตัวอย่างเช่น ศัพท์คำเดียวกันอาจมีผู้ตีความหมายต่างกัน หรือสิ่งเดียวกันอาจใช้ศัพท์เรียกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการทำความเข้าใจของผู้ที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจในสาระบางประการของประวัติศาสตร์ศิลป์

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ผู้เรียนจะไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสาระของประวัติศาสตร์ศิลป์ แต่ก็สามารถตีความ หรือวิเคราะห์ผลงานศิลปะได้ โดยยึดหลักเกณฑ์คุณค่าอยู่ที่ตัวผลงาน เพราะทัศนศิลป์เป็นเรื่องของการมองเห็น และการตีความหรือวิเคราะห์ก็เป็นไปตามความรู้สึกมากกว่า (สุธี คุณาวิทยานนท์ , สัมภาษณ์ 2547) การที่จะให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้งนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะโดยธรรมชาติของผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบอ่านหนังสือ ประกอบกับตำราส่วนมากเป็นภาษาต่างประเทศ จึงต้องอาศัยการตีความจากรูปเป็นหลัก (ไพโรจน์ ชมุนี , สัมภาษณ์ 2547) แต่การตีความด้วยวิธีนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ ดังนั้นผู้เรียนควรมีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องก่อน (สุธี คุณาวิทยานนท์ , สัมภาษณ์ 2547)

ปัญหาในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์อีกประการหนึ่งคือ ผู้เรียนมีพื้นความรู้น้อย ประกอบกับการไม่เตรียมตัวศึกษามาก่อนเข้าเรียน ทำให้เวลาผู้สอนอ้างถึงงานศิลปกรรมบางชิ้น ต้องเท้าความไปไกลทำให้เสียเวลาในการเรียนซึ่งมีจำกัดอยู่แล้ว เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ ต้องเข้าใจหลักในการแบ่งยุคสมัย ต้องรู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ เพื่อตรวจสอบความรู้เก่า ไม่เช่นนั้นหากมีประเด็นหรือข้อมูลใหม่จะไม่สามารถโต้แย้งได้ เพราะขาดข้อมูลพื้นฐานสนับสนุนที่เพียงพอ (กำจร สุนพงษ์ศรี ,สัมภาษณ์ 2547)

ในเรื่องการคิดที่ขาดระบบ ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขตั้งแต่การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพราะความคิดของผู้เรียนจะเป็นแบบกระจาย ไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญและหมวดหมู่ของข้อมูลได้ ทำให้ผู้เรียนสรุปไม่เป็นและไม่สามารถสร้างประเด็นใหม่ได้ นอกจากนี้เมื่อผู้สอนสอนเท่าใดก็รู้เท่านั้น ผู้เรียนไม่ใส่ใจในการหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งความรู้ไม่ได้มีแค่เพียงในตำราที่ผู้สอนยกตัวอย่างมาเสนอแก่ผู้เรียนเท่านั้น ผลงานที่สำคัญของศิลปินบางท่านก็ไม่สามารถหาดูจากตำราได้ (ไพโรจน์ ชมุนี , สัมภาษณ์ 2547)

ในเรื่องของจำนวนผู้เรียนที่มากส่งผลให้การสอนแบบคิดวิเคราะห์ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทั้งเรื่องพื้นความรู้ และระบบการเรียนในระดับมัธยมศึกษารวมถึงอาชีวศึกษาที่ต่างกัน ประกอบกับเวลาในการเรียนการสอนที่จำกัด จึงไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการสอนแบบคิดวิเคราะห์เท่าใดนัก (ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์, สัมภาษณ์ 2547) ทั้งนี้ จีราวรรณ แสงเพ็ชร (สัมภาษณ์, 2547) มีทรรศนะในแนวทางเดียวกันนี้ว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์บางรายวิชาเปิดสอนเป็นวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะแต่ผู้เรียนทางด้านทัศนศิลป์เท่านั้น ผู้เรียนคณะอื่น สาขาอื่นก็สามารถลงทะเบียนเรียนได้ ทำให้มีผู้เรียนจำนวนมาก ในกรณีนี้ผู้สอนได้วิเคราะห์ย่อยมาก่อนและใช้คำถามในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด แต่ก็ใช้ได้ผลกับผู้เรียนบางส่วนที่สนใจหาความรู้เพิ่มเติมหรือมาปรึกษาขอคำแนะนำกับผู้สอนนอกเวลาเรียนเท่านั้น

ปัญหาในเรื่องความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนควรมีความรู้ที่เพียงพอ เพราะประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นความรู้สากล ซึ่งตำราส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ หากจะให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจ ขยันที่จะหาความรู้เพิ่มเติม ผู้สอนต้องสามารถอธิบาย หรือให้คำแนะนำในการอ่านตำราภาษาต่างประเทศนั้น ๆ ได้ (ไพโรจน์ ชมุนี , สัมภาษณ์ 2547)

นอกจากปัญหาด้านผู้เรียน และผู้สอนแล้ว สื่อการสอนถือเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญในการทำความเข้าใจของผู้เรียน กล่าวคือตำราและสื่อที่ใช้ประกอบการศึกษาส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งผู้เรียนส่วนมากมีประสบการณ์ทางด้านภาษาน้อย จึงต้องใช้เวลาในการศึกษาทำความเข้าใจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายไม่สนใจที่จะศึกษาอย่างลึกซึ้ง การขาดแคลนอุปกรณ์การสอน เช่น CD VDO ที่ยังมีจำนวนน้อย รวมทั้งตัวผลงานศิลปกรรมที่ใช้ศึกษาปัจจุบันไม่สมบูรณ์ เท่าที่ควร จึงเป็นปัญหาในการตรวจสอบข้อมูลอย่างยิ่ง (กำจร สุนพงษ์ศรี , สัมภาษณ์ 2547)

ดังนั้นปัญหาในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ จึงเป็นปัญหาที่มีความต่อเนื่องกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่เกิดจากตัวผู้เรียนคือ โดยธรรมชาติของผู้เรียนทางด้านทัศนศิลป์มักให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานศิลปะมากกว่าวิชาการที่เป็นทฤษฎี อีกทั้งผู้เรียนยังยึดติดกับระบบการเรียนแบบท่องจำ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถประมวลความคิดจากข้อมูลตามหลักการของเหตุและผลได้ด้วยตนเอง ซึ่งปัญหานี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่นักวิชาการหลายท่านได้เสนอความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่มีผลต่อการเรียนการสอนได้แก่ พื้นความรู้เดิมของผู้เรียน ความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศ จำนวนผู้เรียน เวลาในการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการแก้ไขควบคู่กันไปกับวิธีการสอนที่เหมาะสม และสิ่งสำคัญที่ครอบคลุมปัญหาเหล่านี้คือวัฒนธรรมทางการศึกษาของไทยที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การวัดผลจึงเป็นการวัดความรู้ คือการวัดความสามารถด้านการจำ สังเกตได้จากการออกข้อสอบแบบปรนัยซึ่งมีคำตอบที่ถูกต้องสำเร็จรูปให้แล้ว ส่งผลให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น ต้องอยู่ในกรอบความรู้ที่ผู้สอนเสนอให้เท่านั้น ซึ่งปัญหานี้มีตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ความเข้าใจผิดที่ว่าการวัดผลแบบปรนัย สามารถใช้ได้กับการวัดผลทุกรายวิชา ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาไทยมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาทางด้านสังคมและมานุษยศาสตร์ เช่น วิชาประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณคดีเป็นต้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการตระหนักถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ ของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์เท่าที่ควร เนื่องจากมีทัศนคติที่ผิดต่อลักษณะของวิชาประวัติศาสตร์ว่าเป็นวิชา น่าเบื่อ ต้องท่องจำชื่อบุคคลสำคัญ วัน เดือน ปี ที่เป็นตัวเลขมากมาย เมื่อเรียนจบแล้วก็ลืม ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้ เนื่องจากระบบการเรียนการสอนทั้งด้าน หลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน และการวัดผลที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะของวิชานั่นเอง

กล่าวโดยสรุปปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษาที่สำคัญคือ

1. พื้นฐานของผู้เรียน
2. การตระหนักถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ของผู้เรียน
3. ความพร้อมของผู้สอนและวิธีการสอน
4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล
5. ปัญหาในเรื่องภาษาต่างประเทศ

2.4 การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขได้แก่ คุณภาพและคุณสมบัติของผู้สอน ทัศนะคติและความเข้าใจในธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ความถูกต้องและเหมาะสมของตำรา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับการจัดระบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีผลต่อทิศทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่มุ่งศึกษาความเป็นจริงของสังคม แนวความคิด ความเชื่อของศิลปินหรือช่างผู้สร้างงานที่แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย โดยใช้งานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการคิด เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่ข้อสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้

ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้นั้น ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะชี้ให้เห็นประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ ซึ่งผู้สอนควรยกตัวอย่างกรณีศึกษา เช่นในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ไม่ควรให้ผู้เรียนนึกภาพเอง เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานไม่เท่ากัน และควรมีการอภิปรายซักถามกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหาเหตุผลมาอธิบายคำตอบ ตัวอย่างเช่น เหตุที่ช่างใช้วัสดุการก่อสร้างเช่นนี้ มีปัจจัยอะไรเป็นเครื่องสนับสนุน (สถาพร อรุณวิลาศ, สัมภาษณ์ 2546) หรือในประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ฝรั่งเศสเป็นผู้เริ่มใช้เหล็ก ในการก่อสร้างหอไอเฟล ส่งผลให้มีการใช้เหล็ก ในงานสถาปัตยกรรมอย่างแพร่หลายต่อมาอย่างไร (ประเวศ ลิมปรังษี , สัมภาษณ์ 2547)

จิตติมา อมรพิเชษฐกูล (สัมภาษณ์, 2547) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตกว่า ในระยะแรกๆ การเรียนการสอนยังคงเป็นไปตามแนวทางเดิม คือ เน้นการท่องจำพอสมควร แต่มาในระยะหลัง ได้มีความพยามยามที่จะพัฒนาการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องระเบียบวิธีวิจัย เพื่อให้รู้จักการคิดวิเคราะห์ตามหลักของเหตุและผล สามารถเข้าใจ

เหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบ โครงสร้าง และองค์ประกอบต่างๆ ของงานศิลปกรรม ซึ่งต้องศึกษาจากบริบททางสังคมด้วย อีกทั้งปัจจุบันเรามี E-Learning สามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ได้มากขึ้น สามารถศึกษาผลงานศิลปกรรมต่างชาติได้จากคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาในการเดินทาง หรือเวลาในการค้นหาภาพประกอบจากหนังสือต่างๆ ทำให้ผู้เรียนมีเวลาในการศึกษาทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองมากขึ้น

ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์ (สัมภาษณ์, 2547) กล่าวว่าในระยะแรกผู้สอนพยายามที่จะให้ผู้เรียนได้ฝึกเรื่องการอ่านและเขียนเป็นสำคัญ ซึ่งไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงได้มีการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนทัศนศิลป์มากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนวาดภาพในสิ่งที่ตนเองสนใจแล้วมาอธิบายหน้าชั้นเรียน เช่น ให้วาดภาพตามลักษณะทางวัฒนธรรมของอียิปต์ ซึ่งผู้สอนจะใช้คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เช่น งานศิลปะชิ้นนี้สื่ออะไร มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งการสอนด้วยวิธีนี้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนี้ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (สัมภาษณ์, 2546) ยังได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า ควรสอนหลักการในภาพรวมทั่วไปก่อน ซึ่งไม่ควรเน้นในเรื่องรายละเอียดเพราะเป็นส่วนที่ผู้เรียนควรสืบค้นด้วยตนเอง และไม่ควรเสียเวลากับการฉายสไลด์จำนวนมาก ซึ่งการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการคิด การอ้างเหตุผล การเขียนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งผู้สอนควรฝึกทักษะการเขียนให้แก่ผู้เรียนโดยการให้คำแนะนำตัวต่อตัวเพื่อแก้ไขเรื่องภาษา และฝึกการอ้างอิงให้ ทั้งนี้วิธีการดังกล่าวจะได้ผลดีกับชั้นเรียนที่มีผู้เรียนจำนวนไม่มากนัก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในปัจจุบัน ผู้สอนหลายท่านได้มีความพยายามที่จะให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสาระที่แท้จริงของประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง รู้จักการอ่านเป็น คิดเป็น และเขียนเป็น ซึ่งให้ความสำคัญกับการคิดหาเหตุผลมาอธิบายคำตอบมากขึ้น ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ ควรเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายซักถามกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และในการสอนไม่ควรให้ความสำคัญกับรายละเอียดมากนัก แต่ควรให้น้ำหนักไปที่กระบวนการคิด และการอ้างอิงตามหลักเหตุและผลมากกว่า

สรุปเรื่องแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ว่า ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์องค์ประกอบสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ วัตถุประสงค์การสอน เนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบแต่ละส่วนล้วนมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ เป็น

เป้าหมายของการเรียนการสอน หรือเป็นผลจากการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากสิ้นสุดการสอน เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาซึ่งเป็นส่วนของสาระความรู้ ที่ผู้สอนนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งควรมีความสัมพันธ์กับวิธีการสอนและการประเมินผลเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์นั้นๆ

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ

3.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิด

ปัจจุบันเรื่องของ การคิด และการสอนคิด เป็นเรื่องที่จัดว่าสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้คุณภาพสูง ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างหันมาศึกษาและเน้นในเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านสติปัญญา คุณธรรมและการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ การพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นด้านที่มักได้รับความสนใจมากที่สุด เนื่องจากเป็นด้านที่มีผลเด่นชัด ผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถสูง มักจะได้รับการยอมรับและได้รับโอกาสที่ดีกว่าผู้มีความรู้ความสามารถต่ำ และเป็นที่เข้าใจกันว่า ความรู้ความสามารถนี้สามารถวัดและประเมินกันได้ด้วยปริมาณความรู้ที่ผู้เรียนสามารถตอบในแบบทดสอบต่างๆ อย่างไรก็ตามในสองทศวรรษที่ผ่านมา วงการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ต่างก็ได้ค้นพบว่า การพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนยังทำได้ในขอบเขตที่จำกัด และยังไปไม่ถึงเป้าหมายสูงสุดที่ต้องการ ในประเทศอเมริกามีผลการวิจัยนับร้อยเรื่องที่บ่งชี้ว่า ในการสอบวิชาต่างๆ ผู้เรียนมักสามารถทำได้ดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะพื้นฐาน แต่เมื่อมาถึงส่วนที่ต้องใช้ความคิดและเหตุผล ผู้เรียนยังไม่สามารถทำได้ดี สำหรับวงการศึกษาไทยได้มีความเคลื่อนไหวเรื่องการคิดมาหลายปีแล้ว ซึ่งทำให้เกิดแนวความคิดที่นำมาใช้ในการสอนหลายเรื่อง เช่น แนวความคิดเรื่อง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการสอนให้คิดตามแนวพุทธศาสตร์ ได้แก่ การคิดอย่างถูกวิธีตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นต้น แต่แนวคิดเหล่านี้ยังไม่ได้รับการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และปัญหาคุณภาพด้านการคิดขั้นสูง ก็ยังมีเรื่อยมา ดังนั้นเมื่อมีนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น การมุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการคิดจึงนับเป็นกระบวนการสำคัญที่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนากันอย่างจริงจัง (ทิศนา แขมมณีและคณะ, 2540)

จากลักษณะธรรมชาติของประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเป็นมา ความคลี่คลาย เหตุและผลของการเกิดขึ้นของงานศิลปกรรมต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่านิยม ความคิด ความรู้สึกของผู้คนในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อสภาพสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของงานศิลปกรรมก็แปรเปลี่ยนตามไปด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ทำให้ทราบถึงเทคนิคกรรมวิธีการสร้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ซ่อมแซม เก็บรักษา และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่ง

สำคัญต่อการเรียนรู้ศิลปะแขนงอื่นทำให้ผู้ที่ศึกษาเห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการพัฒนาพฤติกรรมด้านความเข้าใจ ความคิด ความสามารถในการใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในคุณค่า การจัดระบบค่านิยม – ความเชื่อ ตลอดจนความสามารถในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย จึงมีแนวทางที่เกี่ยวข้องกับหลักการและทฤษฎีด้านการคิดดังนี้คือ

3.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจท์

(Piaget' Theory of Intellectual Development)

เพียร์เจท์ (Piaget, 1964) ได้สร้างทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา โดยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้เรียนว่ามีการปรับตัวและแปลความหมายของสิ่งของ และเหตุการณ์ในสิ่งแวดล้อมของตนด้วยวิธีการใด โดยเพียเจท์มีแนวคิดว่า เชาว์ปัญญาเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางชีวภาพและทางสังคม ส่วนพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา เป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) อย่างต่อเนื่องกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด การมีปฏิสัมพันธ์นี้ทำให้มีการปรับตัว(adaptation) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความสมดุล (equilibrium) ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมภายนอก รวมทั้งกระบวนการคิดของคน กระบวนการปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการย่อย 2 กระบวนการ ได้แก่ การดูดซึมเข้าโครงสร้าง (assimilation) หมายถึง การตีความหรือการรับเอาข้อมูลจากภายนอกเข้าสู่โครงสร้างทางความคิด โดยอาศัยความรู้หรือวิธีการที่มีอยู่แล้ว และการปรับโครงสร้าง (accomodation) หมายถึง การที่เราสังเกตคุณสมบัติตามความเป็นจริงของวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม แล้วปรับโครงสร้างทางความคิดของเราให้เข้ากับความจริงนั้น ดังนั้นการดูดซึมเข้าสู่โครงสร้างจึงเป็นกระบวนการปรับ สิ่งแวดล้อมภายนอกให้เข้ากับโครงสร้างทางความคิดของเรา และการปรับโครงสร้างจึงเป็นการปรับโครงสร้างทางความคิดของเราให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ความคิดความเข้าใจที่เกิดจากกระบวนการดูดซึมเข้าสู่โครงสร้าง และกระบวนการปรับโครงสร้างเรียกว่า โครงสร้างความคิด โครงสร้างความคิดจะมีการปรุงแต่งอยู่เสมอเพื่อให้คนเกิดภาวะสมดุลทางความคิด ดังนั้นถ้าบุคคลได้พบกับข้อมูลหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งคำถาม หรือเกิดปัญหาขึ้น บุคคลก็จะอยู่ในสภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) จึงจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างความคิดใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุล(equilibrium) ขึ้น กระบวนการดังกล่าวทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างรอบคอบ สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นความสามารถทางสมองของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เรียกว่าขั้นพัฒนาการ (stage of development) และพัฒนาการในขั้นต้นก็จะเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในขั้นสูงต่อไป เพียเจท์ ได้เสนอว่า

พัฒนาการของความสามารถทางสมองของมนุษย์นั้น เริ่มตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงขั้นสูงสุดในช่วงอายุประมาณ 16 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 4 ขั้น ดังนี้

1. **ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว** (sensorimotor stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึงประมาณ 2 ปี เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ ผู้เรียนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการกระทำ การคิดของผู้เรียนในขั้นพัฒนาการนี้ใช้สัญลักษณ์น้อยมาก ผู้เรียนจะเข้าใจสิ่งต่างๆ จากการกระทำและการเคลื่อนไหว และจะเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวเฉพาะที่เขาสามารถใช้ประสาทสัมผัสได้

2. **ขั้นก่อนการปฏิบัติการ** (preoperational stage) อายุประมาณ 2 ถึง 7 ปี เป็นขั้นที่ผู้เรียนเริ่มใช้ภาษา และสัญลักษณ์อย่างอื่น การเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ภาษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ผู้เรียนในขั้นนี้พัฒนาการด้านการคิดยังไม่สมเหตุสมผล ผู้เรียนยังยึดติดอยู่กับการรับรู้ซึ่งเป็นข้อจำกัด 6 ประการของการคิดของผู้เรียนในขั้นนี้คือ

การยึดติดอยู่กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ขาดความสามารถในการคิดย้อนกลับตามหลักเหตุผล

การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เข้าใจว่าคนอื่นคิดหรือเข้าใจเหมือนตนเอง

การมองปัญหา สิ่งของหรือเหตุการณ์ทีละอย่างทีละด้านไม่สามารถพิจารณาหลายๆ ด้านพร้อมกันได้

การตัดสินสิ่งต่างๆ ตามสภาพที่รับรู้หรือมองเห็นในขณะนั้นเท่านั้น

การเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ โดยไม่ได้ใช้หลักเหตุผล

3. **ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม** (concrete operational stage) อายุประมาณ 7 ถึง 11 ปี เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถคิดด้วยการใช้สัญลักษณ์และภาษา สามารถสร้างภาพแทนในใจได้ การคิดมีลักษณะของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง สามารถแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมได้ เข้าใจหลักการคงอยู่ของสสารว่าสสารหรือสิ่งต่างๆ แม้จะเปลี่ยนสภาพไปก็ยังคงมีปริมาณเท่าเดิม สามารถคิดย้อนกลับได้ รวมทั้งสามารถจัดประเภทสิ่งต่างๆ ได้ตลอดจนเข้าใจในเรื่องของการเปรียบเทียบ

4. **ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม** (formal operational stage) อายุประมาณ 12 ปีขึ้นไป เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ มีการคิดอย่างสมเหตุสมผลในการแก้ปัญหา สามารถแก้ปัญหาได้หลายทาง สามารถคิดแบบวิทยาศาสตร์ได้ รู้จักคิดด้วยการสร้างภาพแทนในใจขึ้น สามารถคิดในสิ่งที่นอกเหนือไปจากปัจจุบัน มีความพอใจที่จะคิดพิจารณา

เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม สามารถคิดสร้างทฤษฎีและทดสอบแบบวิทยาศาสตร์ได้ การคิดของผู้เรียนจะไม่ยึดติดอยู่กับข้อมูลที่มาจากการสังเกตเพียงอย่างเดียว และเป็นการคิดที่อยู่ในรูปของการตั้งสมมติฐานหรือสถานการณ์ที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นจริงๆ ผู้เรียนวัยนี้จึงมีความคิดเป็นของตนเองและเข้าใจความคิดของผู้อื่นด้วย

3.1.2 ทฤษฎีโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญาของกิลฟอร์ด

(Guilford's The Structure of intelligence)

กิลฟอร์ด (Guilford,1967) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตมิติ (Psychometric) ซึ่งมีความเชื่อว่าความสามารถทางสมองสามารถปรากฏได้จากการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ ในลักษณะของความสามารถด้านต่างๆ ที่เรียกว่าองค์ประกอบ และสามารถตรวจสอบความสามารถนี้ด้วยแบบสอบที่เป็นมาตรฐาน กิลฟอร์ดได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะโดยจัดระบบของคุณลักษณะให้อยู่ในรูปลูกบาศก์ซึ่งประกอบด้วยหน่วยจุลภาคทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเนื้อหา (content) มิติด้านปฏิบัติการ (operation) และมิติด้านผลผลิต ซึ่งทั้ง 3 มิติเท่ากับ 5 x 5 x 6 รวมทั้งสิ้น 150 หน่วย ดังมีองค์ประกอบของแต่ละมิติดังนี้

มิติที่ 1 ด้านเนื้อหา(content) หมายถึงวัตถุหรือข้อมูลต่างๆ ที่รับรู้ใช้เป็นสื่อก่อให้เกิดความคิด เนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่

เนื้อหาที่เป็นรูปภาพ (Figural Content) ได้แก่ วัตถุที่เป็นรูปธรรมต่างๆ ซึ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส

เนื้อหาที่เป็นเสียง (Auditory) ได้แก่ สิ่งที่อยู่ในรูปของเสียงที่มีความหมาย

เนื้อหาที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Content) ได้แก่ ตัวเลข ตัวอักษร และสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้น เช่น พยัญชนะ ระบบจำนวน

เนื้อหาที่เป็นภาษา (Semantic Content) ได้แก่ สิ่งที่อยู่ในรูปของภาษาที่มีความหมายหรือความคิดที่เข้าใจกันทั่วไป

เนื้อหาที่เป็นพฤติกรรม (Behavior Content) ได้แก่ สิ่งที่ไม่ใช่ถ้อยคำ แต่เป็นการแสดงออกของมนุษย์ เจตคติ ความต้องการ รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บางครั้งเรียกว่าสติปัญญาทางสังคม (Social intelligence)

มิติที่ 2 ด้านปฏิบัติการ (Operation) หมายถึง กระบวนการคิดต่างๆ ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 5 ชนิด ดังนี้

2.1 การรับรู้และการเข้าใจ (Cognition) เป็นความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ในการรับรู้และทำความเข้าใจ

2.2 การจำ (Memory) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการสะสมเรื่องราว หรือข่าวสาร และสามารถระลึกได้เมื่อเวลาผ่านไป

2.3 การคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) เป็นความสามารถในการสนองตอบต่อสิ่งเร้า และแสดงออกมาได้หลายแบบ หลายวิธี

2.4 การคิดแบบเอกนัย (Convergent Thinking) เป็นความสามารถในการสรุปข้อมูลที่ดีที่สุด และถูกต้องที่สุดจากข้อมูลหลากหลายที่มีอยู่

2.5 การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการตัดสินสิ่งที่รับรู้ จำได้ หรือกระบวนการคิดนั้นมีคุณค่า ความถูกต้อง ความเหมาะสม หรือมีความเพียงพอหรือไม่อย่างไร

มิติที่ 3 ด้านผลผลิต หมายถึง ความสามารถที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานมิติด้านเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกันเป็นผลผลิต เมื่อสมองรับรู้วัตถุ ข้อมูล ทำให้เกิดการคิดในรูปแบบต่างๆ กัน ซึ่งสามารถให้ผลต่างกัน 6 ชนิด ดังนี้

หน่วย (Unit) เป็นสิ่งที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว และมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น

จำพวก (Classes) เป็นกลุ่มของสิ่งต่างๆ ซึ่งมีคุณสมบัติบางประการร่วมกัน

ความสัมพันธ์ (Relation) เป็นการเชื่อมโยง 2 สิ่งเข้าด้วยกัน เช่น เชื่อมโยงลูกโซ่ เชื่อมโยงคำ เชื่อมโยงความหมาย

ระบบ (System) เป็นแบบแผนหรือรูปแบบจากการเชื่อมโยงสิ่งหลายๆ สิ่งเข้าด้วยกัน

การแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงการหมุนกลับ การขยายความข้อมูลจากสภาพหนึ่งไปยังอีกสภาพหนึ่ง

การประยุกต์ (Implication) เป็นผลการคิดที่คาดหวังหรือการทำนายจากข้อมูลที่กำหนดให้

3.1.3 ทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก

(A Triarchich Theory of Human Intelligence)

สเติร์นเบอร์ก (Sternberg, 1985) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับสติปัญญาโดยใช้ชื่อของแท่งทฤษฎีสามศร (Triarchich Theory) ทฤษฎีสามศรเสนอว่า ส่วนประกอบของสติปัญญามี 3 ส่วน ซึ่งสามารถอธิบายเป็นทฤษฎีย่อย 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีย่อยด้านกระบวนการคิด (Componential subtheory) อธิบายถึงโครงสร้างและกลไกที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางปัญญา กระบวนการคิดแยกเป็นส่วนที่เป็นตัวควบคุมทั้งหมด (meta components) ซึ่งควบคุมกระบวนการประมวลความรู้ของบุคคล ช่วยให้บุคคลดำเนินการคิดและประเมินผลที่ได้จากการคิดช่วยให้ส่วนที่เป็นส่วนของการปฏิบัติงาน

(performance component) ดำเนินไปตามแผนที่ส่วนควบคุมจัดวางไว้และส่วนที่ทำให้ได้มาซึ่งความรู้ (Knowledge-Acquisition Component) เป็นส่วนที่เลือกความรู้ ประมวลความรู้ใหม่เปรียบเทียบกับความรู้เดิม เพื่อรับความรู้ใหม่ที่ประมวลแล้วเข้าไว้ในระบบความจำ

2. **ทฤษฎีย่อยด้านประสบการณ์** (Experiental subtheory) เป็นการพิจารณาถึงผลของ ประสบการณ์ที่มีต่อความสามารถทางปัญญา จึงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ และความคล่องในการประมวลผลข้อมูลที่มี รวมทั้งความสามารถที่จะเชื่อมโยงความสามารถทั้งสองอย่างเพื่อเพิ่มทักษะในการแก้ปัญหาให้ดีขึ้น

3. **ทฤษฎีย่อยด้านบริบทสังคม** (Contextual subtheory) เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของบุคคล การกระทำที่แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของ สติปัญญา ในบริบทของสังคมเกี่ยวข้องกับความสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีจุดมุ่งหมาย การเลือกสิ่งแวดล้อมที่อำนวยประโยชน์สูงสุด มากกว่าที่จะทำใน สิ่งแวดล้อมที่เคยชิน และความสามารถในการปรับแต่งสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับทักษะความสามารถและค่านิยมของตน สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

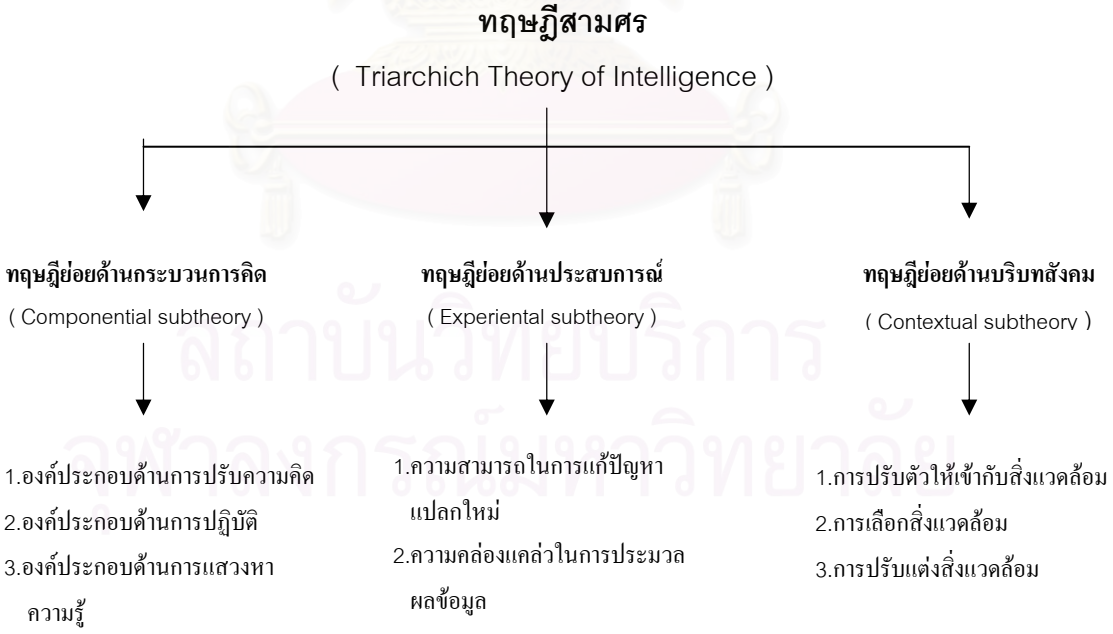

แผนภูมิที่ 7 โครงสร้างทฤษฎีสติปัญญาสามศรของสเติร์นเบอร์ก

ทฤษฎีย่อยทั้งสามจึงเป็นการอธิบายความสามารถในการคิดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเลือก การปรับแต่งสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติงาน ซึ่งมีกระบวนการคิดเป็นส่วนควบคุมในการประมวลความรู้ และประเมินผล

จากทั้งสามทฤษฎี แสดงให้เห็นว่า เพียร์เจท์มองความคิดหรือกระบวนการทางปัญญาของมนุษย์ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจึงทำให้โครงสร้างทางความคิดของมนุษย์มีการแปรเปลี่ยนไปตามช่วงอายุ ส่วน ทฤษฎีโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาของกิลฟอร์ด เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าความสามารถทางสมองสามารถปรากฏได้จากการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ในลักษณะของความสามารถด้านต่างๆ คือด้านเนื้อหา ด้านปฏิบัติการ และด้านผลผลิต และสามารถตรวจสอบความสามารถดังกล่าวได้ด้วยแบบสอบที่เป็นมาตรฐาน และทฤษฎีสติปัญญาของสเติร์นเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งเร้าอันได้แก่ บริบททางสังคม และประสบการณ์ที่มีผลต่อกระบวนการคิดของบุคคล ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสามารถทางสมองของมนุษย์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงอายุ บริบททางสังคม และประสบการณ์ ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการจัดสิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้นที่เหมาะสม

และจากลำดับพัฒนาการของความสามารถทางสมองของมนุษย์ ตามทฤษฎีของเพียเจท์ จะเห็นได้ว่าในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้เรียนระดับนี้ได้ผ่านขั้นพัฒนาการทั้งสี่มาแล้ว ผู้เรียนจึงมีความสามารถทางการคิดอย่างสมเหตุสมผล และมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่จำเป็นต่อการตัดสินใจในการแก้ปัญหา ดังนั้นการสอนคิดแบบวิจารณญาณ จึงเป็นการสอนที่เหมาะสมต่อผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

3.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ

3.2.1 ความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ

การคิดเป็นกระบวนการของกิจกรรมทางสมองที่ใช้สัญลักษณ์ เช่น คำพูด ท่าทาง หรือภาพเป็นสื่อ การคิดเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา มักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และไม่มีขอบเขต Hilgard(1967) แบ่งการคิดเป็น 2 ประเภทคือ

การคิดอย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย (association thinking) เป็นการคิดจากสิ่งที่พบเห็นจากประสบการณ์ตรง หรือจากสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา ซึ่งจะเป็นการคิดแบบไม่ตั้งใจ หรือไม่มีจุดมุ่งหมายในการคิด คือคิดไปเรื่อยๆ การคิดเช่นนี้มักไม่มีผลสรุปแน่นอน ได้แก่ การคิดแบบเสรี (Free association) ฝันกลางวัน (day dreaming) การฝัน (night dreaming)

การคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย (directed thinking) หรือเป้าหมายโดยตรง เป็นการคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้พื้นฐานเพื่อทำการกลั่นกรองความคิดที่เพ้อฝัน การคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายให้เป็นการคิดที่มีทิศทางขึ้น ได้แก่ การคิดแบบวิจารณญาณ (critical thinking) การคิดสร้างสรรค์ (creative thinking)

การคิดแบบวิจารณญาณ มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Critical thinking โดยมีผู้นำมาใช้ในภาษาไทยแตกต่างกันออกไป ได้แก่

เอื้อญาติ ชูชื่น (2536) เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) และมุกข์ดา ผดุงยาม (2539) ใช้คำว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นิพล นาสมบูรณ์ (2536) ใช้คำว่า การคิดวิเคราะห์วิจารณ์

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2538) ใช้คำว่า ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า การคิดแบบวิจารณญาณ

เอื้อญาติ ชูชื่น (2536) กล่าวถึงความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ ว่าหมายถึง การคิดที่ใช้เหตุผลในการคิดแบบไตร่ตรอง หรือตัดสินใจเชื่อหรือกระทำ

เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) กล่าวว่า การคิดแบบวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏโดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนเอง ในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2538) กล่าวถึงความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ ว่าหมายถึง ความสามารถในการใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลจนสามารถลงข้อสรุปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจเชื่อ หรือปฏิบัติได้อย่างฉลาด

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2543) กล่าวว่าความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นความสามารถของผู้เรียนที่จะ 1. แยกแยะความสำคัญประเด็นปลีกย่อยต่างๆ ได้ 2. แสดงความสำคัญเชื่อมโยง นำ ข้อมูลเดิมมาสร้างเป็นข้อมูลใหม่ได้ 3. มองประเด็นต่างๆ กว้างขวางรอบด้านเพียงพอ 4. ระบุจุดดี จุดด้อย ตรวจสอบประเมินข้อมูลได้ 5. สามารถนำไปใช้ประยุกต์กับสถานการณ์จริงได้

Watson and Glaser (1964) ได้ให้ความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ ไว้ในลักษณะของกระบวนการคิดที่ประกอบด้วยเจตคติ ความรู้ ทักษะ โดยเน้นที่เจตคติในการแสวงหาความรู้ การยอมรับ ในการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนอ้างอิง ใช้ความรู้ในการอนุมาน การสรุปความ การประเมิน การตัดสินความถูกต้องของข้อความอย่างเหมาะสม

Ennis (1985) ได้กล่าวไว้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณ เป็นการคิดหาเหตุผล คิดแบบไตร่ตรอง (reflective thinking) เน้นการ ตัดสินใจว่าอะไรควรเชื่อ หรืออะไรควรทำ

Paul (1994 อ้างถึงใน อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2538) กล่าวถึงการคิดแบบวิจารณญาณว่า เป็นศิลปะของการคิด โดยการจัดเรียงลำดับความคิดให้ดี ให้ชัดเจน ให้เหมาะสมและเพื่อให้สามารถอธิบายได้

Fowler (1996) ได้รวบรวมความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณ จากแหล่งต่างๆ ไว้ดังนี้

การคิดแบบวิจารณญาณ คือ การตรวจสอบหรือทดสอบการแก้ปัญหาว่าจะสามารถทำได้หรือไม่ (Lindzey, Hall, and Thompson, 1978)

การคิดแบบวิจารณญาณ คือ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลว่าอะไรที่ควรเชื่อหรืออะไรไม่ควรเชื่อ (Norris and Stephe, 1985)

การคิดแบบวิจารณญาณ คือ การสรุปอย่างมีเหตุผล (Simom and Kapplan, 1989)

การคิดแบบวิจารณญาณ คือ ศิลปะของการคิดเกี่ยวกับความคิดของคุณในขณะที่คุณคิดให้ดี ที่สุด คือ ชัดเจน ถูกต้อง หรือมีเหตุผลอธิบายได้ (Paul, Binker, Adamson et al., 1989)

Norris and Ennis (1989 อ้างถึงใน Nitko, 1996) กล่าวว่า การคิดแบบวิจารณญาณมีความหมายดังนี้ 1. การคิดอย่างมีเหตุผล คือ การใช้เหตุผลที่ดี 2. การคิดอย่างไตร่ตรอง คือ การมีสติ ในการค้นหาเหตุผลที่ดี และใช้เหตุผลที่ดีนั้น 3.การคิดอย่างมีจุดสนใจ คือ การคิดอย่างมีวัตถุประสงค์หรือวัตถุประสงค์เฉพาะ 4. การตัดสินใจที่จะเชื่อหรือทำ คือ การประเมินข้อความและลงมือกระทำ 5. การจัดการและความสามารถ คือ ความสามารถทางความรู้ ความเข้าใจและแนวโน้มในการใช้ความสามารถนั้น

การคิดแบบวิจารณญาณ คือ กระบวนการที่เน้นทัศนคติของการตัดสินใจ การสอบถามอย่างมีเหตุผล และการแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจการประเมินหรือปฏิบัติ (NCTE Committee on Critical Thinking and the Language Arts)

จากความหมายของการคิดแบบวิจารณญาณที่นักวิชาการต่างๆ เสนอมา สามารถสรุปได้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณ เป็นกระบวนการคิดที่มีจุดมุ่งหมายและเป็นความสามารถในการใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์พิจารณาตรวจสอบข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ อันนำไปสู่การลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล

3.2.2 แนวคิดจากศูนย์พัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณ

(Center for Critical Thinking, Sonoma State University, 1996)

ศูนย์พัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณ ได้จำแนกประเภทการคิดออกเป็น การคิดวิเคราะห์ การคิดไตร่ตรอง การคิดใคร่ครวญ การคิดตัดสินใจ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และการคิดแบบวิจารณญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดแบบวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถคิดอย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ผู้คิดมีความสามารถในการคิดลึก คิดกว้าง คิดถูกทาง คิดชัดเจน คิดถูกต้อง อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา (Problem solving) กล่าวคือ การคิดแบบวิจารณญาณ เป็นกระบวนการสำคัญของการแก้ปัญหา และการแก้ปัญหาส่วนใหญ่ต้องใช้การคิดแบบวิจารณญาณ

องค์ประกอบของการคิดแบบวิจารณญาณประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิด เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาหรือเพื่อหาความรู้

2. ประเด็นคำถาม คือ ปัญหาหรือคำถามที่ต้องการรู้ สามารถระบุคำถามของปัญหาต่างๆ รวมทั้งระบุปัญหาสำคัญที่ต้องการแก้ไข หรือเรื่องที่ต้องการรู้

3. สารสนเทศ คือ ข้อมูล ข้อความรู้ต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการคิด ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาควรมีความกว้าง ความลึก ความชัดเจน และมีความถูกต้อง

4. ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ชัดเจน เชื่อถือได้ และมีความเพียงพอต่อการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล

5. แนวคิดอย่างมีเหตุผล คือแนวคิดทั้งหลายที่มี รวมถึง กฎ ทฤษฎี หลักการ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบและต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้องด้วย

6. ข้อสันนิษฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ เพราะผู้คิดต้องมีความสามารถในการตั้งข้อสันนิษฐานให้มีความชัดเจน สามารถตัดสินได้ เพื่อประโยชน์ในการหา ข้อมูลมาสนับสนุน

7. การนำไปใช้และผลที่ตามมา เป็นองค์ประกอบสำคัญของการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้คิดต้องคำนึงถึงผลกระทบ คือต้องมีความสามารถมองไกล สามารถมองถึงผลที่ตามมารวมถึงการนำไปใช้ได้หรือไม่เพียงใด

3.2.3 แนวคิดของวัตสันและเกลเซอร์ (Watson and Glaser, 1964)

วัตสันและเกลเซอร์ ได้กล่าวถึง การคิดแบบวิจารณญาณว่าประกอบด้วย ทัศนคติ ความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. ทัศนคติในการสืบเสาะ อันประกอบด้วยความสามารถในการเห็นปัญหาและความต้องการที่จะสืบเสาะค้นคว้าข้อมูล หลักฐาน มาพิสูจน์เพื่อหาข้อเท็จจริง

2. ความรู้ในการหาแหล่งข้อมูลอ้างอิงและการใช้ข้อมูลอ้างอิงอย่างมีเหตุผล

3. ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

วัตสันและเกลเซอร์ ได้ทำการศึกษา ค้นคว้า และทำวิจัยต่างๆ จนได้ข้อสรุปว่าความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณสามารถวัดได้จากความสามารถย่อยๆ 5 ด้าน ได้แก่

1. ความสามารถในการอ้างอิงหรือสรุปความ (inference) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกระดับความน่าจะเป็นของข้อมูลหรือการลงสรุปข้อมูลต่างๆที่ปรากฏในข้อความที่กำหนดให้

2. ความสามารถในการยอมรับข้อสันนิษฐาน (recognition of assumption) หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อสันนิษฐาน ข้อความใดไม่เป็นข้อสันนิษฐาน

3. ความสามารถในการนิรนัย (deduction) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกว่าข้อสรุปใด เป็นผลจากความสัมพันธ์ของสถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างแน่นอน และข้อสรุปใดไม่เป็นผลของความสัมพันธ์นั้น

4. ความสามารถในการตีความ (interpretation) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกว่า ข้อสรุปใดเป็นหรือไม่เป็นความจริงตามที่สรุปได้จากสถานการณ์ที่กำหนดให้

5. ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (evaluation of arguments) หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาจำแนกว่า ข้อความใดเป็นการอ้างเหตุผลที่หนักแน่นกับข้อความที่อ้างเหตุผลไม่หนักแน่น

3.2.4 แนวคิดของเดรสเซลและเมย์ฮิวส์ (Dressel and Mayhew, 1957)

ได้กล่าวถึง ความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณ ว่าประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ 5 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา ประกอบด้วย

ความสามารถในการตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหา ได้แก่ การทราบถึงเงื่อนไขต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน การทราบถึงความขัดแย้ง และเรื่องราวที่สำคัญในสภาพการณ์ และความสามารถในการระบุจุดเชื่อมต่อที่ขาดหายไปของชุดเหตุการณ์หรือความคิด รวมทั้งทราบถึงสภาพปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ

ความสามารถในการนิยามปัญหา ได้แก่ การระบุถึงธรรมชาติของปัญหา ความเข้าใจถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง และความจำเป็นในการแก้ปัญหา สามารถนิยามองค์ประกอบของปัญหา ซึ่งมีความยุ่งยากและเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อนออกเป็นส่วนประกอบที่สามารถจัดกระทำได้ พร้อมทั้งสามารถระบุองค์ประกอบที่สำคัญของปัญหา สามารถจัดองค์ประกอบของปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน

2. ความสามารถในการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา คือ สามารถตัดสินใจว่าข้อมูลใดมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหา ประกอบด้วยความสามารถในการจำแนกข้อมูลที่ เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ ความสามารถในการระบุว่าข้อมูลใดควรยอมรับหรือไม่ การเลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ ตลอดจนการจัดระเบียบระบบของข้อมูล

3. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน ประกอบด้วย ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐานที่ผู้อ้างเหตุผลไม่ได้กล่าวไว้ ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐานที่คัดค้านการอ้างเหตุผล และความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอ้างเหตุผล

4. ความสามารถในการกำหนดและเลือกสมมติฐาน ประกอบด้วย การค้นหา การชี้แนะหา คำตอบ การกำหนดสมมติฐานต่างๆ โดยอาศัยข้อมูล ข้อสันนิษฐาน การเลือกสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดมาพิจารณาเป็นอันดับแรก การตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างสมมติฐานกับ ข้อมูล ข้อสันนิษฐาน และการกำหนดสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ยังไม่ทราบและเป็นข้อมูลที่จำเป็น

5. ความสามารถในการสรุปอย่างสมเหตุสมผล และการตัดสินความสมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผล ประกอบด้วย

5.1 ความสามารถในการสรุปอย่างสมเหตุสมผล โดยอาศัยข้อสันนิษฐาน สมมติฐาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การระบุความสัมพันธ์ระหว่างคำกับประพจน์ การระบุถึงเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอ การระบุความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และความสามารถในการระบุและกำหนดข้อสรุป

5.2 ความสามารถในการพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป ได้แก่ การจำแนกการสรุปที่สมเหตุสมผลจากการสรุปที่อาศัยค่านิยม ความพึงพอใจและความลำเอียง การจำแนกระหว่างการคิดหาเหตุผลที่มีข้อสรุปได้แน่นอน กับการหาเหตุผลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นข้อยุติได้

5.3 ความสามารถในการประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ ได้แก่ การระบุเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพิสูจน์ข้อสรุป การทราบถึงเงื่อนไขที่ทำให้ข้อสรุปไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และการตัดสินความเพียงพอของข้อสรุปในลักษณะที่เป็นคำตอบของปัญหา

3.2.5 แนวคิดของนีดเลอร์ (Needler,1985 cited in Woolfolk, 1998)

นีดเลอร์ได้เสนอกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณไว้ 3 กลุ่ม คือ

1. การนิยามและการทำความกระจ่างชัดของปัญหา ซึ่งจำแนกออกเป็นความสามารถย่อยๆ 4 ด้าน คือ

1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญหรือการระบุปัญหา

1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคน ความคิด วัตถุ หรือผลลัพธ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป

1.3 การจำแนกระหว่างข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องได้ กับข้อมูลที่ไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องได้ รวมทั้งการจำแนกระหว่างข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

1.4 การตั้งคำถาม ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และชัดเจน

2. การพิจารณาตัดสินข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา จำแนกได้ดังนี้

2.1 การจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและการตัดสินอย่างมีเหตุผล

2.2 การตัดสินว่า ข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดมีความสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความสอดคล้องกับบริบททั้งหมดหรือไม่

2.3 การระบุข้อสมมติฐานที่ไม่ได้กล่าวไว้ในการอ้างเหตุผล

2.4 การระบุภาพพจน์ (stereotypes) ในการอ้างเหตุผล เป็นความสามารถของการระบุความคิดที่บุคคลยึดติด (fixed notion) หรือความคิดตามประเพณีนิยม (conventional notions)

2.5 การระบุความมีอคติ ปัจจัยด้านอารมณ์ การโฆษณา การเข้าข้างตนเอง

2.6 การระบุความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างระบบค่านิยม และอุดมการณ์ที่ แตกต่างกัน

3. การแก้ปัญหา/การลงข้อสรุป ประกอบด้วย

3.1 การระบุความเพียงพอของข้อมูล

3.2 การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้

3.2.6 ทฤษฎีของเอนนิส (Norris and Ennis, 1989)

เอนนิส ได้นิยามการคิดแบบวิจารณญาณเผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1962 และได้ปรับขยายคำนิยามให้ครอบคลุมมากขึ้นในปี ค.ศ. 1985 ต่อมาปี 1989 เขาได้เขียนหนังสือร่วมกับนอริส มีชื่อว่า " Evaluating Critical Thinking" โดยให้คำนิยามการคิดแบบวิจารณญาณไว้ว่าเป็นการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ หรือการพิจารณาก่อนการตัดสินใจลงมือปฏิบัติ

เอนนิส ได้อธิบายถึงการคิดแบบวิจารณญาณว่า บริบทของการคิดเกิดจากการที่บุคคลได้มี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และมีความเกี่ยวข้องกับการอ้างเหตุผล โดยที่ผู้คิดจะต้องใช้การคิดแบบวิจารณญาณ ก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ หรือลงมือปฏิบัติตามการอ้างเหตุผลนั้น

ความสามารถ (abilities) ในการคิดแบบวิจารณญาณประกอบด้วย

1. สามารถกำหนดหรือระบุประเด็นคำถามหรือปัญหา

1.1 ระบุปัญหาสำคัญได้ชัดเจน

1.2 ระบุเกณฑ์เพื่อตัดสินคำตอบที่เป็นไปได้

2. สามารถคิดวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง

2.1 ระบุข้อมูลที่มีเหตุผลหรือน่าเชื่อถือได้

2.2 ระบุข้อมูลที่ไม่มีเหตุผลหรือไม่น่าเชื่อถือได้

3. ระบุความเหมือนหรือความแตกต่างของความคิดเห็นหรือข้อมูลที่มีอยู่ได้

3.1 สรุปได้

3.2 สามารถถามด้วยคำถามที่ท้าทาย และตอบคำถามได้อย่างชัดเจน คำถามที่ใช้ เช่น

เพราะเหตุใด

ประเด็นสำคัญคืออะไร

ข้อความที่กำหนดให้นี้หมายความว่าอย่างไร

ตัวอย่างที่เป็นไปได้มีอะไรบ้าง

ความคิดเห็นของท่านต่อเรื่องนี้คืออะไร

ให้พิจารณาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

ข้อมูลที่มีเหตุผลคืออะไร

ข้อมูลที่ไม่มีเหตุผลคืออะไร

ท่านมีความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างไร

4. สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

เป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ

เป็นข้อมูลที่ไม่มีข้อโต้แย้ง

เป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ

เป็นข้อมูลที่สามารถให้เหตุผลว่าเชื่อถือได้

5. สามารถสังเกตและตัดสินผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

5.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มิใช่เพียงได้ยินมาจากคนอื่น

5.2 การบันทึกข้อมูลเป็นผลจากการสังเกตด้วยตนเอง และมีการบันทึกทันที ไม่ปล่อยทิ้งไว้นานแล้วมาบันทึกภายหลัง

6. สามารถนิรนัย และตัดสินผลการนิรนัย

คือสามารถนำหลักการใหญ่ไปแตกเป็นหลักการย่อยๆ ได้ หรือนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

7. สามารถอุปนัย และตัดสินผลการอุปนัย

คือ ในการสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรนั้น กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนของประชากร และก่อนที่จะมีการอุปนัยนั้น ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องตามแผนที่กำหนด และมีข้อมูล เพียงพอต่อการสรุปแบบอุปนัย

8. สามารถตัดสินคุณค่าได้

8.1 สามารถพิจารณาทางเลือก โดยมีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอ

8.2 สามารถชั่งน้ำหนักระหว่างดีและไม่ดีหรือผลดีและผลเสียก่อนตัดสินใจ

9. สามารถให้ความหมายคำต่างๆ และตัดสินความหมาย เช่น

สามารถบอกคำเหมือน คำที่มีความหมายคล้ายกัน

10. สามารถจำแนกจัดกลุ่มได้

11. สามารถให้คำนิยามเชิงปฏิบัติได้

ยกตัวอย่างที่ใช่และไม่ใช่ได้

สามารถระบุข้อสันนิษฐานได้

12.สามารถตัดสินใจเพื่อนำไปปฏิบัติได้ เช่น

การกำหนดปัญหา

การเลือกเกณฑ์ตัดสินผลที่เป็นไปได้

กำหนดทางเลือกอย่างหลากหลาย

เลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติ
ทบทวนทางเลือกอย่างมีเหตุผล
การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

โดยสรุปแล้ว ความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณทั้ง 12 ด้าน สามารถพิจารณาสรุปเป็นหลักการสำคัญ 4 ประการคือ

1. ข้อมูลมีความชัดเจน
2. ข้อมูลและความรู้จากแหล่งต่างๆ มีความสมเหตุสมผลเป็นที่ยอมรับ
3. การสรุปอ้างอิง กระบวนการสรุปที่ใช้คือ การนิรนัย และ อุปนัย ซึ่งในการสรุปต้องคำนึงถึง การตัดสินคุณค่าด้วย
4. การปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณเป็นการคิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณากลั่นกรองข้อมูลได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ลงข้อสรุป ปันนำไปสู่การประเมินและตักสินใจได้

3.3 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของการคิดแบบวิจารณญาณที่ได้เสนอมา จะเห็นได้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณ ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคิด โดยเริ่มตั้งแต่การเกิดข้อคำถามหรือสิ่งที่สนใจต่อเนื่องไปจนถึงกระบวนการค้นหาข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปของสิ่งนั้น ดังที่ Marzano และคณะ (1988 อ้างถึงใน สุพรรณี สุวรรณจรัส, 2543) ได้กล่าวว่า การคิดแบบวิจารณญาณเป็นลักษณะของกระบวนการคิด (Thiking processes) ที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วยทักษะการคิด (thinking skills) หลายอย่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ Beyer (1983 อ้างถึงใน สุพรรณี สุวรรณจรัส, 2543) ที่อธิบายว่าการคิดแบบวิจารณญาณเป็นปฏิบัติการทางสมอง (mental skills) ซึ่งประกอบด้วยการระลึก การแปลความ การตีความ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ การประเมินและการใช้เหตุผล

ดังนั้น กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่ใช้ในการพิจารณาประเด็นต่างๆ อย่างมีขั้นตอน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลได้ ทั้งนี้ได้มีผู้เสนอกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ ไว้หลายแนวคิด ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่1 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ

นักวิชาการ	กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ
ต่างประเทศ Dressel and Mayhew (1957)	1. การนิยามปัญหา การตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหา 2. การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา ประกอบด้วย การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล รวมทั้งการจัดระบบระเบียบของข้อมูล 3. การระบุข้อสันนิษฐาน 4. การกำหนดและเลือกสมมติฐาน 5. การสรุปอย่างสมเหตุสมผล โดยอาศัยข้อสันนิษฐาน สมมติฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการพิจารณาตัดสินความสมเหตุ สมผล ของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุปและ 6. การประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์
Watson and Glaser (1980 อ้างถึงใน เพ็ญพิสุทธิ์ เนคมานุรักษ์, 2537)	1. การอุปนัย 2. การระบุสมมติฐาน 3. การนิรนัย 4.การสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล 5. การประเมินข้อโต้แย้ง
Kneedler (1985 cited in Woolfolk, 1998)	1.การนิยามและทำความกระจ่างชัดของปัญหา ประกอบด้วย 1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญหรือการระบุปัญหา 1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกัน และความแตกต่างกันของคน ความคิด วัตถุสิ่งของ ผลลัพธ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป 1.3 การตัดสินว่าข้อมูลใดมีความเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง 1.4 การกำหนดคำถามที่เหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราว 2.การพิจารณาตัดสินข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา ประกอบด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่1 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

นักวิชาการ	กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ
Kneedler (1985 cited in Woolfolk, 1998)	2.1 การจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และการตัดสินอย่างมีเหตุผล 2.2 การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดให้ 2.3 การระบุข้อสันนิษฐานที่ไม่ได้กล่าวไว้ในการอ้างเหตุผล 2.4 การระบุความคิดดั้งเดิมของกลุ่มคน 2.5 การระบุความมีอคติ ปัจจัยทางด้านอารมณ์ การโฆษณา และการเข้าข้างตนเอง 2.6 การระบุความแตกต่างของระบบค่านิยม และอุดมการณ์ 3. การแก้ปัญหา/การลงข้อสรุป ประกอบด้วย 3.1 การระบุความเพียงพอของข้อมูล 3.2 การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้
Ennis (1985)	1. การนิยาม ได้แก่ การระบุจุดสำคัญของประเด็นปัญหา ข้อสรุป ระบุเหตุผลทั้งที่ปรากฏ และไม่ปรากฏผล การตั้งคำถามที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ การระบุเงื่อนไขข้อสันนิษฐาน 2. การตัดสินข้อมูล ได้แก่ การตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่ง ข้อมูลและการทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างน่าเชื่อถือ
ในประเทศไทย เอื้อญาติ ชูชื่น (2536)	1. การระบุประเด็นปัญหา 2. การสังเกต การรวบรวมข้อมูลสนับสนุน 3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 4. การสรุปอ้างอิง 5. การตัดสินปัญหา หรือตัดสินคุณค่า 6. การกำหนดข้อสมมติฐาน และอธิบายปัญหา 6. การกำหนดกลวิธี และการศึกษาแบบในการแก้ปัญหา

ตารางที่1 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

นักวิชาการ	กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ
เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537)	1. การนิยามปัญหา ประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การทำความกระจ่าง กับปัญหา และการตระหนักถึงความมีอยู่ของปัญหา 2. การเลือกข้อมูลที่เกี่ยวกับการหาคำตอบของปัญหา ประกอบด้วยการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การหาหลักฐานการตัดสินระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนที่คลุมเครือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่จำเป็นกับไม่จำเป็น การจัดระบบข้อมูล 3. การกำหนดสมมติฐาน การคิดถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และการเลือกสมมติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด 4. การลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาอย่างมีผล และการพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผล ทั้งในด้านการอุปนัยและการนิรนัย 5. การประเมินผล โดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ การทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างน่าเชื่อถือ และการกำหนดความสมเหตุสมผล 6. การประยุกต์เป็นการทดสอบข้อสรุป การสรุปอ้างอิง การนำไปปฏิบัติ
อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย (2538)	1. การระบุประเด็นปัญหา 5. การตั้งสมมติฐาน 2. การรวบรวมข้อมูล 6. การลงข้อสรุป 3. การพิจารณาความน่าเชื่อของแหล่งข้อมูล 3. การระบุลักษณะของข้อมูล 7. การประเมินผล
ชำนาญ เอี่ยมสำอาง (2539)	1.การนิยามปัญหาและทำความเข้าใจปัญหาความหมายของคำและข้อความ 2. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับปัญหา ข้อโต้แย้ง ข้อมูลที่คลุมเครือ 3.การจัดระบบข้อมูลพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลความเพียงพอของข้อมูล 4.การตั้งสมมติฐานพิจารณาสรุปอ้างอิงจากปัญหาและข้อโต้แย้ง

ตารางที่1 กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

นักวิชาการ	กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ
ชำนาญ เอี่ยมสำอาง (2539)	5.การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักตรรกศาสตร์เลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ 6.การประเมินสรุปอ้างอิงเพื่อความสมเหตุสมผลหลังจากการตัดสินใจสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์
มลิวัลย์ สมศักดิ์ (2539)	1. การนิยามปัญหา 2. การรวบรวมข้อมูล 3. การจัดระบบข้อมูล 4. การตั้งสมมติฐาน 5. การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ 6. การประเมินสรุปอ้างอิง
สุพรรณี สุวรรณจรัส (2543)	1. การนิยามปัญหา และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล แหล่งที่มาของข้อมูล การพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล 2. การระบุข้อสันนิษฐานที่ไม่ได้กล่าวไว้ในการอ้างเหตุผล 3. การใช้ข้อสันนิษฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการลงข้อสรุป 4. การสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์เพื่อการแก้ปัญหาอย่างมี เหตุผล

จากการประมวลกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณที่นักวิชาการต่างๆ เสนอมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นกระบวนการคิดที่มีลำดับขั้นตอนของการแสวงหาคำตอบของปัญหา โดยเริ่มจากการระบุปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการค้นหาคำตอบ การสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผลจากข้อมูลที่เชื่อถือได้ อันนำไปสู่การประเมินผลของข้อสรุปนั้น ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณและความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการท่านต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณและความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการ

ขั้นตอน	ลักษณะการคิด	นักวิชาการ
นิยามปัญหา	1.การระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา	เอนนิส ,นีดเลอร์ เดรสเซลและเมย์ฮิวส์
รวบรวมข้อมูล	1.รวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะศึกษา	เดรสเซลและเมย์ฮิวส์
วิเคราะห์ข้อมูล	1.พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 2.พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล 3.พิจารณาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา	เอนนิส ,นีดเลอร์ เดรสเซลและเมย์ฮิวส์ วัตสันและเกลเซอร์
สรุปอ้างอิง	1.นำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผลโดยใช้เหตุผลแบบอุปมานและอนุมาน	เดรสเซลและเมย์ฮิวส์ วัตสันและเกลเซอร์ เอนนิส
ประเมินการสรุปอ้างอิง	1.คาดคะเนผลที่ได้รับจากข้อสรุปนั้น	เดรสเซลและเมย์ฮิวส์

3.4 การประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ

ในการประเมินผลการสอนด้านการคิดแบบวิจารณญาณ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนที่ผู้สอนกำหนดไว้ได้หรือไม่ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความสามารถต่างๆ เพื่อบรรลุผลในการหาคำตอบของปัญหาได้อย่างมีเหตุผล

สำหรับแบบสอบที่ใช้ในการประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ จัดเป็นแบบสอบแบบอิงเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการวัดความสามารถของผู้เรียน ซึ่งได้มีนักวิชาการเสนอแบบสอบ ไว้ดังนี้

1. **แบบสอบ** Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal แบบสอบนี้สร้างขึ้น โดย Goodwin Watson และ Edward M.Glaser ประมาณปี ค.ศ. 1937 และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉบับ ปรับปรุงล่าสุดพัฒนาในปี ค.ศ. 1980 (อ้างถึงในสุพรรณี สุวรรณจรัส, 2543) ใช้กับผู้เรียนเกรด 9 ถึงระดับวัยผู้ใหญ่ ลักษณะแบบสอบมี 2 ฟอร์มที่มีลักษณะคู่ขนานกัน โดยแต่ละฟอร์มประกอบด้วย 5 แบบสอบย่อย ข้อสอบรวมทั้งหมด 80 ข้อ ใช้เวลา 50 นาที ซึ่งแต่ละแบบสอบย่อยวัดความสามารถด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการอ้างอิง (inference) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินจำแนกความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่า ข้อสรุปใดเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ลักษณะของแบบสอบย่อยจะกำหนด สถานการณ์มาให้แล้วมีข้อสรุปประมาณ 3-5 ข้อ ต่อสถานการณ์นั้น ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า ข้อสรุปแต่ละข้อเป็นเช่นไร โดยเลือกจากตัวเลือก 5 ตัว ดังนี้ เป็นจริง น่าจะเป็นจริง ข้อมูลที่ให้ไม่เพียงพอ น่าจะเป็นเท็จ เป็นเท็จ

1.2 การระบุข้อสันนิษฐาน (recognition of assumption) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อสันนิษฐาน ลักษณะของแบบสอบย่อย จะกำหนดสถานการณ์มาให้แล้ว มีข้อความตามมา 2-3 ข้อต่อสถานการณ์นั้น ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า ข้อความในแต่ละข้อ ข้อใดเป็นหรือไม่เป็นข้อสันนิษฐานของสถานการณ์ทั้งหมด

1.3 การนิรนัย (deductive) เป็นการวัดความสามารถในการหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากข้ออ้าง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ ลักษณะของแบบสอบย่อยจะกำหนดข้ออ้างให้แล้วมีข้อสรุปตามมา 2-4 ข้อต่อข้ออ้างนั้น ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อเป็นข้อสรุปที่เป็นไปได้หรือไม่เป็นไปตามข้ออ้างนั้น

1.4 การแปลความ (interpretation) เป็นการวัดความสามารถในการลงความเห็น และอธิบายความเป็นไปได้ของข้อสรุป ลักษณะของแบบสอบย่อยกำหนดสถานการณ์มาให้ โดยแต่ละสถานการณ์มีข้อสรุปมาให้ 2-3 ข้อ ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปแต่ละข้อใช่หรือไม่ใช่ข้อสรุปที่ จำเป็นของสถานการณ์นั้น

1.5 การประเมินข้อโต้แย้ง (evaluation of arguments) เป็นการวัดความสามารถในการตอบคำถามและอ้างเหตุผลได้สมเหตุสมผล ลักษณะของแบบสอบย่อย จะกำหนดคำถามให้ ซึ่งแต่ละคำถามจะมีคำตอบพร้อมเหตุผล ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า คำตอบใดมีความสำคัญเกี่ยวข้องโดยตรงกับ คำถามหรือไม่

2. **แบบสอบ** Cornell Critical Thinking Test แบบสอบนี้สร้างขึ้นโดย Ennis และ Millman ประมาณ ค.ศ. 1961 และได้พัฒนาเป็นระยะ แบบสอบฉบับล่าสุด สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1985 (Ennis, 1985) ซึ่ง Ennis และ Millman ได้สร้างแบบสอบเป็น 2 ฉบับ ใช้วัดกับกลุ่มบุคคลต่างระดับกันดังนี้

2.1 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, level X เป็นแบบสอบที่ใช้กับผู้เรียนเกรด 4-14 ลักษณะของแบบสอบ มีข้อสอบทั้งหมด 71 ข้อ ให้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ การอุปนัย (induction) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการสังเกต (credibility of sources and observations) การนิรนัย (deduction) การระบุข้อสันนิษฐาน (assumption identification) ซึ่งแบบสอบระดับนี้จะมีบริบทในรูปเนื้อเรื่องเช่นเรื่องเกี่ยวกับคณะสำรวจของโลกชุดที่สอง เดินทางไปดาวเคราะห์ดวงหนึ่ง มีชื่อว่า "นิโคม่า" เพื่อค้นหาว่า คณะสำรวจชุดแรกที่ส่งไปศึกษาว่าดาวดวงนี้มีมนุษย์สามารถดำรงชีวิต

อยู่ได้หรือไม่ เมื่อสองปีก่อน มีสภาพเป็นอย่างไร ทำไมไม่ส่งข่าวกลับมายังโลก ผู้ตอบแบบสอบถูกระบุให้เป็นบุคคลหนึ่งในคณะสำรวจชุดที่สอง ซึ่งมีรายละเอียดของแบบสอบถามในแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การอุปนัย (induction) เป็นการพิจารณาเนื้อความของข้อมูลที่ได้ค้นพบโดยคณะสำรวจกลุ่มย่อย ลักษณะของแบบทดสอบมีสถานการณ์มาให้ว่าตัวผู้สอบและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไปพบกระท่อมที่คณะสำรวจชุดแรกได้สร้างไว้แล้ว เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตั้งข้อสังเกตว่า "บางทีคณะสำรวจชุดแรกอาจตายหมดแล้ว" จะมีข้อคำถามซึ่งเป็นเหตุการณ์หรือข้อมูลที่ค้นหาผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า เหตุการณ์หรือข้อมูลนั้นเป็นเช่นไร จากตัวเลือก 3 ตัว คือ 1. สนับสนุนข้อสังเกต 2. คัดค้านข้อสังเกต หรือ 3. ข้อมูลไม่เกี่ยวข้องกับข้อสังเกต จำนวน 23 ข้อ

ตอนที่ 2 ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต (credibility of sources and observations) ข้อสอบแต่ละข้อ จะให้ประโยคที่เป็นคำพูดจากสมาชิกแต่ละคน พูดถึงสิ่งเดียวกันที่ต่างมุมกัน หรือมุมเดียวกัน ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า ข้อความใดน่าเชื่อถือกว่ากัน หรือทั้งสองข้อความน่าเชื่อถือได้เท่าเทียมกัน จำนวน 24 ข้อ

ตอนที่ 3 การนิรนัย (deduction) เป็นแบบทดสอบที่ผู้สำรวจให้เหตุผลในเรื่องต้องกระทำอะไรบ้าง และควรยกเว้นเรื่องใดบ้าง ข้อสอบในแต่ละข้อผู้ตอบต้องพิจารณาทางเลือกสามทางที่ให้มา ตัดสินว่าทางเลือกใด มีความเป็นไปได้ตามข้อมูลที่ให้มา จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 4 การระบุข้อสันนิษฐาน ข้อสอบแต่ละข้อจะเป็นรายงานของสมาชิกในคณะสำรวจ ผู้ตอบจะต้องพิจารณาว่าตัวเลือกใดที่เป็นเหตุผลที่ยอมรับว่าเป็นไปได้ของข้อความที่รายงาน จำนวน 10 ข้อ

2.2 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, level Z เป็นแบบสอบที่ใช้กับผู้เรียนมัธยมศึกษาปัญญาเลิศ ผู้เรียนระดับวิทยาลัยและวัยผู้ใหญ่ ลักษณะของแบบทดสอบ มีข้อสอบทั้งหมด 52 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ การอุปนัย (induction) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (credibility of source) การพยากรณ์และการวางแผนการทดลอง (prodiction and experimental planning) การอ้างเหตุผลผิดหลักตรรกยะ (fallacies) การนิรนัย (deduction) การให้คำจำกัดความ (definition) การระบุข้อสันนิษฐาน (assumption identification)

คุณภาพของแบบทดสอบ การประมาณค่าความเที่ยง ในระดับ X มีพิสัยอยู่ระหว่าง .67 ถึง .90 และระดับ Z พิสัยอยู่ระหว่าง .50 ถึง .77 ในเรื่องของความตรงของแบบทดสอบได้พิจารณาขอบเขตของเนื้อหาของแบบสอบว่ามีความครอบคลุมบริบทการคิดแบบวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับแบบทดสอบที่เป็นมาตรฐานอื่นๆ

นอกจากนี้ Ennis (1999) ได้รวบรวมแบบสอบการคิดแบบวิจารณญาณ ที่ใช้ในระดับมหาวิทยาลัย ไว้ดังนี้

3. The Ennis-Weir Critical Thinking Essay Test (1985) โดย Ennis and Weir มุ่งทดสอบ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้มีแนวโน้มใช้เป็นสื่อในการสอน ประกอบไปด้วย 1. การมีเหตุผลและข้อสันนิษฐาน 2. การเป็นผู้เริ่มประเด็น 3. การเสนอเหตุผลที่ดี 4.การเห็นสิ่งอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ 5.การตอบสนองและหลีกเลี่ยงการพูดสองนัย 6.เรื่องที่ไม่อยู่ในประเด็น 7.การแจ้งให้ทราบ 8.การพิจารณาเรื่องถอยหลังของความสัมพันธ์ 9.การอ้างไปถึงปัญหาอย่างมีเหตุผล 10.การใช้ภาษา

4. Assessment of Reasoning and Communication เป็นการประเมินในด้านความมีเหตุผลและการติดต่อสื่อสารในปี 1986 มีแบบทดสอบย่อยด้านความมีเหตุผลโดยเสนอร่วมกันกับแบบทดสอบการเขียนและการพูด โปรแกรมการวัดผลผลิตของวิทยาลัยเรียกว่า The American College Testing Program (ACT) มีวัตถุประสงค์อยู่ที่การวัดผู้เรียนที่กำลังจบมหาวิทยาลัย แต่ก็อาจนำไปใช้กับระดับอื่นๆ แบบสอบมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้ผู้เรียนเขียนความเรียงสั้นๆ 3 ข้อความและพูดสั้นๆ 3 คำพูด ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนตัดสินใจตอบสนองเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์กัน การมีเหตุผล คำนึงถึง ความเป็นจริง เกรดขึ้นอยู่กับจำนวนการตัดสินใจอย่างสำเร็จ (0-4) ผู้ให้เกรด คือ ผู้เชี่ยวชาญ มาจากผลรวมของคะแนนใน 1.การให้เหตุผลทางสังคม 2. การให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ 3. การให้เหตุผลทางศิลปะ

5. ICAT Critical Thinking Essay Test (1996) มีเกณฑ์ 8 เกณฑ์แสดงถึงผู้เรียนในขั้นต่างๆ และใช้ในการจัดระดับชั้นโดยผู้ฝึก ประกอบไปด้วย 1. ตอบสนองบทความและเขียนความเรียงสรุปบทความ 2. ระบุจุดเน้น 3. วิจารณ์จุดแข็งและจุดอ่อน

6. Critical thinking interview (1998) โดย Hughes และคณะ มุ่งทดสอบผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยและผู้ใหญ่ ใช้เวลา 1.5 ชั่วโมง เป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว คนที่เข้าทดสอบจะถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับหัวข้อที่ตั้งประเด็นและให้อัตราเพื่อแสดงถึงความรู้และเหตุผล เน้นที่เรื่องพูดคุยต้องมีความชัดเจน มีบริบท มีจุดเน้น มีเหตุผล มีการระบุข้อสันนิษฐานและใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม วิธีที่อ้างอิงไป การให้เหตุผลในการอธิบาย การนิรนัย การมีเหตุผลทางคุณค่า การให้เหตุผลโดยการเปรียบเทียบ

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นการประเมินผลความสามารถของผู้เรียน ด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
2. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน
3. ความสามารถในการลงข้อสรุปอ้างอิง
   4.1 ความสามารถในการนิรนัย
   4.2 ความสามารถในการอุปนัย

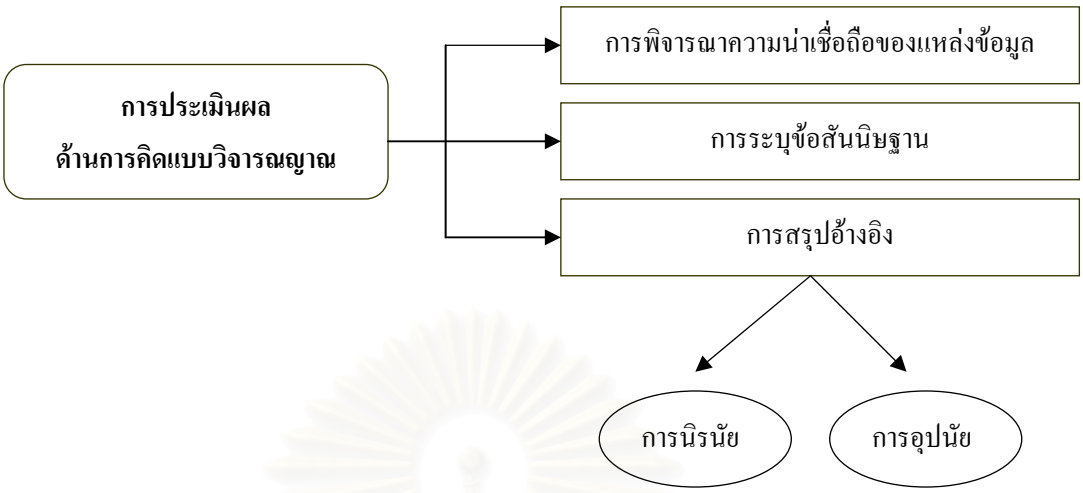

แผนภูมิที่ 8 แสดงการประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถสรุปได้ว่าการคิดแบบวิจารณญาณเป็นการคิดที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาปัญหาหรือข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล สามารถสรุปสาระเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ โดยขั้นตอนของการคิดแบบวิจารณญาณคือ 1. ขั้นนิยามปัญหา เป็นการระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา 2. ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา 3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สาระของข้อมูลตามประเด็นต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 4. ขั้นสรุปอ้างอิง เป็นการนำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผลที่เชื่อถือได้ และขั้นสุดท้ายคือ 5. ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง เป็นการคาดคะเนผลที่ได้รับจากข้อสรุปนั้น ในส่วนของการประเมินผลการคิดแบบวิจารณญาณสามารถสรุปได้ว่า เป็นการประเมินความสามารถในการคิดด้านต่างๆ ดังนี้ 1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 2. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน และ 3. ความสามารถในการสรุปอ้างอิง

4. การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

4.1 การเรียนการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

การเรียนการสอนตามแนวคิดแบบวิจารณญาณ เป็นกระบวนการสอนที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง ในการแสวงหาข้อสรุปของปัญหา อย่างมีเหตุผล จากการเสนอหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณของนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศต่างสามารถสรุปแนวทางการเรียนการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณได้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1.สามารถระบุข้อสันนิษฐานหรือประเด็นปัญหาจากข้อมูลเบื้องต้นได้

2.สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้

3.สามารถวิเคราะห์และสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลได้อย่างมีหลักการและเหตุผล

4.สามารถนำเสนอความรู้จากความคิดของตนเอง

5.สามารถประเมินผลของข้อสรุปได้

ขั้นตอนการสอน

1.ขั้นนิยามปัญหา เป็นการระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา

2.ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่อง ที่กำลังจะศึกษา

3.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สาระของข้อมูลตามประเด็นต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4.ขั้นสรุปอ้างอิง เป็นการนำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผลที่เชื่อถือได้

5.ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง เป็นการคาดคะเนผลที่ได้จากข้อสรุปนั้น

การประเมินผล

1. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน

2. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

3. ความสามารถในการสรุปอ้างอิง

- ความสามารถในการนิรนัย เป็นการสรุปจากเหตุผลหรือหลักการส่วนรวมไปสู่เหตุผลย่อย
- ความสามารถในการอุปนัย เป็นการสรุปจากเหตุผลส่วนย่อยไปสู่หลักการหรือเหตุผลส่วนรวม

4.2 การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ และการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถสรุปแนวทางในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม วิธีการสอน และการประเมินผล ได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. วัตถุประสงค์

1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบของงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผลได้

1.2 สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลในด้านแหล่งกำเนิด รูปแบบ ความหมายของงาน อิทธิพล และคุณค่าของงานศิลปกรรมได้

2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในด้าน

2.1 แหล่งกำเนิดหรือที่มาของงานศิลปกรรม

2.2 รูปแบบศิลปกรรม

- องค์ประกอบ โครงสร้าง

2.3 ความหมายของงานศิลปกรรม

2.4 อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม

- ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม งานศิลปกรรมในยุคก่อน

2.5 คุณค่าของงานศิลปกรรม

- ด้านเนื้อหา
- ด้านรูปทรง

3. วิธีการสอน

3.1 ขั้นการนิยามปัญหา ผู้สอนควรยกตัวอย่างประเด็นปัญหาจากกรณีศึกษาแก่ผู้เรียนและชี้แนะถึงข้อเด่น ข้อบกพร่องของข้อมูล เพื่อที่ผู้เรียนจะเกิดประเด็นเพิ่มเติม สามารถนำไปศึกษาค้นคว้าต่อด้วยตนเอง

3.2 ขั้นการรวบรวมข้อมูล ผู้สอนควรแนะนำถึงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เพื่อสามารถรวบรวมข้อมูลได้ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้ผู้สอนควรชี้แนะถึงวิธีการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์

3.3 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้สอนควรแนะนำวิธีการวิเคราะห์โดยยกตัวอย่างประกอบภาพ การยกตัวอย่างอาจเป็นไปในเชิงเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบงานศิลปกรรม 2 สมัย หรืองานศิลปกรรมที่ร่วมสมัยกัน ผู้สอนควรชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาระด้านรูปทรง และสาระด้านเนื้อหา กล่าวคือ

สาระด้านรูปทรง เป็นการวิเคราะห์ถึงสาระทางด้านรูปธรรม คือลักษณะทางกายภาพที่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น ลักษณะองค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ รวมทั้งเทคนิควิธีการและวัสดุการสร้าง

สาระด้านเนื้อหา เป็นการวิเคราะห์ถึงสาระที่เป็นนามธรรมซึ่งแฝงอยู่ในงานศิลปกรรมต่างๆ อันได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ ที่เป็นไปตามบริบททางด้านสังคม ศาสนา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความแตกต่างกันตามเชื้อชาติและยุคสมัย

3.4 ขั้นสรุปอ้างอิง ผู้สอนควรแนะนำวิธีการเสนอสาระความรู้จากความสัมพันธ์ของข้อมูล ที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของผู้เรียนอย่างมีหลักการและเหตุผล ซึ่งหลักการสรุปอ้างอิงที่สำคัญได้แก่ การนิรนัย และการอุปนัย

3.5 ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง ผู้สอนควรชี้ให้เห็นว่าผลสรุปที่ได้จากประเด็นข้างต้นเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการศึกษาทางด้านศิลปะ หรือการศึกษาสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างไร จากการยกตัวอย่างกรณีศึกษาของผู้สอนจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงประเด็นอื่นๆ ที่สามารถสืบค้นต่อไปได้

4. การประเมินผล

ในการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ผู้สอนควรประเมินความสามารถในการคิดของผู้เรียนดังนี้

1.ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา

2.ความสามารถในพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

3.ความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล

5. การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการวิจัยการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

5.1 ความหมายของเทคนิคแบบเดลฟาย

การศึกษาแบบเดลฟาย เป็นกระบวนการรวบรวมความคิดเห็น หรือการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากข้อมูลที่มีความสอดคล้องกัน และมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากที่สุด เป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินปัญหาโดยการตอบแบบสอบถาม ซึ่งจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านไม่จำเป็นต้องมาเผชิญหน้ากัน รวมทั้งไม่จำเป็นต้องทราบว่าในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นมีผู้เชี่ยวชาญท่านใดบ้าง ทำให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมีอิสระในการตอบคำถามแม้ว่าจะมีความคิดเห็นแตกต่างจากท่านอื่นก็ตาม

5.2 กระบวนการของการศึกษาแบบเดลฟาย

กระบวนการศึกษาแบบเดลฟายมีด้วยกัน 3 รอบ ในการรวบรวมความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาทิเช่น รวบรวมโครงสร้างของรูปแบบการกำหนดนโยบายการวางแผนของมหาวิทยาลัยหรือหลักสูตร การกำหนดงบประมาณ การวิเคราะห์สถานภาพ

เศรษฐกิจและสังคม และการศึกษาค่านิยมเป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละรอบ ดังต่อไปนี้ (Linstone and Turoff, 1975)

รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (open ended) ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบในประเด็นกว้างๆ เพื่อที่จะรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อจัดสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2

รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่พัฒนามาจากข้อคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 จัดทำเป็นแบบสอบถามประเมินค่า 5 สเกล (rating scale) แล้วนำแบบสอบถามนี้ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อลงน้ำหนักของความสำคัญในแต่ละข้อคำถาม เพื่อนำคำตอบที่ได้มาหาค่ามัธยฐาน (mediam) และค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ (interquartile range) ของแต่ละคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน พร้อมทั้งระบุตำแหน่งคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 3

รอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่พัฒนามาจากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ซึ่งแบบสอบถามในรอบที่ 3 นี้ จะแสดงให้เห็นค่าคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ของคำตอบทั้งหมดในแต่ละข้อซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะทราบความคิดเห็นของกลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการยืนยันคำตอบเดิม หรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ หากคำตอบในรอบที่ 3 ไม่ได้อยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะแสดงเหตุผลประกอบด้วย

ในการรวบรวมข้อมูลรอบที่ 3 เมื่อได้รับแบบสอบถามในรอบที่ 3 กลับคืนมาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามนี้มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ของคำตอบทั้งหมดของผู้เชี่ยวชาญ แล้วอ่านผลที่ได้

5.3 ความเหมาะสมที่ใช้การศึกษาแบบเดลฟาย ในการวิจัย

การศึกษาแบบเดลฟาย เป็นวิธีการวิจัยที่เหมาะสมในการใช้ทำนาย หรือวางแผนอนาคตที่ต้องใช้ความคิดเห็นหรือการตัดสินใจของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งเป็นการหาแนวทางในการสอนที่เหมาะสมในอนาคต

ด้วยกระบวนการในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 3 รอบ ซึ่งแบบสอบถามในรอบที่ 2 ได้จากการวิเคราะห์คำตอบของผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามรอบที่ 1 ข้อคำถามที่ได้จึงมาจากการเสนอความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเอง และในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านสามารถพิจารณาคำตอบเดิมของตนเองในรอบที่ 2ประกอบกับการพิจารณา

คำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ทำให้คำตอบในรอบที่ 3 นี้เป็นคำตอบที่น่าเชื่อถือ ดังนั้นการใช้วิธีการศึกษาแบบเดลฟาย จึงมีความเหมาะสมต่อการวิจัยครั้งนี้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

เอื้อญาติ ชูชื่น (2536) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวทฤษฎีของ โรเบิร์ต เอช. เอนนิช ที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนพยาบาลตำรวจชั้นปีที่4 โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้สถานการณ์ปัญหาทางการพยาบาลอายุรศาสตร์เป็นเนื้อหา ส่วนกลุ่มควบคุมให้อ่านเอกสารทางวิชาการพยาบาลที่กำหนดให้ด้วยตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิพล นาสมบูรณ์ (2536) ทำการศึกษาผลของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และการสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการสูงกว่าก่อนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) ได้ทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยเชียงรายจำนวน 42 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนผู้สอน ตามรูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 และไม่พบความแตกต่าง ระหว่างคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายหลังการทดลองกับระยะติดตามผลของกลุ่มทดลอง

วิมลนิจ สิงหะ (2540) ทำการศึกษาผลการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต่อความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาล แบ่งผู้เรียนเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 15 คน โดยกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ กลุ่มควบคุมทดลองได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แผนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วีดิทัศน์ที่เน้นกรณีศึกษา และแบบทดสอบอัตนัยประยุกต์วัดความสามารถในการ ตัดสินใจในการพยาบาลผู้เรียนของผู้เรียนพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาลในกลุ่มทดลอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลของผู้เรียนพยาบาล หลังการทดลองในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภาภรณ์ อุ่นเมตตาจิต (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในด้านวิธีสอนอาจารย์สอนทัศนศิลป์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์เห็นด้วยกับวิธีสอน ดังต่อไปนี้ อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับมากอาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์ และผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในระดับมาก อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีสอนที่สร้างความสนใจให้กับผู้เรียนในระดับมาก อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ส่งเสริมการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ส่งเสริมการศึกษาแบบวิทยาศาตร์ในระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์ เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองในระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปในระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ทำให้ ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วนกับผู้อื่นในระดับปานกลาง อาจารย์ผู้สอนทัศนศิลป์เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนนำไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆในระดับมาก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เห็นด้วยกับวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนนำไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ในระดับปานกลาง

ในด้านสื่อการสอน ผู้ผลิตสื่อเห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับมาก เห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในระดับมาก เห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ส่งเสริม

การศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ในระดับมาก เห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเองในระดับมาก เห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไปในระดับปานกลาง เห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น ในระดับปานกลาง และเห็นด้วยกับสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนนำไปสัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ในระดับปานกลาง

สุพรรณี สุวรรณจรัส (2543) ทำการศึกษาผลของการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 58 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญาจำนวน 10 กิจกรรม ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญามีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญามีค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่พบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายหลังการทดลองกับระยะติดตามผลของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกใช้การศึกษาแบบแผนผังทางปัญญา

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Stevanov (1982) ได้ศึกษากลวิธีการสอน 3 แบบ ในการสอนวิชาศิลปะขั้นต้นแก่ผู้ที่ไม่ได้เรียนเอกศิลปะในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิธีที่ 1 การจัดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติเพื่อทำความเข้าใจกับหลักการและองค์ประกอบศิลป์ ประกอบการบรรยายด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ วิธีที่ 2 การบรรยายประวัติศาสตร์ศิลป์ตามยุคสมัยแบบที่เรียนตามปกติโดยไม่มีกิจกรรม วิธีที่ 3 การบรรยายประวัติศาสตร์ศิลป์โดยไม่เรียงยุคสมัยและไม่มีกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติประกอบการบรรยายทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนสูงกว่าการใช้วิธีการบรรยายเพียงอย่างเดียว

Kabiri (1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พื้นฐานโครงสร้างของการสร้างแรงจูงใจในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยเริ่มศึกษาจากองค์ประกอบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ต่อเนื่องด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พบว่า การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ส่วนใหญ่ยึดถือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการค้นคว้าเพิ่มเติมของผู้เรียนมาใช้ในการเรียนการสอน และผลการวิจัยพบว่า ทิศทางของการจัดหลักสูตรประกอบด้วย การเลือกเนื้อหารายวิชา และการจัดลำดับเนื้อหา ซึ่งการเลือกเนื้อหาจะพิจารณาถึงคุณค่าของเนื้อหา และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่วนการจัดลำดับเนื้อหาจะพิจารณาถึงความสำคัญก่อนหลังโดยพิจารณาจากเนื้อหาทั้งหมด สามารถสรุปเป็นทิศทางของการจัดหลักสูตรโดยยึดหลัก 5 ประการคือ 1. การค้นคว้าและ

เลือกสรร 2. การสรุปใจความ 3.การเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม 4.การจัดลำดับเนื้อหา 5. ผู้ปฏิบัติการ

Wolfskill (1985) ได้ศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ทั้งในวิทยาลัยเอกชนและรัฐบาลจำนวน 21 แห่ง ใน Alabama ว่าได้ใช้วิธีการสอนให้เกิดการคิดแบบวิจารณญาณหรือไม่ โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษา 1 ปี (1984-1985) ตัวแปรอิสระที่ศึกษาคือ วิธีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในวิทยาลัยต่างๆ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 ของผู้สอนวิชานี้ทั้งหมด ดำเนินการโดยให้ผู้สังเกตการณ์จำนวน 24 คน สังเกตวิธีการที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในห้องเรียน แล้วทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์รายบุคคลเกี่ยวกับเรื่องวิธีการสอน สัมภาษณ์ทั้งกลุ่มตัวอย่างและผู้สังเกตการณ์ แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าความ สอดคล้องระหว่างการรายงานตนเองของผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้สังเกตการณ์ ทั้งด้านวัตถุประสงค์ของการสอน วิธีการเรียน การสอนในห้องเรียน การมอบหมายงานให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งวิธีการทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า การสอนประวัติศาสตร์ในระดับวิทยาลัยใน Alabama นั้น เป็นการสอนที่เน้นตัวผู้สอนเป็นสำคัญ ส่วนกิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมการคิดแบบวิจารณญาณนั้นมีเพียงร้อยละ 1.1 ของการใช้แบบสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Griffitts (1987) ได้ทำการวิจัยผลของการใช้กิจกรรมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนากระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้วิจัยเลือกผู้เรียนระดับ 3 และระดับ 6 มาฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เปรียบเทียบกับการสอนปกติทั้งสองระดับชั้น พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระดับ 3 และ ระดับ 6 ไม่มีความแตกต่างกันด้านกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ แต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน

Moilanen (1989) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในระดับมัธยมศึกษา โดยใช้วิธีการดังนี้ คือ 1. พัฒนาเครื่องมือประเมินความคิดเห็นของครูทั้งในแง่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยที่เที่ยงตรง 2.พัฒนาเครื่องมือจัดข้อมูลทางชีวประวัติของครู 3.เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์โดยมีเนื้อหาเชื่อมโยงกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านสังคมศาสตร์เชิงวัฒนธรรม ทั้งในแง่ของการส่งเสริมสติปัญญาและโครงสร้างของวิชา กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครูศิลปะจำนวน 440 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐวิสคอนซินโดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าสถิติในเรื่องที่เกี่ยวกับ 1.แนวคิดต่อวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ 2.ภูมิหลังและการได้รับการฝึกอบรมวิชา

ประวัติศาสตร์ศิลป์ 3.ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของครูศิลปะต่อวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์กับภูมิหลัง และการได้รับการฝึกอบรมของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะมีความเห็นต่อการแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหาประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูที่เห็นด้วยส่วนใหญ่เห็นว่า การแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาควรมีโครงสร้างในทางสังคมศาสตร์เชิงวัฒนธรรม รองลงมาคือ การแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาในแง่การส่งเสริมสติปัญญาในด้านการเรียนรู้

Tarkington (1989) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียนเกรด 7 โดยใช้วิธีการสัมมนาแบบ Paideia ซึ่งประกอบด้วย การอภิปราย และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การวิจัยนี้มีสมมติฐานหลัก 4 ข้อตามตัวแปร เพศ ระดับความสามารถสูง กลาง และต่ำ รวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level x แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ความแตกต่าง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนกลุ่มที่มีความสามารถต่ำได้คะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดแบบวิจารณญาณสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มที่มีความสามารถปานกลางและสูง และผู้เรียนเพศหญิงได้คะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดแบบวิจารณญาณสูงกว่าผู้เรียนเพศชายอย่างมีนัยสำคัญ ผลการสัมภาษณ์พบว่าทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีเจตคติทางบวกต่อวิธีการสัมมนาโดยที่ผู้สอนได้เรียนรู้วิธีการที่จะอำนวยความสะดวกในการสัมมนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนในการพัฒนาทักษะการคิดแบบวิจารณญาณ และในการสัมมนาแต่ละครั้งช่วยให้ผู้สอนมีทักษะต่างๆ ได้แก่ ทักษะการวัดและประเมินผล ทักษะการจัดระบบ และทักษะการตั้งคำถาม ส่วนผู้เรียนได้รับการส่งเสริมทักษะในการอ่านและการอภิปราย

Lumpkin (1990) ได้ทำการศึกษาผลของวิธีการสอนที่ใช้กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณที่มีต่อความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงอยู่ของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของผู้เรียนระดับ 5 และ6 ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผู้เรียนในระดับ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการใช้กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Mcneely-Greene (1991) ได้ทำการศึกษาการสอนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ในหลักสูตรพยาบาลศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบเกี่ยวกับการตัดสินใจในวิชาการพยาบาล ในนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 4 รวมทั้งสิ้น 7 ห้อง ประกอบด้วยการสอบข้อเขียน และสัมภาษณ์เพื่อประเมินการตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า แม้จุดมุ่งหมายในการคิดแบบวิจารณญาณทั้งในห้องเรียนและการทำงานในคลีนิกจะเหมือนกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วมีความขัดแย้งกันบางประเด็น

กล่าวคือ ข้อจำกัดเรื่องเวลา ความแตกต่างของผู้เรียน การขาดความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและการจัดเนื้อหาในการสอนคิดวิเคราะห์วิจารณ์

Dannahoo (1992) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือคู่มือสำหรับครูประถมในประเด็นของการศึกษาสถานภาพของ DBAE ในหนังสือคู่มือการสอนสำหรับครูประถม จุดประสงค์การวิจัยในตอนที่ 1 เพื่อตรวจสอบเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ของ DBAE ตอนที่ 2 เพื่อตรวจสอบส่วนประกอบและโครงสร้างของหลักสูตรศิลปะสำหรับระดับประถมศึกษา ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาว่าครูใช้ความรู้ในแกนใดมากที่สุดใน 4 แกนความรู้ของทฤษฎี DBAE นอกจากนั้นยังศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของ DBAE ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือและวิวัฒนาการของหนังสือ ผลการวิจัยพบว่าในตอนที่ 1 เนื้อหาในหนังสือศิลปศึกษาแสดงให้เห็นพัฒนาการของศิลปศึกษาแต่ละสมัยทั้งในด้านเนื้อหาและทักษะของแกนความรู้ทั้ง 4 แกน ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1929-1985 ในตอนที่ 2 พบว่า ในหลักสูตรศิลปศึกษาระดับประถมศึกษานั้นมีแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการองค์ความรู้ทั้ง 4 แกน ในตอนที่ 3 พบว่า นักวิชาการทั่วไปและนักวิชาการทางศิลปศึกษาใช้แนวการสอนที่เน้นการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสรุปได้ว่าเนื้อหาที่ใช้ในหนังสือทั่วไปกับเนท้อหาที่ใช้ในหนังสือแนว DBAE มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญซึ่งแกนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นแกนที่มีการกล่าวถึงน้อยที่สุด และพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาในรายวิชากับเนื้อหาในหนังสือ ได้แก่ แกนสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์และประวัติศาสตร์ศิลป์ นอกจากนี้พบว่าเนื้อหาในหนังสือศิลปศึกษาฉบับปรับปรุงที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับทฤษฎี DBAE มากขึ้น และพบว่าต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับการเตรียมครูที่จะมารองรับการสอนในแนวทฤษฎี DBAE

Armstrong (1993) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาถึงการตั้งคำถามของครูกับการตอบรับของนักเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการให้ครูตั้งคำถาม ประสิทธิผลของการโต้ตอบ และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนขณะเรียนศิลปะปฏิบัติ โดยศึกษาถึงผลของคำถามของครูที่มีต่อพฤติกรรมการสืบค้นของนักเรียน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย วัตถุดิบทางศิลปะปฏิบัติ วัสดุอุปกรณ์สามัญที่นักเรียนใช้ในการทำกิจกรรมศิลปะปฏิบัติทั่วไป วัตถุดิบสำหรับใช้ในการฝึกครูให้สามารถตั้งคำถาม ประกอบด้วยแถบฟิล์ม กับแถบบันทึกเสียง 2 ม้วน ม้วนแรกเป็นเทปอธิบายถึงทฤษฎีและข้อมูลต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ม้วนที่ 2 อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการค้นคว้าและวิธีการตั้งคำถาม ดำเนินการทดลองโดย การฝึกครู โดยที่ครูแต่ละคนจะสอนนักเรียน 2 ห้อง ห้องแรกจะสอนในแบบปกติที่ครูเคยสอน (กลุ่มควบคุม) หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์สอนด้วยกิจกรรมศิลปะปฏิบัติโดยการสืบค้น (กลุ่มทดลอง) บทเรียนแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที ผลการวิจัยพบว่า การทดลองครั้งนี้แสดงอัตราส่วนของความเปลี่ยนแปลงที่สูงขึ้น ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งได้รับการฝึกแล้วใช้เวลาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและ

นักเรียนสูงขึ้น ครูจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการตังคำถามที่ก่อให้เกิดการสืบค้น ในห้องเรียนที่สอนโดยครูซึ่งยังไม่ได้รับการฝึกนั้นการสนทนาส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยมากกว่าการตั้งคำถาม แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในห้องเรียนบางห้อง การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าศิลปะปฏิบัติและการตั้งคำถามสามารถเป็นประสบการณ์ที่ช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมการสืบค้น ซึ่งสนับสนุนกระบวนการคิดได้มากพอๆ กับการเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์

De Vera (1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการพัฒนาครูศิลปศึกษาให้เป็นไปตามทฤษฎี DBAE ในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งศึกษาถึงเรื่องที่ควรมีการปรับปรุงเกี่ยวกับสภาพของศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยให้ความสำคัญกับศิลปะปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของวิชาศิลปศึกษา การนำทฤษฎี DBAE มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ได้เปลี่ยนแปลงกรอบการสอนศิลปศึกษาและพื้นฐานความรู้ในด้านศิลปะอย่างมาก เมื่อมีการนำวิชาสุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจาณ์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะปฏิบัติมาสอนรวมกัน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกหัดครูในแนว DBAE ในระดับมหาวิทยาลัยซึ่งได้มีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการบูรณาการความรู้ทั้ง 4 แกน แต่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์ โดยสร้างทัศนคติให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปะโดยมีความประสงค์ที่จะนำเอาศิลปะวัฒนธรรมประจำชาติของฟิลิปปินส์มาประยุกต์ใช้ในการสอน ด้านความเข้าใจของครู และวิธีการพัฒนาทักษะของผู้เรียนด้านการประยุกต์ใช้ ด้านแนวโน้มและความก้าวหน้าในการพัฒนาครู ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการนำทฤษฎี DBAE มาใช้นั้น ได้ผลดีกับครูผู้สอนวิชาการออกแบบซึ่งทฤษฎีนี้ไม่สามารถนำมาใช้ได้กับทุกรายวิชาของการเรียนการสอนศิลปศึกษาในฟิลิปปินส์ จึงสรุปได้ว่า แนวทางการสอนศิลปศึกษานั้นได้เปลี่ยนไปจากเดิม และมีแนวโน้มว่าจะเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

Lehman (1997) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Constructivist Inquiry for the Study of History : Learning from Small – Group Discussions in an American Studies Classroom โดยศึกษากับ ผู้เรียนเกรด 11 การศึกษานี้ได้ทำการทดลองใช้กับวิชาประวัติศาสตร์ โดยยึดรูปแบบการเรียนการสอน Constructivist Inquiry คือให้ผู้เรียนได้สืบค้นหรือค้นหาข้อมูลซึ่งเน้น การสรรค์สร้างความรู้ ดำเนินการสอนด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่มย่อย โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนและให้ข้อคำถาม ผู้เรียนจะทำการสืบค้นหรือค้นหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ด้วยตนเอง และนำมาอภิปรายกันในกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า การเรียนในรูปแบบนี้เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการเรียนแบบเดิม ๆ คือการท่องจำ และพบว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในความรู้ประวัติศาสตร์

Shell (2000) ได้ทำการวิจัยเรื่องอุปสรรคในการสอนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทนเนสซี ตะวันออก (East Tennessee State University) ผลการวิจัยพบว่าอุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือ ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอน รองลงมาคือข้อจำกัดเรื่องเวลาและเนื้อหาที่ใช้สอนตามลำดับ

Hunt (2002) ได้ทำการวิเคราะห์การศึกษาแบบการสอน โดยใช้การคิดแบบวิจารณญาณในระดับมหาวิทยาลัย โดยทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคิดแบบวิจารณญาณในห้องเรียน ซึ่งใช้แบบทดสอบของ The California Critical Thinking Test (2000) และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับความ พอใจของผู้เรียนในการใช้การศึกษาแบบการสอนแต่ละวิธี ประกอบกับการวิเคราะห์ผลงานของผู้เรียนที่แสดงออกถึงความคิดและความเข้าใจ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมความสามารถทางการคิดของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก ความสามารถในการจัดเตรียมข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุนความคิดเห็นของตน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนต้องการให้มีการพัฒนาการสอนคิดวิเคราะห์วิจารณ์ โดยให้ความสำคัญกับการสอนแบบบรรยาย และ การทำกิจกรรมกลุ่มย่อย มากกว่าการอ่านและเขียนที่ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจมากกว่า

Quitadamo (2002) ได้ทำการวิจัยเรื่องการคิดแบบวิจารณญาณในระดับอุดมศึกษา โดยทำการศึกษาถึงอิทธิพลของรูปแบบการสอนและการร่วมมือกันในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลอง มีการทดสอบทั้งก่อนและหลังการทดลอง โดยแบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ การแบ่งกลุ่มแบบ Grasha (Grasha's cluster model) การแบ่งกลุ่มแบบถ่วงน้ำหนัก และการแบ่งกลุ่มแบบผู้เรียนหรือผู้สอนเป็นศูนย์กลาง จากนั้นวัดความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณที่เปลี่ยนแปลงไปโดยให้ความสำคัญกับการให้เหตุผลของผู้เรียนในการสอนแบบต่างๆ ผลการทดลองพบว่า รูปแบบการสอนมีผลต่อความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

Baugh (2002) ได้เสนอให้รวมกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณเข้าในหลักสูตรคณิตศาสตร์ของวิทยาลัยชุมชนมาริโคปา (Maricopa) โดยใช้การศึกษาแบบเดลฟายในการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยชุมชนมาริโคปา เพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการคิดแบบวิจารณญาณ ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ และข้อสรุปของกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณที่ได้คือ การประเมินค่าความคิดและข้อมูล โดยสามารถแบ่งแยกข้อแตกแต่งระหว่างข้อมูลที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่อยู่นอกประเด็นได้ สามารถลงความเห็นที่ได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากการพิจารณาอย่าง รอบคอบได้ และสามารถนำข้อสรุปที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ซึ่งการนำกระบวนการนี้มาใช้จะทำให้ ผู้เรียนมีความสามารถในการให้เหตุผลเพิ่มขึ้น

Murray (2003) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความโน้มเอียงในเรื่องการคิดแบบวิจารณญาณระหว่าง ผู้เรียนระดับปริญญาโททางด้านการให้คำแนะนำปรึกษา และผู้เรียนทางด้านธุรกิจในมหาวิทยาลัย เซาท์อีสเทิร์น โดยใช้การศึกษาแบบเดลฟาย ซึ่งมีคำถามทั้งหมด 74 ข้อ ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนทั้ง 2 สาขามีความคิดเห็นในเรื่องการคิดแบบวิจารณญาณโน้มเอียงค่อนไปทางบวก

Lee (2003) ได้ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของโครงสร้างทางพุทธิปัญญา ที่มีผลต่อความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณของผู้เรียน โดยใช้แนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ทางด้านพุทธิพิสัยของบลูม (Boom) ซึ่งจำกัดสาระในด้านการคิดแบบวิจารณญาณไปที่การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า กลุ่มประชากรที่ใช้จำนวน 78 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งจะไม่ได้รับการส่งเสริมในการเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญา ส่วนอีก 3 กลุ่ม จะได้รับการสนับสนุนด้านพุทธิพิสัยที่แตกต่างกันออกไป นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความแตกต่างของความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณโดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square) ผลการวิจัยพบว่า การใช้วิธีการเรียนรู้ทางพุทธิปัญญาต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่ซับซ้อนและสำคัญมากกว่าการให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี

บทสรุป

ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ ความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันและมีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นมาของงานศิลปกรรม ทำให้ทราบถึงเทคนิคและกรรมวิธีการก่อสร้าง เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ซ่อมแซม สงวนรักษา และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจ ความชัดเจน ในการศึกษาศิลปะแขนงอื่นๆ

ด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ในหลักสูตรสาขาทัศนศิลป์ระดับอุดมศึกษา ทั้งในส่วนของวิชาบังคับและวิชาเลือกโดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการพัฒนาพฤติกรรมด้านความเข้าใจ ความคิดความสามารถในการใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในคุณค่า การจัดระบบค่านิยมความเชื่อ การปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ตลอดจนการริเริ่มใช้วิธีการสมัยใหม่ในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม โดยมีสาระของเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน อิทธิพลที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรมและผลงานศิลปกรรม เนื่องจากผลงานศิลปกรรมที่แสดงออกมานั้น เป็นการถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของผู้สร้าง ที่เป็นผลมาจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น สภาพสังคม

เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ การเมือง สิ่งแวดล้อม รวมทั้งงานศิลปกรรมในยุคก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลักษณะของงานศิลปกรรมแปรเปลี่ยนไป ภายใต้ขอบเขตของการศึกษาในด้าน แหล่งกำเนิด รูปแบบ อิทธิพล ความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรม

ซึ่งสภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ในปัจจุบันมิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากผู้สอนให้ความสำคัญกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านความสามารถในการจำ มากกว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า สาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการศึกษาของไทยที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผู้สอนส่วนใหญ่สอนตามตำรา จำนวนผู้เรียนที่มาก ระยะเวลาในการเรียนการสอนที่จำกัด ประกอบกับเนื้อหาของประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นวิชาที่มีรายละเอียดมาก ทำให้ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลักเพื่อที่จะถ่ายทอดเนื้อหาให้ได้มากที่สุด ส่งผลให้การวัดผลเป็นการวัดความสามารถด้านการจำ ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ต่อลักษณะของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ว่าเป็นวิชาที่ไม่น่าสนใจ เพราะมีเนื้อหาต้องท่องจำจำนวนมาก เมื่อเรียนจบแล้วก็ลืมไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประกอบกับลักษณะธรรมชาติของผู้เรียนทางด้านทัศนศิลป์ที่ให้ความสนใจกับการปฏิบัติงานศิลปะ มากกว่าวิชาที่เป็นทฤษฎี เพราะผู้เรียนเห็นว่าการทำงานศิลปะมีอิสระในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ มากกว่าการเรียนที่ถูกจำกัดความคิดอยู่ในกรอบความรู้ที่ผู้สอนเสนอให้อย่างวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ การปรับวิธีการสอนและการวัดผลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปรับทัศนคติและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีต่อวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

แม้วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาทั่วไปคือ การสอนให้ผู้เรียนคิดเป็นและเป็นผู้มีความสามารถในการคิด แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดกลับไม่ได้รับความสนใจจากผู้สอนเท่าที่ควร สาเหตุมาจากผู้สอนบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนจึงขาดแนวทางและตัวอย่างในการคิดที่ถูกต้อง

จากการนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของเพียเจท์ ที่เสนอว่ากระบวนการคิดและการเรียนรู้สามารถพัฒนาได้ตามช่วงอายุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของบุคคล ทฤษฎีโครงสร้างทางเชาว์ปัญญาของกิลฟอร์ด ที่เสนอว่าความสามารถทางสมองสามารถปรากฏได้จากการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดให้ และทฤษฎีสติปัญญาของเสติร์นเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องของสิ่งเร้า อันได้แก่ บริบททางสังคม และประสบการณ์ที่มีผลต่อกระบวนการคิดของบุคคล จากทั้งสามทฤษฎีทำให้เราทราบว่าความสามารถทางสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการคิดเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน

ด้วยความสำคัญของความสามารถทางด้านการคิด ที่สามารถพัฒนาได้ดังกล่าว ทำให้นักวิชาการ และนักการศึกษาต่างนำเสนอรูปแบบการสอน และทำการวิจัยจำนวนมาก ดังเช่นงานวิจัยที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในด้านการศึกษามากกว่าด้านอื่น ซึ่งความสามารถทางการคิดที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องคือ ความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณ (Critical thinking) ซึ่งเป็นกระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีจุดมุ่งหมายและมีเหตุผล ก่อนการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรทำ กล่าวคือ เป็นการคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการกลั่นกรองการคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายให้เป็นการคิดที่มี ทิศทางขึ้น อีกทั้งยังเป็นโครงสร้างทางปัญญาของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สามารถพัฒนาได้ด้วยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนสามารถคิดพิจารณาข้อมูลต่างๆ ได้ด้วยตนเอง สามารถหาข้อสรุปได้อย่างมีเหตุผล ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนหรือสถานการณ์อื่นๆ ได้ ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะฝึกกระบวนการดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาต้นกำเนิดหรือที่มาของงานศิลปกรรม เพื่อเข้าใจถึงวิวัฒนาการทางด้านรูปแบบ ความหมายของงาน รวมถึงแนวคิดหรืออิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรมขิงศิลปินหรือช่าง โดยใช้งานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยกระบวนการคิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ทางด้านศิลปกรรม การบรรยายสาระข้อมูลเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และยอมรับในคุณค่าของงานศิลปกรรมได้ ดังนั้น การที่ผู้เรียนจะรู้จักการประเมินค่าจากหลักฐานและข้อเท็จจริง จนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเองนั้น จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย ซึ่งการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณจะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด และมีความเชื่อมั่นในการตัดสินข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ ตลอดจนสามารถนำความรู้ประวัติศาสตร์ศิลป์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งเป็นวิธีที่ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญระดับสูงทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ได้แสดงแนวคิดอย่างมีอิสระทำให้ได้รับแนวคิดที่หลากหลาย และสามารถรวบรวมแนวคิดที่มีความสอดคล้องกันเพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวทางในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ที่เหมาะสมต่อการสอนประวัติศาสตร์-ศิลป์ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ และการคิดแบบวิจารณญาณสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบการสร้างเครื่องมือในการวิจัยได้ดังนี้

1. การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
   1.1 วัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
   1.2 กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
   1.3 วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
      1.3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์
      1.3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้
      1.3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์
      1.3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผล
   1.4 การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
      1.4.1 วิธีการประเมินความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา
      1.4.2 วิธีการประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
      1.4.3 วิธีการประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล

โดยทำการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญระดับสูง ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนและการศึกษาค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์โดยตรง ทั้งนี้มุ่งหวังว่าความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอนให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอการพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณเป็นแผนภูมิตามลำดับขั้นดังนี้

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นวิชาที่ค้นคว้าเกี่ยวกับที่มา วิวัฒนาการ และความสัมพันธ์กับศิลปะต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการกำหนดอายุของโบราณวัตถุ โบราณสถาน(สุภัทรดิส ดิศกุล อ้างถึงในศิลปากร,2525)

ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการศึกษาแนวความคิดในการสร้างงานศิลปกรรมของช่างแต่ละสมัย ผู้เรียนสามารถรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ ข้อมูลเหล่านั้น อันเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้(ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2546)

ประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการศึกษาการทำงานศิลปะในแง่มุมทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นความพยายามที่จะอธิบายถึงรูปแบบ ความหมายของงาน แหล่งกำเนิด หรืออิทธิพลที่นำไปสู่ศิลปะนั้นๆ (Danglas Fraser,1966)

การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการวิเคราะห์และวิจารณ์การสร้างงานศิลปะ ที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละสมัย โดยพิจารณาถึงกรรมวิธีการสร้างและบริบททางสังคม (University of Colorado,2003)

จากหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับต้นกำเนิด หรือที่มาของงานศิลปกรรม เพื่อเข้าใจถึงวิวัฒนาการ ความหมายของงานทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ รวมทั้งแนวคิดและอิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม โดยใช้งานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์ ที่มีองค์ประกอบ รูปแบบ โครงสร้าง วัสดุ แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัยเป็นข้อมูลในการตรวจสอบข้อเท็จจริง

การคิดแบบวิจารณญาณ

หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การคิดแบบวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถคิดอย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้คิดสามารถคิดลึก คิดกว้าง คิดถูกทาง คิดถูกต้อง คิดชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย 1.เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิด 2.ปัญหาหรือคำถามที่ต้องการรู้ 3.ข้อมูลที่ใช้ประกอบการคิด4.ความถูกต้อง ชัดเจน และเชื่อถือได้ของข้อมูล 5.การพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 6.ความชัดเจนในการตั้งข้อสันนิษฐาน 7.การนำไปใช้และผลที่ตามมา (Center for Critical Thinking,Sonoma State University,1996)

การคิดแบบวิจารณญาณ เป็นการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ เพื่อพิจารณาก่อนการลงมือปฏิบัติตามการอ้างเหตุผลนั้น โดยนำเสนอหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ 1.ความชัดเจนของข้อมูล 2.ข้อมูลและแหล่งความรู้จากที่ต่างๆ เป็นที่ยอมรับ 3.ในการสรุปอ้างอิงนั้นกระบวนการสรุปที่ใช้คือ การนิรนัย การอุปนัย 4.การปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ(Ennis,1989)

จากหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณเป็นความสามารถในการใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์พิจารณาตรวจสอบข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ อันนำไปสู่การลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล

การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

จากการศึกษาหลักการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์และการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการศึกษาโดยใช้งานศิลปกรรม ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยกระบวนการคิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่ข้อสรุปอย่างมีหลักการและเหตุผลได้ การที่ผู้เรียนจะรู้จักการประเมินค่าจากหลักฐานและข้อเท็จจริง จนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเองนั้นจำเป็นต้องมีการฝึกทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย ซึ่งการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณจะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและมีความเชื่อมั่นในการตัดสินข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ศิลป์ ตลอดจนสามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

จากแผนภูมิข้างต้นผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดในแต่ละเรื่อง ตามลำดับขั้นของแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

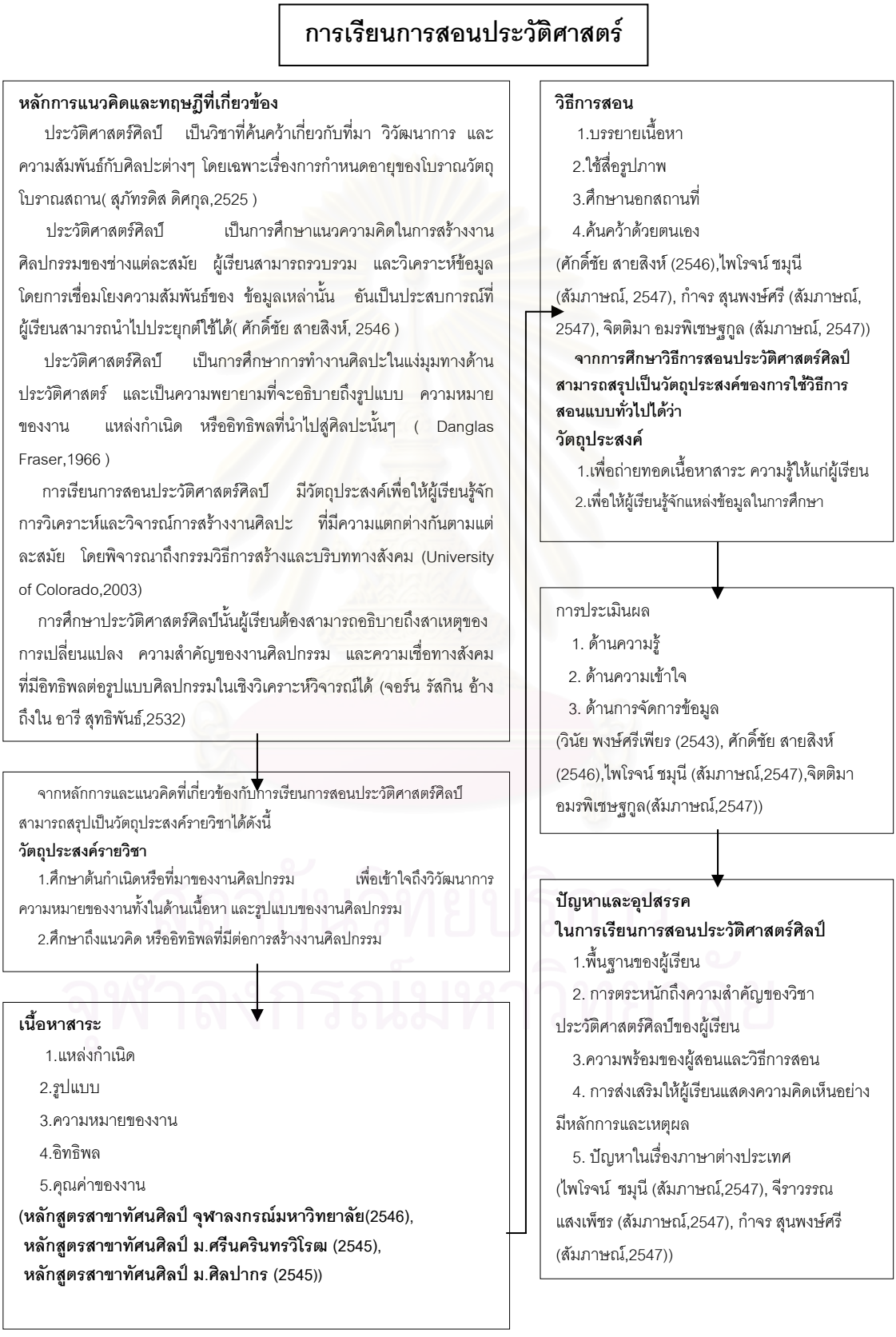

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

การคิดแบบวิจารณญาณ

หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดจากศูนย์พัฒนาการคิดแบบวิจารณญาณ
(Center for Critical Thinking,Sonoma State University,1996)

การคิดแบบวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถคิดอย่าง สมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้คิดสามารถคิดลึก คิดกว้าง คิดถูกทาง คิดถูกต้อง คิดชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา ประกอบด้วย 1.เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิด 2.ปัญหาหรือคำถามที่ต้องการรู้ 3.ข้อมูลที่ใช้ประกอบการคิด 4.ความถูกต้อง ชัดเจน และเชื่อถือได้ของข้อมูล 5.การพิจารณาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 6.ความชัดเจนในการตั้งข้อสันนิษฐาน 7.การนำไปใช้และผลที่ตามมา

2.ทฤษฎีของเอนนิส (Ennis,1989)

การคิดแบบวิจารณญาณ เป็นการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อ เพื่อพิจารณาก่อนการลงมือปฏิบัติตามการอ้างเหตุผลนั้น โดยนำเสนอหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ 1.ความชัดเจนของข้อมูล 2.ข้อมูลและแหล่งความรู้จากที่ต่างๆ เป็นที่ยอมรับ 3.ในการสรุปอ้างอิงนั้น กระบวนการสรุปที่ใช้คือ การนิรนัย การอุปนัย 4.การปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การคิดแบบวิจารณญาณมีวัตถุประสงค์เพื่อการคิดพิจารณาปัญหาหรือข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล สามารถสรุปสาระเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ

วิธีการ

Dressel and Mayhew (1957) ได้เสนอขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณไว้ ดังนี้ 1.นิยามปัญหา การตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหา 2.เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประกอบด้วย พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล 3.ระบุสมมติฐาน 4.กำหนดและเลือกสมมติฐาน 5.สรุปอย่างสมเหตุสมผล 6.ประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์

Watson and Glaser (1980) ได้เสนอขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณไว้ดังนี้ 1.การอุปนัย 2.ระบุสมมติฐาน 3.การนิรนัย 4.สรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ 5.ประเมินข้อโต้แย้ง

Ennis (1985) ได้เสนอขั้นตอนการคิดแบบวิจารณญาณไว้ดังนี้

1.การนิยาม ได้แก่ การระบุประเด็นสำคัญของปัญหา ระบุเหตุผลทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏ การตั้งคำถามที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ การระบุเงื่อนไขข้อสมมติฐานเบื้องต้น 2.การตัดสินข้อมูล ได้แก่ การตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างน่าเชื่อถือ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปขั้นตอนของการคิดแบบวิจารณญาณได้ดังนี้

1. ขั้นนิยามปัญหา เป็นการระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา 2.ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะศึกษา 3.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สาระของข้อมูลตามประเด็นต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 4.ขั้นสรุปอ้างอิง เป็นการนำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผลที่เชื่อถือได้ 5.ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง เป็นการคาดคะเนผลที่ได้รับจากข้อสรุปนั้น

การประเมินผล

Watson and Glaser (1980) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการคิดแบบวิจารณญานว่าเป็นการประเมินความสามารถในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1. ความสามารถในการอ้างอิง 2. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน 3. ความสามารถในการนิรนัย 4. ความสามารถในการตีความ 5. ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง

Ennis (1985) ได้กล่าวถึงการประเมินผลการคิดแบบวิจารณญานว่าเป็นการประเมินความสามารถในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1. ความสามารถในการอุปนัย 2. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการสังเกต 3. ความสามารถในการนิรนัย 4. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการคิดแบบวิจารณญานสามารถสรุปได้ว่า การประเมินการคิดแบบวิจารณญานเป็นการประเมินความสามารถในการคิดด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1.ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

2. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน

4. ความสามารถในการสรุปอ้างอิง ได้แก่ ความสามารถในการนิรนัยและอุปนัย

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

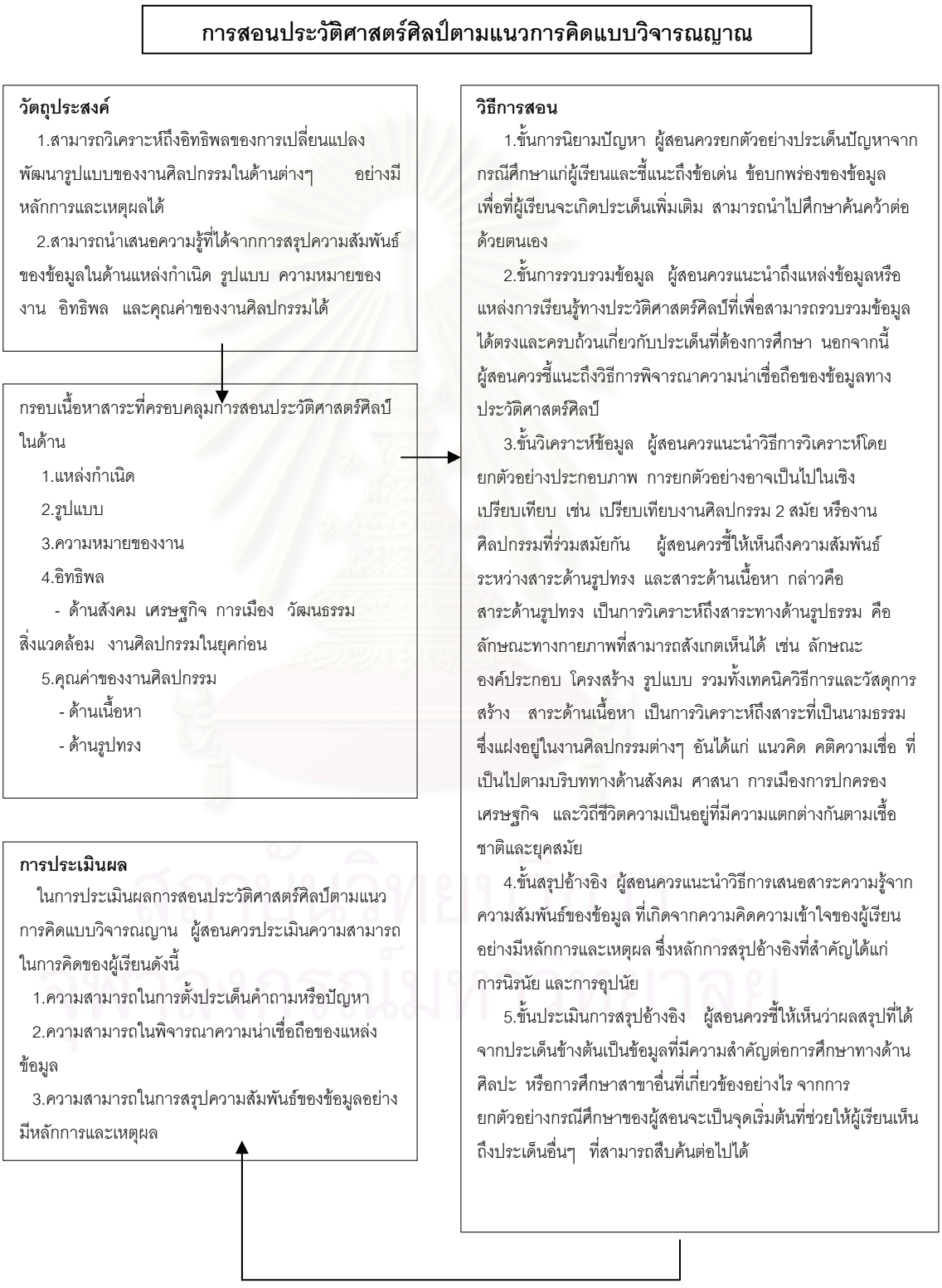

แผนภูมิที่ 9 การพัฒนากรอบความคิดการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

กรอบความคิดการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ และ การคิดแบบวิจารณญาณ สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบความคิดในการวิจัยเรื่อง การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญานในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (สุภัทรดิส ดิศกุล อ้างถึงใน ศิลปากร,2525), ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2546), Danglas Fraser(1966), University of Colorado (2003), กำจร สุนพงษ์ศรี (สัมภาษณ์, 2547), Center for Critical Thinking,Sonoma State University(1996), Ennis(1989), Dressel and Mayhew (1957), Watson and Glaser (1980))

โดยมีกรอบความคิดด้านต่างๆ ตามลำดับดังนี้

1. การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
   - 1.1 วัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
   - 1.2 กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
   - 1.3 วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
     - 1.3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์
     - 1.3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้
     - 1.3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์
     - 1.3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผล
   - 1.4 การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
     - 1.4.1 วิธีการประเมินความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา
     - 1.4.2 วิธีการประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
     - 1.4.3 วิธีการประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรรศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการศึกษาแบบเดลฟาย (Delphi Technique) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความ การสัมภาษณ์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยศึกษาตามหัวเรื่องต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ

1.4 การศึกษาแบบเดลฟาย (Delphi Technique)

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือกลุ่มอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษา

โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญระดับสูงซึ่งเป็นอาจารย์ หรือเคยเป็นอาจารย์สอนทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษาเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไปและมีผลงานทางวิชาการออกเผยแพร่จำนวน 8 คน

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ควรเลือกให้มีปริมาณมากพอ เพื่อจะได้ความคิดเห็นใหม่ๆ และได้คำตอบที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยปกติแล้วไม่มีกำหนดตายตัวว่าควรมีจำนวนเท่าใด นักวิจัยบางท่านให้ความเห็นว่า จำนวนผู้เชี่ยวชาญ 5-10 คน ในกลุ่มก็มากเพียงพอแล้ว บางท่านเห็นว่า 10-15 คน ในกลุ่มเดียวกันก็มากเพียงพอแล้ว ทั้งนี้โทมัส แมคมิลแลน (Thomas T.

Macmillan,อ้างถึงใน นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม, 2535) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมในการวิจัยแบบเดลฟาย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่มากขึ้น

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	ช่วงการลงของความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนลดลง
1 - 5	1.20 - 0.70	0.50
5 - 9	0.70 - 0.58	0.12
9 -13	0.58 - 0.54	0.04
13 - 17	0.54 - 0.50	0.04
17 - 21	0.50 - 0.48	0.02
21 - 25	0.48 - 0.46	0.02
25 - 29	0.46 - 0.44	0.02

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามจำนวน 3 รอบ คือ

3.1 แบบสอบถามรอบที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบปลายเปิด (Open –ended) ประกอบด้วยคำถามดังนี้ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ตำแหน่งทางวิชาการ ผลงานทางวิชาการ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open–ended) เกี่ยวกับทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

3.2 แบบสอบถามรอบที่ 2 และ แบบสอบถามรอบที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ซึ่งมีข้อคำถามเดียวกัน เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำแนกตามขอบเขตของความคิดเห็นที่ศึกษา 4 ด้าน คือ

1. วัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษาจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ การคิดแบบวิจารณญาณ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 รอบ ดังมีรายละเอียดในการสร้างเครื่องมือ ต่อไปนี้

1.1 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Check list) และปลายเปิด (open ended from) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

1.2 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 โดยนำความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในรอบที่1 ประกอบกับการศึกษาจากข้อมูลต่างๆ มาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (rating scle) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ทสเกล (Likert Scale) ดังนี้ (Best, 1970)

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

1.3 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 3 โดยนำคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (median) และ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) เป็นรายข้อความ แล้วแสดงค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่คำนวณได้ พร้อมคำตอบเดิมในรอบที่ 2 ลงในแบบสอบถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่ 3 ซึ่งข้อคำถามจะเหมือนกับแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทุกประการ ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะได้ ทบทวนคำตอบของตนในรอบที่ 2 ซึ่งจะทราบว่าตนเองมีแนวคิดที่แตกต่าง หรือสอดคล้องกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงใด หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลประกอบการยืนยัน

2. ในการสร้างแบบสอบถามแต่ละรอบ ผู้วิจัยได้นำโครงร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว มาตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติมจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจแก้ไขด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้ชัดเจนและเข้าใจยิ่งขึ้น

3. นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจพิจารณาความตรงและครอบคลุมด้านเนื้อหา และการใช้ภาษา โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

3.1 เป็นผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 1 ท่าน คือ

- ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม
  ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลป์
  คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

3.2 เป็นนักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบวิจารณญาณ จำนวน 1 ท่าน คือ

- รองศาสตราจารย์ ดร.ทิศนา แขมมณี
  รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา
  คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 เป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการใช้กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 1 ท่าน คือ

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน
  ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา
  คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามบางส่วนไปแจกด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์เป็นบางส่วน ซึ่ง ผู้วิจัยได้ติดตามรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองส่วนหนึ่ง และรอรับทางไปรษณีย์อีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีโทรศัพท์สอบถามเพื่อนัดวันไปรับแบบสอบถามคืน และรอรับทางไปรษณีย์บางส่วน โดยผู้วิจัยจัดเตรียมซองติดแสตมป์ส่งกลับคืนมายังผู้วิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากคำถามชนิดปลายเปิดในรอบที่ 1 ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ มาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 ในลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และนำคำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 มาวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) เป็นรายข้อความ และแสดงตำแหน่งของค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ รวมทั้งแสดงตำแหน่งของคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในแบบสอบถามในรอบที่ 2 เป็นรายข้อความ ลงในแบบสอบถามรอบที่ 3 จากคำตอบในรอบที่ 3 ผู้วิจัยนำมา

คำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าความต่างระหว่างมัธยฐานกับฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วจึงนำมาแปลผล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. มัธยฐาน (Median)

$$Med = L_0 + \frac{(N/2 - F)}{f} c$$

เมื่อ L_0 = คะแนนขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นที่เป็นมัธยฐาน

N = จำนวนข้อมูลทั้งหมด

F_b = ความถี่สะสมของคะแนนก่อนถึงชั้นที่เป็นมัธยฐาน

f_i = ความถี่ของชั้นที่เป็นมัธยฐาน

c = ความกว้างของอันตรภาคชั้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545)

ค่ามัธยฐานของคำตอบในแต่ละข้อคำถามที่คำนวณได้ จากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยนำมาแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ (Best, 1970)

ค่ามัธยฐานตั้งแต่	4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
ค่ามัธยฐานตั้งแต่	3.50 – 4.49	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
ค่ามัธยฐานตั้งแต่	2.50 – 3.49	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
ค่ามัธยฐานตั้งแต่	1.50 – 2.49	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
ค่ามัธยฐานต่ำกว่า	1.50	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquetile Range)

ผู้วิจัยคำนวณหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยนำวิธีการของ กราส์ซ และสแตนเลย์ (Glass and Stanley,1970 อ้างถึงในนภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม, 2535) คือคำนวณค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับ ควอไทล์ที่ 1 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่มีค่าไม่มากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นๆ ในแต่ละข้อความ มีความสอดคล้องกัน (Consensus) หากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ในแต่ละข้อความมากกว่า1.50 แสดงว่ากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อข้อความแต่ละข้อไม่สอดคล้องกัน

ในการพิจารณาการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของแต่ละข้อคำถามโดยใช้สูตร

$$Q.D. = \frac{Q_3 - Q_1}{2}$$

Q_1 และ Q_3 หาได้จากสูตร

$$Q_1 = L_0 + \frac{(n/4 - F)}{f} c$$

$$Q_3 = L_0 + \frac{(n3/4 - F)}{f}c$$

เมื่อ L_0 = ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นที่มีควอไทล์ที่ต้องการทราบค่าอยู่

n = จำนวนข้อมูลหรือความถี่ทั้งหมด

F_b = ความถี่สะสมก่อนถึงชั้นควอไทล์

f_x = ความถี่ของคะแนนในชั้นควอไทล์

c = ความกว้างของอันตรภาคชั้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545)

3.ฐานนิยม

ผู้วิจัยหาค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความ จากความถี่ของระดับคะแนนจาก 1 ถึง 5 ถ้าระดับคะแนนใดมีความถี่สูงสุดถือเป็นค่าฐานนิยมของข้อความนั้น ในกรณีที่ความถี่สูงสุดของระดับคะแนนนั้นอยู่ติดกัน จะถือเอาค่ากลางระหว่างคะแนนทั้งสองนั้นเป็นค่าฐานนิยม สำหรับกรณีที่มีความถี่สูงของระดับคะแนนเท่ากัน แต่ระดับคะแนนไม่ได้อยู่ติดกันถือว่าระดับคะแนนของข้อความที่มีความถี่เท่ากันทั้งสองนั้นเป็นค่าฐานนิยม

4. ความต่างระหว่างค่าฐานนิยมกับค่ามัธยฐาน

ผู้วิจัยคำนวณค่าฐานนิยมและค่ามัธยฐานของแต่ละข้อความแล้วนำมาหาค่าความแตกต่าง โดยค่าสมบูรณ์ของความแตกต่างมีค่าไม่เกิน 1 จึงถือว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (Glass and Stanley,1970 อ้างถึงใน นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม, 2535)

ในการสรุปทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยผ่านกระบวนการศึกษาแบบเดลฟายดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งพิจารณาจากผลการคำนวณข้อความในแต่ละข้อของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามรอบที่3 ที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 และความแตกต่างระหว่างค่าฐานนิยมกับค่ามัธยฐานไม่เกิน 1 โดยนำค่าสูงสุดมาสรุปเพื่อแสดงให้เห็นทรรศนะที่มีความสอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอข้อเสนอแนะต่อไป

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาน ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัย ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ ในด้าน

1. วัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ตารางที่ 4 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
1.ด้านวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆอย่างมีหลักการและเหตุผล	4.30	4	0.30	0.93	มาก	สอดคล้อง
1.2 สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ	4.70	5	0.30	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง
1.3 สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ศิลป์	4.30	4	0.30	0.93	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับค่ามัธยฐานดังต่อไปนี้

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆอย่างมีหลักการและเหตุผล (มัธยฐาน = 4.30 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.93)

สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ (มัธยฐาน = 4.30 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.93)

ตารางที่ 5 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
2.ด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนว**การคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**						
2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม						
2.1.1 ประวัติภูมิหลังของช่างหรือศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรม	4.00	4	0	1.00	มาก	สอดคล้อง
2.1.2 ช่วงเวลาในการแบ่งยุค-สมัยของงานศิลปกรรม	4.83	5	0.17	0.66	มากที่สุด	สอดคล้อง
2.1.3 รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง งานศิลปกรรม	5.00	5	0	0.50	มากที่สุด	สอดคล้อง
2.1.4 เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้างงานศิลปกรรม	3.70	4	0.30	0.94	มาก	สอดคล้อง
2.1.5 ความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรม	4.83	5	0.17	0.66	มากที่สุด	สอดคล้อง
2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรมในด้าน						
2.2.1 สังคม	4.00	4	0	0.67	มาก	สอดคล้อง
2.2.2 เศรษฐกิจ	4.70	5	0.30	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 5 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
2.2.3 การเมือง	4.00	4	0	1.00	**มาก**	
2.2.4 วัฒนธรรม	4.92	5	0.08	0.57	**มากที่สุด**	สอดคล้อง
2.2.5 คติความเชื่อ	4.70	5	0.30	0.94	**มากที่สุด**	สอดคล้อง
2.2.6 สิ่งแวดล้อม	4.83	5	0.17	0.66	**มากที่สุด**	สอดคล้อง
2.2.7 งานศิลปกรรมในยุคก่อน	4.70	5	0.30	0.94	**มากที่สุด**	สอดคล้อง
2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์						
2.3.1 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ	4.70	5	0.30	0.10	**มากที่สุด**	สอดคล้อง
2.3.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น	5.00	5	0	0.50	**มากที่สุด**	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับค่ามัธยฐานดังต่อไปนี้

ข้อ 2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างงานศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

ช่วงเวลาในการแบ่งยุค-สมัยของงานศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

ความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

ประวัติภูมิหลังของช่างหรือศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 4.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.00)

เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้างงานศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 3.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

ข้อ 2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรม

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

วัฒนธรรม (มัธยฐาน = 4.92 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.57)

สิ่งแวดล้อม (มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

คติความเชื่อ (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

งานศิลปกรรมในยุคก่อน (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

เศรษฐกิจ (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

การเมือง (มัธยฐาน = 4.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.00)

สังคม (มัธยฐาน = 4.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.67)

ข้อ 2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น

(มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ

(มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.10)

ตารางที่ 6 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
3.ด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์						
3.1.1 สังเกตข้อบกพร่องของข้อมูลที่ได้จากการอ่านหนังสือหรือบทความทางศิลปกรรม	4.25	4	0.25	1.08	มาก	สอดคล้อง
3.1.2 แสดงความคิดเห็นของตนเองพร้อมข้อมูลสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับบทความที่อ่าน	3.90	4	0.10	0.80	มาก	สอดคล้อง
3.1.3 สังเกตและตั้งประเด็นปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง	4.50	5	0.50	1.17	มากที่สุด	สอดคล้อง
3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้						
3.2.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือ วิจัย	5.00	5	0	0.50	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 6 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
3.2.2 เป็นหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่างๆ ซึ่งผู้แต่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงนั้น	4.70	5	0.30	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง
3.2.3 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน หรือเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมนั้นๆ โดยตรง	3.30	3	0.30	1.10	ปานกลาง	สอดคล้อง
3.2.4 เป็นสื่ออิเล็คโทรนิค (Internet / CD-ROM) ซึ่งมาจากสถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย หรือ พิพิธภัณฑสถาน	3.90	4	0.10	0.80	มาก	สอดคล้อง
3.2.5 เป็นข้อมูลที่ผ่านการศึกษาจากงานศิลปกรรมโดยตรง	3.30	3	0.30	0.93	ปานกลาง	สอดคล้อง
3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์						
3.3.1 ยกตัวอย่างในเชิงเปรียบเทียบงานศิลปกรรมในด้านความสอดคล้องและแตกต่าง	4.17	4	0.17	0.67	มาก	สอดคล้อง
3.3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบโครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ	4.92	5	0.08	0.57	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 6 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ (ต่อ)

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
3.3.3 วิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม ได้แก่ ภูมิหลังของช่างหรือศิลปิน อิทธิพลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและงานศิลปกรรมในยุคก่อน	4.17	4	0.17	0.67	มาก	สอดคล้อง
3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผล						
3.4.1 เชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ กับหลักการทางศิลปกรรม	4.16	4	0.16	0.67	มาก	สอดคล้อง
3.4.2 สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาโดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น	4.50	4	0.50	1.00	มากที่สุด	สอดคล้อง
3.4.3 นำเสนอความรู้ ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยความเข้าใจของตนเอง	4.25	4	0.25	1.08	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับค่ามัธยฐานดังต่อไปนี้

ข้อ 3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง

(มัธยฐาน = 4.50 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.50 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.17)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

สังเกตข้อบกพร่องของข้อมูลที่ได้จากการอ่านหนังสือหรือบทความทางศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 4.25 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.25 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.08)

แสดงความคิดเห็นของตนเอง พร้อมข้อมูลสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับบทความที่อ่าน

(มัธยฐาน = 3.90 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.10 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.80)

ข้อ 3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือ วิจัย

(มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

เป็นหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่างๆ ซึ่งผู้แต่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงนั้น (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

เป็นสื่ออิเล็คโทรนิค (Internet / CD-ROM) ซึ่งมาจากสถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย หรือพิพิธภัณฑสถาน (มัธยฐาน = 3.90 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.10 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.80)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางคือ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน หรือเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมนั้นๆ โดยตรง (มัธยฐาน = 3.30 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.10)

เป็นข้อมูลที่ผ่านการศึกษาจากงานศิลปกรรมโดยตรง

(มัธยฐาน = 3.30 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.93)

ข้อ 3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการ และวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ

(มัธยฐาน = 4.92 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.57)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

ยกตัวอย่างในเชิงเปรียบเทียบงานศิลปกรรมในด้านความสอดคล้องและแตกต่าง

(มัธยฐาน = 4.17 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.67)

วิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม ได้แก่ ภูมิหลังของช่างหรือศิลปิน อิทธิพลด้านสังคมเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและงานศิลปกรรมในยุคก่อน

(มัธยฐาน = 4.17 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.67)

ข้อ 3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ

สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาโดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น (มัธยฐาน = 4.50 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.50พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.00)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

นำเสนอความรู้ ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยความเข้าใจของตนเอง

(มัธยฐาน = 4.25 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.25 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.08)

เชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ กับหลักการทางศิลปกรรม

(มัธยฐาน = 4.16 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.16 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.67)

ตารางที่ 7 มัธยฐาน (M.D.) ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ของระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

รายการ	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์	ความเห็นด้วย	ความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
4.ด้านการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
4.1 ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา	4.83	5	0.17	0.66	มากที่สุด	สอดคล้อง
4.2 เป็นคำถามหรือปัญหาที่สามารถหาข้อมูล มาสนับสนุนได้ และมีความน่าสนใจ	4.30	4	0.30	0.93	มาก	สอดคล้อง
4.3 ประเมินความสามารถในการพิจารณาความ น่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล	3.83	4	0.17	0.66	มาก	สอดคล้อง
4.4 แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นที่ยอมรับ	3.70	4	0.30	0.94	มาก	สอดคล้อง
4.5 สาระของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีความตรงและครอบคลุมประเด็น คำถามหรือปัญหา	3.92	4	0.08	0.57	มาก	สอดคล้อง
4.6 ประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล	4.83	5	0.17	0.66	มากที่สุด	สอดคล้อง
4.7 นำเสนอความรู้หรือความคิดของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผล	4.25	4	0.25	1.08	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 7 พบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยมีรายละเอียดเรียงตามลำดับค่ามัธยฐานดังต่อไปนี้

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา

(มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

ประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล

(มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากคือ

เป็นคำถามหรือปัญหาที่สามารถหาข้อมูล มาสนับสนุนได้ และมีความน่าสนใจ

(มัธยฐาน =4.30 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.93)

นำเสนอความรู้หรือความคิดของตนเอง อย่างมีหลักการและเหตุผล

(มัธยฐาน = 4.25 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน =0.25 พิสัยระหว่างควอไทล์ =1.08)

สาระของข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีความตรงและครอบคลุมประเด็นคำถามหรือปัญหา

(มัธยฐาน = 3.92 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน =0.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.57)

ประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

(มัธยฐาน = 3.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นที่ยอมรับ (มัธยฐาน = 3.7 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยทำการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ผล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลรวมทั้งเสนอข้อเสนอแนะตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้นั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญระดับสูงซึ่งเป็นอาจารย์หรือเคยเป็นอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป และมีผลงานทางวิชาการออกเผยแพร่ จำนวน 8 คน

2. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งเป็นแบบสอบถามจำนวน 3 รอบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามตามการศึกษาแบบเดลฟายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 ชุด เพื่อใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล 3 รอบ ซึ่งแบบสอบถามรอบที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (open ended) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นส่วนตัวอย่างกว้างขวางในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แบบสอบถามรอบที่ 2 สร้างขึ้นโดยวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ประกอบกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ร่วมกับการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านให้น้ำหนักในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และแบบสอบถามรอบที่ 3 ซึ่งมีข้อคำถามเดียวกันกับคำถามในแบบสอบถามรอบที่ 2 ทุกประการ แต่ได้เพิ่มเติมการนำเสนอค่าสถิติอันได้แก่ ค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ในแต่ละข้อความ รวมถึงคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ซึ่งค่าสถิติดังกล่าวได้จากการวิเคราะห์คำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 การตอบแบบสอบถามในรอบ

ที่ 3 นี้ ผู้เชี่ยวชาญจะได้ทราบความคิดเห็นของกลุ่มเป็นรายข้อความ แล้วยังเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ทบทวนคำตอบเดิมในรอบที่ 2 ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือยังคงยืนยันคำตอบเดิมก็ได้ ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงคำตอบหรือยืนยันคำตอบเดิมในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของพิสัยระหว่างควอไทล์ จะขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านแสดงเหตุผลสำหรับคำตอบในแต่ละข้อที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของพิสัยระหว่างควอไทล์นี้ด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามปลายเปิดคือแบบสอบถามรอบที่ 1 ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ส่วนข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 สเกลในแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 นั้น ใช้วิธีวิเคราะห์โดยการคำนวณค่าสถิติ ได้แก่มัธยฐาน (median) พิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) และพิสัยระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน เป็นรายข้อความ โดยนำคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 เท่านั้นมาอ่านค่า ซึ่งผลการวิเคราะห์ในรอบที่ 3 นี้ ได้นำเสนอในรูปของตารางและความเรียง

ผลการวิเคราะห์คำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 นำมาสรุปเพื่อแสดงให้เห็นทรรศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งพิจารณาผลการคำนวณคำตอบในแต่ละข้อของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 และความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานไม่เกิน 1 โดยนำค่าสูงสุดมาสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอในการอภิปรายผลต่อไป ดังมีรายละเอียดในการสรุปผลการวิจัยแต่ละด้านดังนี้

สรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

1.ด้านวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ (มัธยฐาน = 4.70 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.94)

2. ด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างงานศิลปกรรม (มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือวัฒนธรรม (มัธยฐาน = 4.92 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.57)

2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น (มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

3. ด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง (มัธยฐาน = 4.50 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.50 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.17)

3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือ วิจัย (มัธยฐาน = 5.00 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.50)

3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการ และวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ (มัธยฐาน = 4.92 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.57)

3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาโดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น (มัธยฐาน = 4.50 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.50 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 1.00)

4. ด้านการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

ผลการวิจัยพบว่า รายการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา (มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66) และประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล (มัธยฐาน = 4.83 ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน = 0.17 พิสัยระหว่างควอไทล์ = 0.66)

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลการวิจัยแต่ละด้าน ซึ่งมีรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการสอน ถือเป็นเป้าหมายหรือเป็นผลผลิตของการเรียนการสอนที่มุ่งให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนภายหลังสิ้นสุดการเรียน นิยมเขียนและกำหนดขึ้นในรูปลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก สามารถสังเกตและวัดได้ซึ่งเรียกว่าวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (บุญชม ศรีสะอาด, 2537) สำหรับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนทราบเรื่องราวประวัติความเป็นมา ความเจริญ ตลอดจนความคิดอ่านของมนุษย์ในอดีต อันเป็นรากฐานของอารยธรรมความเจริญในสมัยปัจจุบันและอนาคต ทราบเรื่องราวเหตุการณ์ด้านศิลปกรรมแขนงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตทุกด้าน เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างใน

การศึกษา ดัดแปลง ปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ส่งเสริมให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจในประวัติศาสตร์ศิลป์ มีความซาบซึ้งถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ และภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของชาติ รู้จักเลือกเฟ้นส่งเสริมศิลปกรรมตามวัตถุประสงค์ของตนได้อย่างถ่องแท้ เป็นทางให้เกิดการสงวนรักษาศิลปะอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและของมนุษยชาติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณอันสุขุมรอบคอบ รู้จักพิจารณาปัญหาหรือข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล สามารถสรุปสาระเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ (Ennis, 1989) รู้จักการอ่านหนังสือ และรู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงในศิลปะสมัยต่างๆ ได้ เพื่อเข้าใจคุณค่าความเป็นมาทางด้านศิลปกรรม (จีรพันธ์ สมประสงค์, 2524) รู้จักการวิเคราะห์และวิจารณ์การสร้างงานศิลปะที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย โดยพิจารณาถึงกรรมวิธีการสร้าง บริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (University of Colorado , 2003) เพื่อตระหนักถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างงานศิลปะและบริบทโดยรวมทางด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาความสามารถด้านการวิเคราะห์และวิจารณ์จากการอ่านข้อเขียนต่างๆ (The University of Nottingham, 2003)

นอกจากนี้ผู้เรียนต้องสามารถอธิบายสรุปเหตุการณ์สำคัญและรูปแบบของงานศิลปกรรมแต่ละช่วงเวลาได้ เมื่อผู้เรียนศึกษาถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ความสำคัญของวัตถุ และความเชื่อของสังคมสมัยนั้นๆ แล้วสามารถอธิบายส่วนดี ส่วนเสีย และความจำเป็นต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ได้ สามารถเชื่อมโยงรูปแบบศิลปกรรมกับสภาพสังคมซึ่งวิวัฒนาการตามแบบแผนวัฒนธรรมและอารยธรรมได้ ตลอดจนเกิดแนวคิดเพื่อสร้างสรรค์รูปแบบขึ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสังคมและความเชื่อที่ยอมรับกันในปัจจุบันได้(จอร์น รัสกิน อ้างถึงใน อารี สุทธิพันธุ์ , 2532) ทั้งนี้ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2543) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณว่า ควรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจแนวความคิดในการสร้างงานศิลปกรรมของช่างแต่ละสมัย สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้น อันเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เมื่อสำเร็จการศึกษาได้

จากลักษณะของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สาขาต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยงานศิลปกรรมในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล อันนำมาซึ่งข้อสรุปอย่างมีเหตุผล สามารถสรุปแนวทางของวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณได้ว่าควรมีวัตถุประสงค์เพื่อ สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผล สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์

ในเชิงบูรณาการ ตลอดจนสามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ในเรื่องสามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ในเชิงบูรณาการ เป็นวัตถุประสงค์ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

2. ด้านกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเรื่องประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างงานศิลปกรรม ทั้งนี้เพราะผลงานศิลปกรรมจัดเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ ที่เป็นวัตถุรูปธรรม สามารถจับต้องสัมผัสได้ ซึ่งมีรูปแบบ องค์ประกอบ รวมทั้งโครงสร้างซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพ ต่างกันไปตามแต่แนวคิดของผู้สร้าง ทั้งนี้ ปรีชา เถาทอง (ม.ป.ป.) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของรูปแบบ องค์ประกอบ และโครงสร้างว่า จากกลุ่มความคิดต่างๆ ที่ประสานสัมพันธ์กันทั้งด้านรูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง เนื้อหาและเทคนิควิธีการ จนสำเร็จเป็นผลงานศิลปะที่มีเอกภาพสมบูรณ์แล้ว จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญจะตกอยู่ที่รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง เพราะเป็นปัจจัยแรกของการมองเห็น และเป็นตัวปัญหาหลักที่จะทำให้ผู้ชมได้เข้าใจคุณค่าทางสุนทรียภาพทางความงามในที่สุด และในปัญหาดังกล่าวก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจศิลปะ ซึ่งเป็นผลมาจากศิลปะมีรูปแบบในการแสดงออกได้หลายแนวทาง โดยใช้การแสดงออกแบบรูปธรรม (Realism) หรือนามธรรม (Abstract) หรือใช้สื่ออื่นๆในการแสดงออก แต่ไม่ว่าจะแสดงออกในลักษณะใดก็ตาม สิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อต่อผู้ชมงานศิลปะก็คือ คุณค่าทางความงาม ความมีระเบียบ (Objective Art) หรือคุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึก (Subjective Art) คุณค่าของความงามในสุนทรียภาพ (Esthetic Art) และสื่อคุณค่าทางความคิดรวบยอด (Concept Art) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเรื่องรูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้าง เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนแนวความคิดของผู้สร้างงานศิลปกรรม ซึ่งเป็นนามธรรม ออกมาเป็นผลงานรูปธรรม ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ลงความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเนื้อหาสาระการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในเรื่องประวัติความเป็นมาทางด้านรูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเรื่องอิทธิพลหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ วัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากผลิตผลของมนุษย์ทั้งหมด (totality of man product) ซึ่งมีทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ มนุษย์สร้างสิ่งที่เป็นวัตถุและระเบียบองค์กรต่างๆ (objective side of culture) และสร้างความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อวัตถุนั้นๆ ด้วย (subjective side of culture) เป็นการให้ความรู้สึกด้านความหมาย ความตั้งใจ ความเชื่อ ซึ่งไม่สามารถแยกความรู้สึก และวัตถุที่สร้างขึ้นออกจากกันได้ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539) ดังนั้นผลผลิตจากความคิดอันได้แก่งานศิลปกรรมต่างๆ จึงจัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมด้วย คัลเมอร์ส (1992) กล่าวว่า ศิลปะนั้นสะท้อนความเชื่อ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจและแง่มุมอื่นๆ ภายใต้วัฒนธรรมในแต่ละยุค แต่ละสมัย ซึ่งจะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์เอง สอดคล้องกับ อารี สุทธิพันธุ์ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำด้วยกำลังกาย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และวัตถุต่างๆ ตามความเหมาะสม ให้เป็นผลงานศิลปะอันแสดงถึงความรู้สึกที่สะท้อนสังคมที่คนมีส่วนร่วมอยู่ ซึ่งผลงานที่มนุษย์ทำขึ้นนี้อาจมีความงามหรือไม่งามอาจแสดงถึงความสำเร็จตามความเชื่อถือหรือล้มเหลวก็ได้ นอกจากนี้ สันติ เล็กสุขุม (2542) ได้กล่าวเกี่ยวกับอิทธิพลทางวัฒนธรรมในการสร้างงานศิลปกรรมของอยุธยาว่า งานช่างหลวงของอยุธยามีพื้นฐานอันเกิดจากวัฒนธรรมสั่งสม ได้รับการปรุงแต่งด้วยการผสมผสานกับแหล่งบันดาลใจแห่งใหม่ คือ ราชธานีสุโขทัยและล้านนา ตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดของ Gowans (1974 อ้างถึงใน Chalmers,1978) นักประวัติศาสตร์ศิลป์ท่านหนึ่ง ที่สนับสนุนการศึกษาศิลปกรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมแต่ละสมัยมากกว่าที่จะยอมรับงานศิลปกรรมที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม ซึ่งศิลปินหรือช่างผู้สร้างงานศิลปกรรมได้สะท้อนความคิด ความเชื่อของตนออกมาเป็นผลงานศิลปกรรมภายใต้เงื่อนไขทางวัฒนธรรมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย

2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น ทั้งนี้เพราะการศึกษาเรื่องราวศิลปะในอดีต เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาศิลปะในปัจจุบัน เพราะช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของงานศิลปกรรม

การเกิดขึ้นและการพัฒนา ทราบอิทธิพลที่เป็นแรงผลักดันให้รูปแบบงานศิลปกรรมต่างกันออกไป ทำให้เรียนรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของงานศิลปกรรมอย่างมีระบบ อันก่อให้เกิดความเข้าใจในงานศิลปกรรมได้ง่ายและรวดเร็ว (นิพน ทวีกาญจน์, 2529) ซึ่งเป็นการขยายความรู้ ความเข้าใจและความชัดเจนต่อการศึกษาศิลปะแขนงอื่นๆ (ดำรง วงศ์อุปราช, 2524) ทั้งยังมีความสำคัญต่อการศึกษาในศาสตร์ความรู้สาขาอื่นด้วย เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปรัชญา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา เป็นต้น (จีรพันธ์ สมประสงค์ , 2524) และในการวิจารณ์ศิลปะจำเป็นต้องมีความรู้ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์และปรัชญาศิลปะเป็นอย่างดี เพื่อให้มีความรู้ที่จะสามารถให้คำอธิบายถึงงานศิลปะในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และมีความรอบรู้ถึงรายละเอียดประวัติความเป็นมาของผลงานศิลปะนั้นๆ. (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524)

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์สิ่งที่มีความสำคัญในขั้นแรกคือการกำหนดอายุ หรือช่วงเวลาของการสร้างงานศิลปกรรมแต่ละสมัย ซึ่งบางครั้งไม่มีการจดบันทึกที่แน่นอน วิธีการหนึ่งที่จะทำให้เราทราบได้ก็คือการนำเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการตรวจสอบ เช่น การตรวจสอบอายุของวัตถุโดยใช้ธาตุคาร์บอน 14 หรือวิธีการคำนวณอายุของหินจากการคำนวณจำนวนของธาตุโพแทสเซียมและอาร์กอน มีหลักการคือ โพแทสเซียมจะแตกตัวเป็นอาร์กอน40 ร้อยละ 12 และแคลเซียมร้อยละ 88 หากทราบจำนวนอาร์กอนที่แตกตัวจากโพแทสเซียมในเวลาที่กำหนดให้ ก็สามารถคำนวณอายุของหินนั้นได้ (เฉลิม นิติเขตต์ปรีชา, 2545) สอดคล้องกับแนวคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ (2525) ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์สนใจศึกษาสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมที่ให้กำเนิดศิลปกรรมเหล่านั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษาประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์มักจะช่วยกำหนดอายุของเมืองหรืออารยธรรมที่ไม่มีหลักฐานอย่างอื่นบอกไว้ นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ยังช่วยเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ของสังคมต่างๆในอดีต โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมซึ่งมีต่อกัน เป็นการเติมข้อมูลที่ขาดหายไปในหลักฐานประเภทอื่น การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ยังช่วยให้ความรู้ในด้านคติความเชื่อของสังคมในอดีตได้อย่างดีอีกด้วย อารี สุทธิพันธ์ (2532) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างทฤษฎีทางประวัติศาสตร์กับประวัติศาสตร์ศิลป์ไว้ว่า วิชาประวัติศาสตร์มีทฤษฎีหนึ่งที่กล่าวว่า แนวทางของประวัติศาสตร์จะผันแปรไปตามความต้องการของบุคคลบางกลุ่ม หรือผู้ที่มีอำนาจ ในทางประวัติศาสตร์ศิลป์ก็เช่นเดียวกันรูปแบบและแนวทางของศิลปะจะผันแปรไปตามความต้องการของศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ และผู้อุปการะศิลปินซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาททางสังคม ในการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์จึงต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางมานุษยวิทยามากพอสมควร เพื่อทราบเจตนารมณ์ในการสร้างงานที่แท้จริงของช่าง เนื่องจากนักมานุษยวิทยาจะอาศัยผลงานทาง

ศิลปกรรมในการศึกษาหน้าที่ของงานศิลปะ ว่ามีต่อการรวมกลุ่มของมนุษย์และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างไร ซึ่งนำไปสู่การอธิบายเหตุผลของการประดิษฐ์สิ่งนั้น อาจกล่าวได้ว่านักมานุษยวิทยาศึกษาลงลึกในด้านบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานในการกำเนิดของงานศิลปกรรมนั่นเอง

นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ยังทำให้ผู้ศึกษาทราบข้อบกพร่องและลักษณะเด่นในการสร้างงาน เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริม เก็บรักษา และอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมที่ดีงามไว้สืบไป (วนิดา ขำเขียว ,2544) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มุ่งศึกษาความคิด ความเชื่อ ความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันและมีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม ที่แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นมาของงานศิลปกรรมว่าเกิดขึ้นและพัฒนาคลี่คลายมาอย่างไร ทำให้ทราบถึงเทคนิคกรรมวิธีการสร้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ซ่อมแซม เก็บรักษาและเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ในศาสตร์แขนงอื่น

3. ด้านวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับวิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง ทั้งนี้เพราะการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาเป็นการตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ทราบถึงเงื่อนไขต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน ทราบถึงความขัดแย้ง และเรื่องราวที่สำคัญในสภาพการณ์ และเป็นการระบุจุดเชื่อมต่อที่ขาดหายไปของชุดเหตุการณ์หรือความคิด รวมทั้งทราบถึงสภาพปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ (Dressel and Mayhew, 1957) ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้ ด้านเจตนคติและด้านทักษะให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการสอน (สุพิน บุญชูวงศ์, 2538) ทั้งนี้จากงานวิจัยเรื่อง เจดีย์ราย “ ทรงปราสาทยอด ” วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สันติ เล็กสุขุม, 2541) พบว่า การเสนอเรื่องในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอให้เห็นแนวทางในการสังเกต และตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยหยิบยกประเด็นมาจากเจดีย์รายทรงปราสาทยอดองค์หนึ่งในวัดราชบูรณะมาเป็นปัญหาในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นจากการสังเกตว่า เจดีย์องค์นี้มีแบบอย่างแปลกไปจากองค์

อื่นๆ เชื่อว่าน่าจะเคยมียอดทรงกรวย แต่หักทลายลงโดยไม่เหลือชิ้นส่วนให้ตรวจสอบ ซึ่งความไม่สมบูรณ์นี้เองนำมาซึ่งประเด็นปัญหาและการศึกษาค้นคว้าเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิธีการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์จากงานศิลปกรรมจริงเป็นวิธีการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด ดังคำกล่าวของอารี สุทธิพันธ์ (2532) ที่กล่าวว่า ศิลปินสั่งสมความรู้ความสามารถและการสังเกต เพื่อแก้ไขดัดแปลงธรรมชาติที่ตนเห็นว่าเหมาะสมให้เป็นผลงานศิลปะ หากศิลปินเชื่อว่าธรรมชาติมีความสมบูรณ์ไม่มีส่วนบกพร่องแล้วศิลปะก็ไม่เกิด

3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับวิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า วิจัย ทั้งนี้เพราะการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาเป็นการตัดสินใจว่าข้อมูลใดมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหา ซึ่งมีทั้งแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้กับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้ อีกทั้งเป็นการระบุว่าข้อมูลใดควรยอมรับหรือไม่ ตลอดจนเป็นการจัดระเบียบระบบของข้อมูล (Dressel and Mayhew, 1957) สอดคล้องกับทฤษฎีของ Norris and Ennis (1989) ที่กล่าวถึงการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลว่า ข้อมูลที่ได้ควรเป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ เป็นข้อมูลที่ไม่มีข้อโต้แย้ง ตลอดจนเป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับซึ่งสามารถให้เหตุผลว่าเชื่อถือได้ สำหรับงานค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น เป็นงานค้นคว้าที่ใช้ประโยชน์จากข้อมูลทุกชนิดที่เกี่ยวข้อง เช่น จารึก และเอกสารทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งหลักฐานจากการขุดแต่งทางโบราณคดี โดยมีข้อมูลหลักคือโบราณวัตถุสถาน ซึ่งก็คืองานช่างจากอดีต แต่เป็นปรกติของการค้นคว้าที่มีข้อจำกัดด้านข้อมูลหลักฐาน รวมทั้งข้อจำกัดส่วนตัวของผู้ศึกษาด้วย (สันติ เล็กสุขุม, 2544) สอดคล้องกับ พิริยะ ไกรฤกษ์ (2533) ที่กล่าวถึงการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ในประเทศไทยว่า วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับวิชาประวัติศาสตร์ แตกต่างกันตรงที่ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและวิจัยเป็นศิลปะโบราณวัตถุไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ควรเริ่มที่การเก็บรวบรวมหลักฐาน โดยวิธีการสืบเสาะทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา ซึ่งเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการรวบรวมและค้นพบข้อเท็จจริงทางโบราณคดี อีกทั้งยังเป็นความพยายามที่จะเข้าใจถึงวัฒนธรรมอันเป็นแหล่งกำเนิดของงานศิลปะ (Bruce Allsopp, 1970) และการเรียนรู้ศิลปกรรมแบบต่างๆ รวมทั้งความคิดทางความงามตามยุคสมัยนั้น เป็นผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของ

แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น งานค้นคว้า วิจัย ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยมากที่สุด เนื่องจากงานค้นคว้า วิจัย เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทุกชนิด เช่น จารึก เอกสารทางประวัติศาสตร์ การขุดแต่งทางโบราณคดี รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากงานศิลปกรรมโดยตรง

3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ ทั้งนี้เพราะการวิเคราะห์เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ (บุญชม ศรีสะอาด, 2537) ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา คือการแยกข้อเท็จจริงออกจากข้อสันนิษฐานและสามารถค้นหาประเด็นต่างๆ ในข้อมูล การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ คือการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่โดยการเชื่อมโยงเหตุและผล และการวิเคราะห์หลักการ คือการวิเคราะห์ รูปแบบ โครงสร้าง วัตถุประสงค์ ทัศนคติ และความคิดเห็น (Bloom, 1961)

จากงานวิจัยเรื่อง เจดีย์ราย“ ทรงปราสาทยอด ” วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สันติ เล็กสุขุม, 2541) ผู้วิจัยได้เสนอให้เห็นถึงแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรงและเนื้อหา ด้วยวิธีการเปรียบเทียบเจดีย์รายองค์ที่ศึกษากับกับเจดีย์ทรงปราสาทยอดที่สร้างด้วยแรงบันดาลใจจากศิลปะสุโขทัยคือเจดีย์ในระยะแรกของกรุงศรีอยุธยา และระยะต่อมาโดยผ่านการเกี่ยวโยงกับเจดีย์ทรงอื่นเป็นลำดับ ก่อนจะกลายมาเป็นเจดีย์รายทรงปราสาทยอด ของวัดราชบูรณะองค์นี้ในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้นำเสนอเป็นภาพลายเส้นเติมส่วนยอดที่หายไปของเจดีย์รายองค์นี้ โดยสร้างภาพขึ้นบนพื้นฐานของเหตุผลจากข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ เพื่อตรวจสอบผลการศึกษารูปแบบเจดีย์รายทรงปราสาทยอด วัดราชบูรณะ ผู้วิจัยได้ใช้งานปูนปั้นประดับเจดีย์องค์นี้ ซึ่งเหลือเฉพาะที่ฐาน และเรือนธาตุเป็นหลักสำหรับเปรียบเทียบกับลวดลายที่เกี่ยวข้องจากแหล่งอื่น พบว่า ลวดลายส่วนหนึ่งที่ปรากฏคือ ลายดอกกลม (ดอกจอก) สลับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือบางครั้งเรียกว่า ลายประจำยามก้ามปู ซึ่งผู้วิจัยกล่าวว่า ลายนี้พัฒนามานานในดินแดนไทย คือตั้งแต่ศิลปะทวารวดี หลังจากนั้นก็ว่างเว้นไปในช่วงเวลาที่อิทธิพลศิลปะขอมแพร่หลายเข้ามา ต่อจากนั้นจึงได้รับความนิยมมากในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และสืบเนื่องตลอดมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย นอกจากที่เจดีย์รายทรงปราสาทยอด วัดราชบูรณะแล้ว ลายนี้ก็มีอยู่ที่ปรางค์เล็กวัด

โลกยสุธาด้วย ทั้งยังสืบเนื่องมาในศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ โดยที่ยังมีเค้าโครงชัดเจนอยู่ในปัจจุบัน และได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ลวดลายปูนปั้นประดับเจดีย์ทรงปราสาทยอด วัดราชบูรณะพบว่า จังหวะเหมาะสมทั้งช่องไฟ ตำแหน่งที่ประดับ และความสมส่วนของลวดลายปูนปั้นย่อมเป็นฝีมือของช่างระดับสูง แบบแผนของการประดับลายมีส่วนสืบเนื่องจากเจดีย์ทรงปราสาทยอดที่สร้างขึ้นก่อนอยู่บ้าง รวมทั้งแบบอย่างซึ่งช่างกรุงศรีอยุธยาปรับปรุงจากศิลปะล้านนามานาน จนกลายเป็นแบบอย่างของกรุงศรีอยุธยา การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและตำแหน่งประดับของลวดลายประเภทเดียวกันจากแหล่งอื่น ทั้งเหมือนระคนแตกต่าง สะท้อนความมากหลายของลวดลายประดับที่สืบเนื่องมาในช่วงกลางของพุทธศตวรรษที่ 23 อันควรเป็นกำหนดอายุลวดลายประดับเจดีย์รายทรงปราสาทยอด วัดราชบูรณะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารูปแบบของเจดีย์รายองค์เดียวกันนี้ด้วย จากงานวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ซึ่งใช้งานศิลปกรรมเป็นหลักในการศึกษาเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีตนั้น ควรวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งด้านรูปทรงและเนื้อหา ซึ่งเป็นวิธีการที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด

3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับวิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาโดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปกรรมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทุกคนควรจะได้รับในระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ความรู้ดังกล่าวมักจะจัดไว้ในหลักสูตรการศึกษาทั่วไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความตื่นตัวด้านพุทธิปัญญาและสร้างรสนิยมอันดีมากกว่าที่จะเป็นการสร้างความจัดเจนหรือแม่นยำในเรื่องของวิชาการทางศิลปกรรม บทบาทของผู้สอนในฐานะนักวิจารณ์จึงต้องเป็นบทบาทในการแนะนำและเผยแพร่ศิลปกรรมโดยพยายามจูงใจผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ และใช้สื่อการสอนหลายประเภทเข้าช่วย ผู้สอนต้องสร้างวิทยาการประสมของตนเองขึ้นมา จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และความสามารถในการอธิบายลักษณะและชี้ให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรม ทั้งนี้ต้องประมวลความรู้ด้านทฤษฎีศิลป์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ (ศิลปากร, 2525)

จากงานวิจัยเรื่องเจดีย์ราย“ ทรงปราสาทยอด ” วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สันติ เล็กสุขุม, 2541) ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอให้เห็นถึงแนวทางในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือ

ประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล โดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรม ดังนี้ ผู้วิจัยชี้ให้เห็นถึงแบบแผนของเจดีย์รายวัดราชบูรณะองค์ที่นำมาตั้งเป็นปัญหาว่า เป็นรูปแบบของเจดีย์อีกแบบหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาช้านานมีต้นแบบมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีตัวอย่างให้เห็นได้ที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย และยังพบอีกหลายองค์ที่สามารถจำแนกออกมาเป็นรูปแบบเดียวกันกับเจดีย์รายองค์นี้ และผลการวิจัยพบว่า แรงบันดาลใจทางด้านงานช่างจากสุโขทัยอย่างหนึ่งที่ช่างกรุงศรีอยุธยาระยะแรกรับมาคือ เจดีย์ทรงปราสาทยอด โดยเพิ่มเติมลักษณะของทรงปรางค์เข้าไว้ด้วย ความที่ปรางค์เป็นเจดีย์สัญลักษณ์ของกรุงศรีอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงมีการสร้างไว้ในดินแดนที่เคยเป็นของสุโขทัย คือปรางค์วัดจุฬามณี ปรางค์พระศรีรัตนมหาธาตุเชลียง (ศรีสัชนาลัย) และปรางค์พระศรีรัตนมหาธาตุ เมืองพิษณุโลกอีกองค์หนึ่งด้วยเจดีย์ทรงปราสาทยอดในกรุงศรีอยุธยาก่อนที่จะวิวัฒนาการมาเป็นรูปแบบ เช่นที่เจดีย์รายวัดราชบูรณะ ได้มีความสัมพันธ์กับเจดีย์รูปแบบอื่นตลอดเวลา คือพระปรางค์ซึ่งมีวิวัฒนาการควบคู่กันมากับเจดีย์ทรงปราสาทยอด และมีวิวัฒนาการในรูปแบบของตนเองเป็นปรางค์ในรุ่นหลังสมัยรัตนโกสินทร์ ในขณะที่เจดีย์ทรงปราสาทยอดได้หมดความนิยมในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ก็ปรากฏมีรูปแบบใหม่คือเจดีย์ทรงเครื่องที่เปลี่ยนแบบมาจากเจดีย์ทรงปราสาทยอด โดยตัดส่วนเรือนธาตุที่ซับซ้อนของเจดีย์ทรงปราสาทยอดออกไป กลายเป็นเจดีย์ทรงเครื่องซึ่งมีวิวัฒนาการในส่วนอื่นๆ ของเจดีย์เป็นไปในแนวเดียวกันกับพระปรางค์ อีกกรณีหนึ่งที่เสนอให้เห็นถึงการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือประเด็นปัญหาอย่างมีเหตุผลคือ งานปูนปั้นประดับเจดีย์แปดเหลี่ยม วัดสะดือเมือง (ร้าง) ซึ่งที่ซุ้มจระนำของเจดีย์ขนาดเล็กองค์นี้มีลายกระหนก ม้วนโค้ง แต่ละตัวเรียงชิดกันเป็นแผง กรรมวิธีของงานปั้นที่แสดงความนูนมากน้อย สัมพันธ์กับการเรียงต่อเนื่องของตัวลายคือฝีมือเก่า เชื่อว่าสร้างขึ้นคราวเดียวกับงานสร้างเจดีย์ในสมัยแรกของราชธานี ลักษณะและกรรมวิธีปั้นลายดังกล่าวแตกต่างจากงานประดับจระนำของเหลี่ยมข้าง ซึ่งปั้นเป็นลายโปร่งคล้ายฉลุตัวลายมีทั้งที่พลิกพลิ้วอย่างเต็มที่ และมีทั้งตัดแต่งอย่างคร่าวๆ ลักษณะและกรรมวิธีดังกล่าวไม่พบในระยะแรกของราชธานี จึงสรุปว่าคืองานบูรณะเช่นกัน (สันติ เล็กสุขุม, 2544) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยได้สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น ซึ่งอิทธิพลสำคัญที่ผู้วิจัยกล่าวถึงคืออิทธิพลจากงานศิลปกรรมในยุคก่อน ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นวิธีที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

4. ด้านการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา และประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล ทั้งนี้เพราะการประเมินผลการเรียนการสอนทางด้านประวัติศาสตร์ ผู้เรียนควรมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อรู้จักการใช้เหตุผล (วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2543) ซึ่งผู้สอนควรประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการสังเกต การบันทึก การรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้ควรเป็นข้อมูลที่มาจากการสังเกตด้วยตนเองโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มิใช่เพียงได้ยินมาจากคนอื่นและควรบันทึกข้อมูลซึ่งเป็นผลจากการสังเกตด้วยตนเองทันทีอันจะนำมาซึ่งประเด็นคำถาม (Norris and Ennis, 1989) ในเรื่องการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล ในกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณต้องอาศัยข้อสันนิษฐาน สมมติฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เป็นการทราบถึงเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอ เข้าใจความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป ได้แก่ สามารถจำแนกข้อสรุปที่สมเหตุสมผลจากข้อสรุปที่อาศัยค่านิยม ความพึงพอใจและความลำเอียง สามารถจำแนกระหว่างการคิดหาเหตุผลที่มีข้อสรุปได้แน่นอน กับการหาเหตุผลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นข้อยุติได้ (Dressel and Mayhew,1957) ซึ่งในการคิดแบบวิจารณญาณผู้เรียนควรแยกแยะความสำคัญประเด็นปลีกย่อยต่างๆได้ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลเดิมมาสร้างเป็นข้อมูลใหม่ มองประเด็นต่างๆ กว้างขวางรอบด้านเพียงพอ สามารถระบุจุดดีจุดด้อยเพื่อตรวจสอบประเมินข้อมูลได้ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงได้ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ , 2543)

ในการประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการวัดความสามารถของผู้เรียนนั้น ได้มีนักวิชาการเสนอแบบสอบไว้หลายท่านซึ่งต่างก็มีแนวคิดสอดคล้องกันดังนี้ แบบสอบ Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal แบบสอบนี้สร้างขึ้นโดย Goodwin Watson และ Edward M.Glaser ประมาณปี ค.ศ. 1937 และพัฒนาอย่างต่อเนื่องฉบับ ปรับปรุงล่าสุดพัฒนาในปี ค.ศ. 1980 (อ้างถึงในสุพรรณี สุวรรณจรัส, 2543) ซึ่งแต่ละแบบสอบย่อยวัดความสามารถด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถในการอ้างอิง (inference) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินจำแนกความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่า ข้อสรุปใดเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน (recognition of assumption) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อสันนิษฐาน การนิรนัย (deductive) เป็นการวัด

ความสามารถในการหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากข้ออ้าง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ ลักษณะของแบบสอบย่อยจะกำหนดข้ออ้างให้แล้วมีข้อสรุปตามมา 2-4 ข้อต่อข้ออ้างนั้น ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อเป็นข้อสรุปที่เป็นไปได้หรือไม่ตามข้ออ้างนั้น และการประเมินข้อโต้แย้ง (evaluation of arguments) เป็นการวัดความสามารถในการตอบคำถามและอ้างเหตุผลได้สมเหตุสมผล ลักษณะของแบบสอบย่อย จะกำหนดคำถามให้ ซึ่งแต่ละคำถามจะมีคำตอบพร้อมเหตุผล ผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่า คำตอบใดมีความสำคัญเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถาม นอกจากนี้ Ennis (1999) ได้รวบรวมแบบสอบการคิดแบบวิจารณญาณ ที่ใช้ในระดับมหาวิทยาลัย ไว้ดังนี้ The Ennis-Weir Critical Thinking Essay Test (1985) โดย Ennis and Weir เป็นแบบสอบที่มุ่งทดสอบผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมหาวิทยาลัยประกอบด้วยการวัดความสามารถด้านต่างๆ ได่แก่ การมีเหตุผลและข้อสันนิษฐาน การเป็นผู้เริ่มประเด็น การเสนอเหตุผลที่ดี การเห็นสิ่งอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ การตอบสนองและหลีกเลี่ยงการพูดสองนัย เรื่องที่ไม่อยู่ในประเด็น การแจ้งให้ทราบ การพิจารณาเรื่องถอยหลังของความสัมพันธ์ การอ้างไปถึงปัญหาอย่างมีเหตุผล และการใช้ภาษา ในปี 1986 มีแบบทดสอบย่อยด้านความมีเหตุผลโดยเสนอร่วมกันกับแบบทดสอบการเขียนและการพูด โปรแกรมการวัดผลผลิตของวิทยาลัยเรียกว่า The American College Testing Program (ACT) มีวัตถุประสงค์อยู่ที่การวัดผู้เรียนที่กำลังจบมหาวิทยาลัย แต่ก็อาจนำไปใช้กับระดับอื่นๆ แบบสอบมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้ผู้เรียนเขียนความเรียงสั้นๆ 3 ข้อความและพูดสั้นๆ 3 ประโยค ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนตัดสินใจตอบสนองเกี่ยวกับปัญหา ความสัมพันธ์กันของข้อมูล การมีเหตุผล การคำนึงถึงความเป็นจริง เกรดขึ้นอยู่กับจำนวนการตัดสินใจอย่างสำเร็จ (0-4) ผู้ให้เกรด คือ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลในการพิจารณามาจากผลรวมของคะแนนในด้าน การให้เหตุผลทางสังคม การให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และการให้เหตุผลทางศิลปะ ส่วนCritical thinking interview (1998) โดย Hughes และคณะ เป็นแบบทดสอบผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยและผู้ใหญ่ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว คนที่เข้าทดสอบจะถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับหัวข้อที่ตั้งประเด็นและแสดงถึงความรู้และเหตุผล เน้นที่เรื่องพูดคุยต้องมีความชัดเจน มีบริบท มีจุดเน้น มีเหตุผล มีการระบุข้อสันนิษฐานและใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม วิธีที่อ้างอิงไป การให้เหตุผลในการอธิบาย การนิรนัย การมีเหตุผลทางคุณค่า และการให้เหตุผลโดยการเปรียบเทียบ

จากการเสนอแบบสอบเพื่อประเมินผลด้านการคิดแบบวิจารณญาณข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ในการประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ควรประเมินความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา และความสามารถในสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล ซึ่งการประเมินความสามารถดังกล่าว เป็น

การประเมินผลที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นสอดคล้องกันว่าเห็นด้วยมากที่สุด เนื่องจากเป็นการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการคิดแบบวิจารณญาณ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการคิดพิจารณาปัญหาหรือข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล สามารถสรุปสาระเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ผลการวิจัยได้จากการเสนอความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาต่อไป

2.สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านศิลปกรรม ควรตระหนักถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ให้มากขึ้น ในฐานะของวิชาภาคทฤษฎี ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และความเข้าใจในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ

3.ผู้สอนควรให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีหลักการและเหตุผลให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมในระดับอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.การศึกษาในขั้นต่อจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาควรพิจารณาแนวทางการสอนในแต่ละด้านอย่างรอบคอบ ทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการ เพื่อความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้

2.ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในการเรียนการสอนสาขาอื่น

3.ในกรณีผู้ที่จะทำการวิจัยโดยใช้การศึกษาแบบเดลฟาย ควรตระหนักถึงการติดตามแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้นจะใช้เวลานานจึงจะแล้วเสร็จ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา ศรีสวัสดิ์ , สอนประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างไรจึงน่าสนใจ **วารสารศึกษาศาสตร์** มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 6,15 –16 (ส.ค. 2532 – มี.ค. 2533) : 17–20 .

กำจร สุนพงษ์ศรี. ศาสตราจารย์. **สัมภาษณ์**, 6 กรกฎาคม 2547.

เกษร ธิตะจารี. **กิจกรรมศิลปะสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ขนิษฐา วิทยาอนุมาส. การวิจัยแบบเดลฟาย เทคนิคและปัญหาที่พบในการวิจัย. **รวมบทความเกี่ยวกับการวิจัยการศึกษา** กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์. 2530.

จำเนียร ศิลปวานิช, **หลักและวิธีการสอน**. กรุงเทพมหานคร : เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์, 2538.

จิตติมา อมรพิเชษฐ์กูล. รองศาสตราจารย์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 14 มิถุนายน 2547.

จีรพันธ์ สมประสงค์, **ประวัติศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2533.

จีราวรรณ แสงเพ็ชร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สัมภาษณ์**, 8 กรกฎาคม 2547.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย. **รวมบทความที่เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา**. 2535.

เฉลิม นิติเขตต์ปรีชา(มลิลา). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่2, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2545.

ดนัย ไชยโยธา. **หลักการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2534.

ดำรง วงศ์อุปราช. การวิจารณ์ทัศนศิลป์และแนวการศึกษาศิลปะไทย **สัมมนาการวิจารณ์ศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2524.

แถมสุข นุ่มนนท์. สถานภาพงานวิจัยสาขาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ.2503-2535. **วารสารข่าวสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ** 35(มีนาคม 2537) : 13-14.

ทิศนา แขมมณี. **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ธนุตม์ ธรรมพิทักษ์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. **สัมภาษณ์**, 15 กรกฎาคม 2547.

ธนาธิป พรกุล. **แคทส์ : รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ธำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.

นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม. **รูปแบบของการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนในประเทศไทย : การศึกษาแบบเดลฟาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัฒิยะ. **หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์, 2525.

นิพนธ์ ทวีกาญจน์. **ประวัติศาสตร์ศิลป์ : สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อียิปต์โบราณ เมโสโปเตเมีย กรีก โรมัน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2529.

นิพล นาสมบูรณ์. **ผลของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2537.

ปรีชา เถาทอง. **โครงการบรรยายพิเศษวิชาศิลปวิจักษ์เรื่องความเข้าใจจิตรกรรมสมัยใหม่**. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

พิริยะ ไกรฤกษ์. ประวัติการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา** 3(สิงหาคม 2533) : 3-27.

พิริยะ ไกรฤกษ์. **อารยธรรมไทย พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ** . กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , 2544 .

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. **การพัฒนารูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาครู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. **เทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543.

ไพโรจน์ ชมุนี. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 14 มิถุนายน 2547.

มุกข์ดา ผดุงยาม. **รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาพยาบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ลาวัณย์ วิทยาวุฒิกุล . **การสอนสังคมในโรงเรียนมัธยม** . คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

วนิดา ขำเขียว. **ประวัติศาสตร์ศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์,2544.

วิชัย วงษ์ใหญ่, **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2537.

วิชาการ, กรม . **แนวทางการสอนที่เน้นกระบวนการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, 2540.

วินัย พงษ์ศรีเพียร. ปัญหาในประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2543.

วิมลนิจ สิงหะ. **ผลการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต่อความสามารถในการตัดสินใจในการพยาบาลผู้เรียนของผู้เรียนพยาบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

วีรวรรณ มณี. **เอกสารประกอบการเรียนวิชาภาพทิวทัศน์ในงานจิตรกรรมตะวันตก**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. กระแสทางประวัติศาสตร์ศิลปะ. **ศิลปวัฒนธรรม** 21, 8(มิถุนายน 2543) : 142-143.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. รองศาสตราจารย์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 18 ธันวาคม 2546.

ศิริชัย กาญจนวาสี. **สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย** . พิมพ์ครั้งที่ 3 , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545 .

ศิลปากร,มหาวิทยาลัย. แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย และแนวทางร่วมในการวิจารณ์ศิลปะ. **สัมมนาการวิจารณ์ศิลปะ** กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2525.

สรศักดิ์ แพรดำ. **ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์**. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2544.

สมพงษ์ สิงหะพล. **รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญา**. นครราชสีมา : แผนกเอกสารการพิมพ์สำนักส่งเสริมวิชาการ วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2531.

สันติ เล็กสุขุม. **เจดีย์ราย "ทรงปราสาทยอด" วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์วิชาการ, 2541.

สันติ เล็กสุขุม. **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ) : การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานช่างในศาสนา**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2544.

สันติ เล็กสุขุม. **ศิลปะอยุธยา งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2542.

สายัญ แดงกลม. รองศาสตราจารย์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2546.

สุธี คุณาวิชยานนท์. รองศาสตราจารย์. คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **สัมภาษณ์**, 18 มิถุนายน 2547.

สุพิน บุญชูวงศ์. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

สุพรรณี สุวรรณจรัส. **ผลของการฝึกใช้เทคนิคแผนผังทางปัญญาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุภาภรณ์ อุ่นเมตตาจิต. **การศึกษาการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541.

สุวัฒน์ นิยมค้า . **ทฤษฎีและการปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์ แบบสืบเสาะหาความรู้ เล่ม1 – 2**. กรุงเทพมหานคร : เจเนอร์ลบุ๊คส์ เซนเตอร์ , 2531 .

เสริมศรี ไชยศร. **พื้นฐานการสอน**. เชียงใหม่ : พระสิงห์การพิมพ์, 2539.

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาจิตรกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หลักสูตรปรับปรุง, 2541.

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลักสูตรปรับปรุง, 2544.

หลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หลักสูตรปรับปรุง, 2544.

หลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชา จิตรกรรม คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2526.

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2539.

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. **การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษากับแบบการสอนของอาจารย์ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **กิจกรรมการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร :โอเดียนสโตร์, 2537.

อารี สุทธิพันธ์. การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์. **มนุษย์กับจินตนาการ** กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2532.

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. **การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร : ฟันนีพับลิชชิ่ง, 2532.

อุบล ตู้จินดา. **หลักและวิธีสอนศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2532.

เอื้อญาติ ซูชื่น. **ผลของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวทฤษฎีของ โรเบิร์ต เอช. เอนนิช ที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลตำรวจ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ภาษาอังกฤษ

Allsopp,B. **The study of architectural history**. London : Studio Vista, 1970.

Armstrong, C.L. Effect of training in a production questioning method on teacher questioning and student responses. **Studies in Art Education**. 34(4, 1993) : 209-221.

Bank , James A. **Teaching Strategies for the Social Studies Inquiry , Volening and Decision – Making** . University of Washington Seatle , 1985 .

Baugh, James Addison. **Integrating Critical thinking skills into the mathmatics curriculum of the Maricopa Community Colleges (Arizona).** Ed.D. Dissertation. Arizona State University, 2002.

Benjamin , Bloom S.ed.**Taxonomy of Edcational Objective Hand Book I :Cognitive Domain** . New York : David Mckay , 1976.

Chalmers Graeme F. Teaching and Studying Art History : Some Anthropological and Sociological Conciderations. **Studies in Art Education** 20(1), 1978.

Clark , Leanard H. **Strategies and Tactics in Socondary School Teaching**. London : Collier Macmillan, 1970 .

Dannahoo, D.E. **Content analysis of elementary art teacher preparation textbooks : a study of the status of discipline-based art education in art teacher preparation text (textbook analysis)**. Dissertation Abstracts International, 1992.

De Vera, L.L. **Theoretical guidelines for developing a discipline-based art teacher education program in the Philippines (discipline-base art education, art education)**[On-line]. 1996. Available from: http://cdnet3.car.chula.ac.th [2004,November 3].

Dressel, P.L., and Mayhew, L.B. **General education : Explorations in evaluation**. 2nd ed. Washington D.C. : American Council on Education. 1957.

Ennis, R.H. A logical basic for measuring critical thinking skill. **Educational Leadership**(October 1985) : 45-48.

Ennis, R.H. **An annotated list of critical thinking test**[On-line]. 1999. Available from: http://faculty.ed.uiuc.edu/rthennis/CTTestList1199.html [2003, October 11].

Fowler, B. **Critical thinking across the curriculum project**[On-line]. 1996. Available from: http://www.Kcmetro.cc.mo.us/longview/ctac/definitions.html [2003, September 25].

Griffitts, C. Donald. **The effect of Activity-Oriented Science Instruction on the Development of Critical Thinking Skills and Achievement**. Ed. D. Dissertation. Northern Aruzona University, 1987.

Guilford , J. P. **The nature of human intelligence**. New York : McGraw-Hill, 1967.

Harrison, Allen F.,and Bramson, Robert M. **The Art of Thinking**. New York : Berkley, 2002.

Hunt, Catherine Adele. **Promoting critical thinking : An analysis of instructional teachniques with undergraduates in a university setting.** Ph.D. Dissertation. Kansas State University, 2002.

Kabiri, Ulan. **Principle for structuring a motivating program in art history**. Ed.D. Dissertation. University of Chicago,1983.

Lee, Myungsin C. **Impact of cognitive structuring methods on students' critical thinking enhancement in on-line collaborative learning.** Ph.D. Dissertation. University of Illinois at Chicago, 2003.

Lehman, I.E. **Constructivist Inquiry for the study of history : learning from small-group discussions in an American studies classroom**. Doctoral Dissertation, The Ohio State University, 1997.

Linstone and Turoff. **The Delphi Method Technique and Applications**. Reading, MA : Addison-Wes ley, 1975.

Lorbour , Michael A. **Objectives and Evalution for Secondary Teaching** . Illionis State University, 1955 .

Lumpkin, C.R. **Effects of teaching critical thinking skills on the critical thinking ability, achievement, and retention of social studies content by fifth and sixth graders** . Auburn University, 1990.

Marty, Myron. What Do you Teach When you Teach History. **The Social Studies** 74 (January-February 1983) : 10-13.

Mcneely-Greene, Donna Elaine. **Critical thinking instruction in an associate degree nursing curriculum (nursing education)**. Ph.D. Dissertation .University of Delaware, 1991.

Microsoft Corporation. **Encarta World English Dictionary**. Bloomsbury Publishing .1999.

Moilanen, Mark Brain. **Identifying teachers' concepts of art history in secondary school art programs**. Ph.D. Dissertation. The University of Wisconsin-madison, 1989.

Murray, Patricia Elizabeth. **A comparative study to assess the critical thinking dispositions between master's lavel counseling students and master's lavel business students**. Ph.D. Dissertation. University of South Carolina, 2003.

Norris, S.P., and Ennis, R.H. **Evaluating critical thinking**. California : Midwest Publications Critical Thinking Press, 1989.

Piaget,J.,and Inhelder,B. **The growth of logic : From childhood to adolescence**. New York : Basic Books,1964.

Quitadamo, Ian Joseph. **Critical thinking in higher education : The influence of teaching styles and peer collaboration on science and math learning**. Ph.D. Dissertation. Washington State University, 2002.

Shell, Renee Chariotte. **Perceived barriers to the teaching of critical thinking skills by nursing faculty in generic BSN programs in Tennessee**. Ed.D. Dissertation. East Tennessee State University, 2000.

Sternberg, R.J., Beyend I.Q. **A Triarchich Theory of Human Intelligence**. New york : Cambridge University Press, 1985.

Stevanov, Zoran. **A study of there instructional procedures in the teaching of art survey to non-art majors on the college level**. Ed.D. Dissertation Abstracts International. 45 (August 1982.)

Tarkington, S.A. **Improving critical thinking skills using paideia seminars in a saventh-grade literature curricurum**. Ed.D.Dissertation. University of San Diego, 1989.

The University of Nottingham, **Department of art history** [On-line]. (n.d.). Available from: http://www.nottingham.ac.uk/arthistory/undergraduate/underdrauate.html [2003,June26].

University of colorado ,**Fine arts department**[On-line]. (n.d.). Available from: http://www.colorado.edu/finearts/areas/ares_AH.html [2003, June 26].

Watson, G., and Glaser, E.M. **Watson-Glaser critical thinking appraisal manual**. New York : Harcourt Brace and Warld.1964.

Wolfskill, W.G. **An analysis of teaching for Critical Thinking outcomes in ALABAMA Public Junior an community college history course (competencies skill, qualitive, evaluation, objective).** Dissertation Abstracts International 46(1985) : 3592-A.

Woolfolk, A.E. **Education psychology**. 7th ed. Boston : Allyn and Bacon, 1998.

Young, R.E. **Fostering critical thinking**. San Francisco: Jossey-Bass.1980.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

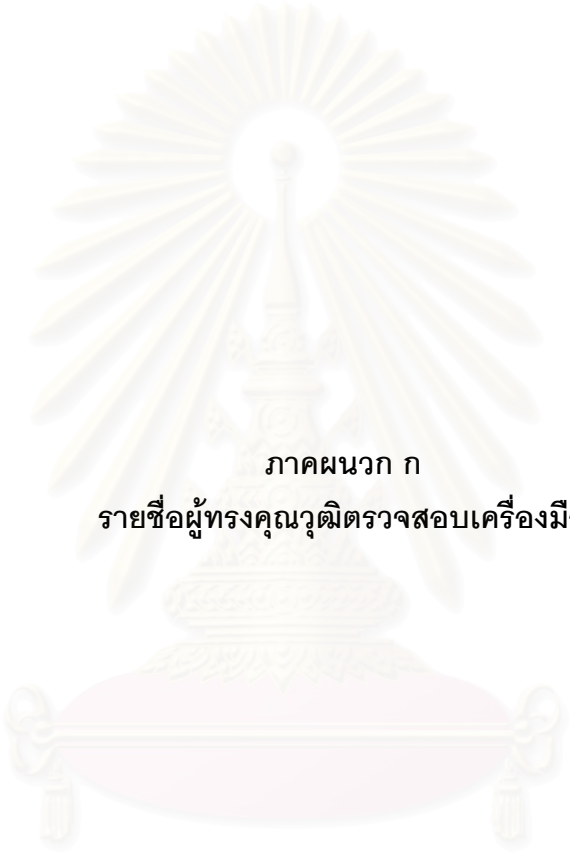

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. รศ.ดร.ทิศนา แขมมณี
   รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา
   คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน
   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา
   คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม
   ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
   คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

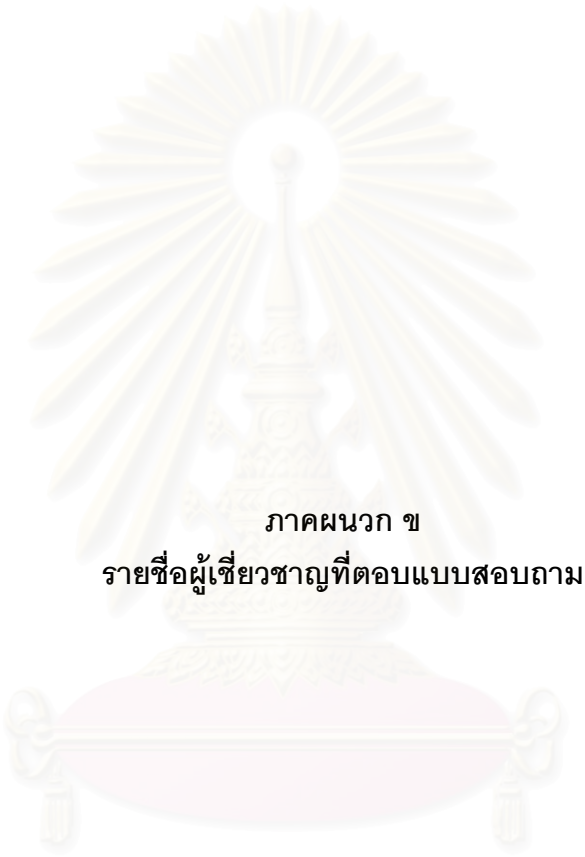

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม

1. ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม
   ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
   คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ดร.จิตติมา อมรพิเชษฐกูล
   อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
   คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. รศ.มาลินี คัมภีรญาณนนท์
   รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
   คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. รศ.วีรวรรณ มณี
   อดีตรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ
   คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ผศ.ดร.ไพโรจน์ ชมุนี
   อาจารย์ประจำภาควิชาประยุกต์ศิลป์
   คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. ผศ.ดร.กฤษณา หงษ์อุเทน
   อาจารย์ประจำภาควิชาทฤษฎีศิลป์
   คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์
   มหาวิทยาลัยศิลปากร
7. ศาสตราจารย์กำจร สุนพงษ์ศรี
   อดีตศาสตราจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา (ศิลปศึกษา)
   คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. รศ.มล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา
   รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ (บัณฑิตศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82680

ที่ ศธ.0512.6(2770.0603)/1897 วันที่ 17 ธันวาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ทิศนา แขมมณี

ด้วย นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" โดยมี รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/1899

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

17 ธันวาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" โดยมี รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2680

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/1914

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

17 ธันวาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม

เรียน ศาสตราจารย์กำจร สุนพงษ์ศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" โดยมี รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2680

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ.0512.6(2700.0603)/1910

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330.

17 ธันวาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม

เรียน อาจารย์ไพโรจน์ ชุนี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก นิสิตชั้นปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ" โดยมี รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ
โทร. 0-2218-2680

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม รอบที่ 1,2 และ 3

โครงการวิจัยหรือค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง **ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์**

ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

SPECIALISTS' VIEWPOINTS ON TEACHING ART HISTORY ON CRITICAL THINKING

IN VISUAL ART PROGRAMS OF THE PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

นิสิตผู้ทำวิจัย

นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก รหัสประจำตัว 458 38183 27

ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา (ศิลปศึกษา)

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รศ.ปิยะชาติ แสงอรุณ

หลักการและเหตุผล

กระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่มีจุดมุ่งหมาย ก่อนการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรทำ กล่าวคือเป็นการคิดที่บุคคลเริ่มใช้ความรู้ พื้นฐาน เพื่อกลั่นกรองการคิดที่เพ้อฝัน หรือการคิดที่เลื่อนลอยไร้ความหมายให้เป็นการคิดที่มีทิศทางขึ้น อีกทั้งยังเป็นโครงสร้างทางปัญญาและเป็นกิจกรรมทางสมอง (active of mind) ที่เน้นกลไกทางปัญญาของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และการตัดสินใจซึ่งสามารถพัฒนาได้ ด้วยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ เหมาะสม ได้มีการศึกษาและวัดประสิทธิผลของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาพบว่า ระดับของความถนัดทางปัญญา สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และความสามารถในการคิดแบบวิจารณญาณเพิ่มขึ้นในช่วงการพัฒนาการของผู้เรียน โดยเฉพาะความคิดเชิงตรรกะของผู้เรียนจะเพิ่มอย่างมากในชั้นปีที่2,4และ 5 ของการศึกษาในมหาวิทยาลัย ผู้สอนจึงควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการฝึกกระบวนการดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ซึ่งเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาความเป็นจริงของสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี แนวความคิด ความเชื่อของศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน ที่แปรเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคสมัย โดยใช้งานศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต อีกทั้งยังเป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับวิชาประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และโบราณคดีอย่างแนบแน่น จะผิดแปลกแตกต่างตรงวัตถุประสงค์ การยึดถือ

ข้อมูล และวิธีการทำงานเท่านั้น ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยกระบวนการคิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่ข้อสรุปอย่างมีหลักการและเหตุผลได้ ลำพังแต่การบรรยายสาระข้อมูลเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและยอมรับในคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้ ดังนั้น การที่ผู้เรียนจะรู้จักการประเมินค่าจากหลักฐานและข้อเท็จจริงจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเองนั้นจำเป็นต้องมีการฝึกทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยวิธีการสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย ซึ่งการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณจะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและมีความเชื่อมั่นในการตัดสินข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ศิลป์ ตลอดจนสามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทรรศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ในเรื่องทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้ออกแบบการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย โดยสร้างแบบสอบถามและคำชี้แจงดังนี้

1. แบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (open ended) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นส่วนตัวอย่างกว้างขวางในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2. แบบสอบถามรอบที่ 2 สร้างขึ้นโดยวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ประกอบกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ร่วมกับการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านให้น้ำหนักในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

3. แบบสอบถามรอบที่ 3 มีข้อคำถามเดียวกันกับคำถามในแบบสอบถามรอบที่ 2 ทุกประการ แต่ได้เพิ่มเติมการนำเสนอค่าสถิติอันได้แก่ ค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ในแต่ละข้อความ รวมถึงคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ซึ่งค่าสถิติดังกล่าวได้จากการวิเคราะห์คำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 การตอบแบบสอบถามในรอบที่ 3 นี้ ผู้เชี่ยวชาญจะได้ทราบความคิดเห็นของกลุ่มเป็นรายข้อความ แล้วยังเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ทบทวนคำตอบเดิมในรอบที่

2 ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงหรือยังคงยืนยันคำตอบเดิมก็ได้ ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงคำตอบหรือยืนยันคำตอบเดิมในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของพิสัยระหว่างควอไทล์ จะขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านแสดงเหตุผลสำหรับคำตอบในแต่ละข้อที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของพิสัยระหว่างควอไทล์นี้ด้วย

ในการสรุปทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จะนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามรอบที่ 3 เท่านั้นมาอ่านค่า ซึ่งพิจารณาผลการคำนวณคำตอบในแต่ละข้อของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานไม่เกิน 1 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 โดยนำค่าสูงสุดมาสรุปเพื่อแสดงให้เห็นทรรศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. แนวคิดของผู้เชี่ยวชาญที่มีความสอดคล้องกัน เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถใช้เป็นหลักในการพิจารณาปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ในระดับอุดมศึกษา ให้มีความเหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. หากนำแนวทางการสอนที่ได้จากการวิจัยไปปฏิบัติ จะทำให้ผู้เรียนได้รับการฝึกกระบวนการคิดแบบวิจารณญาณ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนการสอนในสาขาอื่น ๆ ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามรอบที่ 1

เรื่อง **ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**

คำชี้แจง

แบบสอบถามตามระบบเดลฟายรอบที่ 1 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ เป็นคำถามชนิดปลายเปิดแบ่งออกเป็น 2 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 **ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในด้าน**

1. วัตถุประสงค์
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม
3. วิธีการสอน
4. การประเมินผล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความหรือกรอกข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ชื่อ..... นามสกุล .....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

อายุ

☐ 25 – 30 ปี ☐ 31 - 35 ปี

☐ 36 – 40 ปี ☐ 41 – 45 ปี

☐ 46 – 50 ปี ☐ 51 ปีขึ้นไป

วุฒิทางการศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ปริญญาตรี สาขา.....

☐ ปริญญาโท สาขา.....

☐ ปริญญาเอก สาขา.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ อาจารย์ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

☐ นักวิชาการทางศิลปะ

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตำแหน่งทางวิชาการ

☐ อาจารย์

☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

☐ รองศาสตราจารย์

☐ ศาสตราจารย์

ประวัติการทำงาน (อดีต – ปัจจุบัน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หนังสือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผลงานอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

การเรียนการสอนตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

วัตถุประสงค์

1.สามารถระบุข้อสันนิษฐานหรือประเด็นปัญหาจากข้อมูลเบื้องต้นได้

2.สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลได้

3.สามารถวิเคราะห์และสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลได้ อย่างมีหลักการและเหตุผล

4.สามารถนำเสนอความรู้จากความคิดของตนเอง

5.สามารถประเมินผลของข้อสรุปได้

ขั้นตอนการสอน

1.ขั้นนิยามปัญหา เป็นการระบุประเด็นสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา

2.ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ตรงและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะศึกษา

3.ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์สาระของข้อมูลตามประเด็นต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

4.ขั้นสรุปอ้างอิง เป็นการนำเสนอสาระความรู้และความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกิดจากความคิดความเข้าใจของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผลที่เชื่อถือได้

5.ขั้นประเมินการสรุปอ้างอิง เป็นการคาดคะเนผลที่ได้จากข้อสรุปนั้น

การประเมินผล

1. ความสามารถในการระบุข้อสันนิษฐาน

2. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

3. ความสามารถในการสรุปอ้างอิง

- ความสามารถในการนิรนัย เป็นการสรุปจากเหตุผลหรือหลักการส่วนรวมไปสู่เหตุผลย่อย
- ความสามารถในการอุปนัย เป็นการสรุปจากเหตุผลส่วนย่อยไปสู่หลักการหรือเหตุผลส่วนรวม

ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้อย่างไร

1. วัตถุประสงค์

ท่านคิดว่าในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ควรมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถ อะไรบ้าง (เช่น สามารถวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบของงานศิลปกรรมแต่ละสมัยได้)

.....

.....

.....

.....

2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุม

ท่านคิดว่าในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ควรมีกรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง (เช่น แหล่งกำเนิด รูปแบบ อิทธิพล)

.....

.....

.....

.....

.....

3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

3.1 ท่านคิดว่ามีวิธีการใดบ้าง ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกตและตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาได้ด้วยตนเอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านคิดว่ามีวิธีใดที่ทำให้ผู้เรียน สามารถพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าเชื่อถือได้

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 ในการสอนให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ท่านมีวิธีการวิเคราะห์อย่างไรและกรอบสาระของข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3.4 ท่านคิดว่ามีวิธีการใด ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปข้อมูลหรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์อย่างมีหลักการและเหตุผล

.....

.....

.....

.....

.....

4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

4.1 ท่านคิดว่ามีวิธีการใดบ้าง ที่เหมาะสมในการประเมินความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหาของผู้เรียน ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบ วิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ท่านคิดว่ามีวิธีการใดบ้าง ที่เหมาะสมในการประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลของผู้เรียน ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 ท่านคิดว่ามีวิธีการใดบ้าง ที่เหมาะสมในการประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผลของผู้เรียน ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามรอบที่ 2

เรื่อง ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

คำชี้แจง แบบสอบถามรอบที่ 2 นี้ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ในเรื่องทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์
ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในด้าน

1. วัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์
   ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ
4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่าง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ					
1. วัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ					
1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผล.....	.....	.../.	.....	.....	.....

จากตัวอย่าง ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ 4 หมายความว่า ท่านมีความคิดเห็นในเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในเรื่องสามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผลอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ					
1. วัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ					
1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผล.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.2 สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลป์ในเชิงบูรณาการ.....	.....	.....	.....	.....	.....
1.3 สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์	.....	.....	.....	.....	.....
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ					
2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม					
2.1.1 ประวัติภูมิหลังของช่างหรือศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.1.2 ช่วงเวลาในการแบ่งยุค-สมัยของงานศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.1.3 รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างงานศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.1.4 เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้างงานศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.1.5 ความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรมในด้าน					
2.2.1 สังคม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.2 เศรษฐกิจ.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.3 การเมือง.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.2.4 วัฒนธรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.5 คติความเชื่อ.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.6 สิ่งแวดล้อม.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.7 งานศิลปกรรมในยุคก่อน.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์					
2.3.1 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.3.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ					
3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์					
3.1.1 สังเกตข้อบกพร่องของข้อมูลที่ได้จากการอ่านหนังสือหรือบทความทางศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.1.2 แสดงความคิดเห็นของตนเอง พร้อมข้อมูลสนับสนุนความคิด เกี่ยวกับบทความที่อ่าน.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.1.3 สังเกตและตั้งประเด็นปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้					
3.2.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือวิจัย.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.2.2 เป็นหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่างๆ ซึ่งผู้แต่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงนั้น..	.....	.....	.....	.....	.....
3.2.3 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน หรือเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมนั้นๆ โดยตรง.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.2.4 เป็นสื่ออิเล็คโทรนิค (Internet / CD-ROM) ซึ่งมาจากสถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย หรือพิพิธภัณฑสถาน.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3.2.5 เป็นข้อมูลที่ผ่านการศึกษาจากงานศิลปกรรมโดยตรง.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์					
3.3.1 ยกตัวอย่างในเชิงเปรียบเทียบงานศิลปกรรมในด้านความสอดคล้องและแตกต่าง.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.3.3 วิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม ได้แก่ ภูมิหลังของช่างหรือศิลปิน อิทธิพลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและงานศิลปกรรมในยุคก่อน.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผล					
3.4.1 เชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ กับหลักการทางศิลปกรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.4.2 สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาโดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.4.3 นำเสนอความรู้ ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยความเข้าใจของตนเอง.....	.....	.....	.....	.....	.....
4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ					
4.1 ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.2 เป็นคำถามหรือปัญหาที่สามารถหาข้อมูลมาสนับสนุนได้และมีความน่าสนใจ.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4.3 ประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.4 แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นที่ยอมรับ.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.5 สาระของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีความตรงและครอบคลุมประเด็นคำถามหรือปัญหา.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.6 ประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.7 นำเสนอความรู้หรือความคิดของตนเอง อย่างมีหลักการและเหตุผล.....	.....	.....	.....	.....	.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามรอบที่ 3

เรื่อง ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

คำชี้แจง แบบสอบถามรอบที่ 3 นี้ เป็นรอบสุดท้ายเพื่อให้ท่านทราบถึงคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามรอบที่ 2 รวมทั้งให้ท่านพิจารณาทบทวนความคิดเห็นของท่าน เกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

การตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 นี้ ให้ท่านพิจารณาการตอบของท่านร่วมกับการตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่ามัธยฐาน และคะแนนที่ท่านให้น้ำหนักในแบบสอบถามรอบที่ 2 ไว้ในแบบสอบถามนี้แล้ว โดยท่านสามารถเขียนเครื่องหมาย (/) ลงในช่อง " ระดับความคิดเห็น " เพื่อเปลี่ยนน้ำหนักคะแนนของแต่ละข้อความหรือไม่เปลี่ยนก็ได้ แต่หากคะแนนการตอบของท่านในแต่ละข้อความไม่อยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านโปรดแสดงเหตุผลอธิบายลงในช่อง " เหตุผล " ในการตอบของท่าน

ตัวอย่าง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
	5	4	3	2	1	
การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ						
1. **วัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ**						
1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆอย่างมีหลักการและเหตุผล		/ △ ●				
	.....	.....	.....	.....	.....	.....

จากตัวอย่างแสดงว่า ในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในเรื่องสามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผล ในระดับเห็นด้วยมาก แต่ในการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 3 นี้ ท่านเปลี่ยนเป็นเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งอยู่ในขอบเขตพิสัยระหว่างควอไทล์ ในข้อความนี้ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ = 5.00 ถึง 3.50 และค่ามัธยฐาน = 4.50

เครื่องหมายในแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ มีเครื่องหมาย มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ตลอดจนระบุการประเมินค่าในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ของท่านด้วย โดยมีความหมายดังนี้

1. มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) คือ

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

2. ค่ามัธยฐาน (Median) คือ △ เป็นคะแนนกลางซึ่งเป็นตัวแทนของระดับความคิดเห็นทั้งหมดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อความ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์แปลผลค่ามัธยฐาน ดังนี้

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 - 4.49	หมายถึง	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 2.50 - 3.49	หมายถึง	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.50 - 2.49	หมายถึง	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
ค่ามัธยฐานต่ำกว่า 1.50	หมายถึง	กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

3. พิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile) คือ ——— เป็นระยะระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 ของข้อความนั้น ๆ (ช่วงคะแนนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ลงระดับความคิดเห็น)

4. คะแนนที่ท่านได้ให้น้ำหนัก คือ ● เป็นค่าคำตอบเดิมของท่านในแบบสอบถามรอบที่ 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิ
แบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
	5	4	3	2	1	
การสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ						
1. วัตถุประสงค์ในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
1.1 สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างงานศิลปกรรมในด้านต่างๆ อย่างมีหลักการและเหตุผล.....		Δ				.....
1.2 สามารถนำศาสตร์ความรู้สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลป์ในเชิงบูรณาการ.....	Δ					.....
1.3 สามารถนำเสนอความรู้ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์		Δ				.....
2. กรอบเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมในการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
2.1 ประวัติความเป็นมาและผลงานศิลปกรรม						
2.1.1 ประวัติภูมิหลังของช่างหรือศิลปินผู้สร้างงานศิลปกรรม.....		Δ				.....
2.1.2 ช่วงเวลาในการแบ่งยุค-สมัยของงานศิลปกรรม.....	Δ					.....
2.1.3 รูปแบบ องค์ประกอบ โครงสร้างงานศิลปกรรม.....	Δ					.....
2.1.4 เทคนิควิธีการและวัสดุการสร้างงานศิลปกรรม.....		Δ				.....
2.1.5 ความหมายและคุณค่าของงานศิลปกรรม.....	Δ					.....
2.2 อิทธิพลหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างงานศิลปกรรมในด้าน						
2.2.1 สังคม.....		Δ				.....
2.2.2 เศรษฐกิจ.....	Δ					.....
2.2.3 การเมือง.....		Δ				.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
	5	4	3	2	1	
2.2.4 วัฒนธรรม.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.5 คติความเชื่อ.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.6 สิ่งแวดล้อม.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
2.2.7 งานศิลปกรรมในยุคก่อน.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
2.3 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์						
2.3.1 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ในงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
2.3.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์กับศาสตร์ความรู้สาขาอื่น.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
3. วิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
3.1 วิธีการสังเกตและตั้งประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์						
3.1.1 สังเกตข้อบกพร่องของข้อมูลที่ได้จากการอ่านหนังสือหรือบทความทางศิลปกรรม.....		△	.....	.....	.....	.....
3.1.2 แสดงความคิดเห็นของตนเอง พร้อมข้อมูลสนับสนุนความคิด เกี่ยวกับบทความที่อ่าน.....		△	.....	.....	.....	.....
3.1.3 สังเกตและตั้งประเด็นปัญหาด้วยหลักการและเหตุผลจากงานศิลปกรรมจริง.....		△	.....	.....	.....	.....
3.2 วิธีการพิจารณาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่เชื่อถือได้						
3.2.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า หรือวิจัย.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
3.2.2 เป็นหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่างๆ ซึ่งผู้แต่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงนั้น.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
3.2.3 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เป็นศิลปินหรือช่างผู้สร้างงาน หรือเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมนั้นๆ โดยตรง.....			△	.....	.....	.....

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
	5	4	3	2	1	
3.2.4 เป็นสื่ออิเล็คโทรนิค (Internet / CD-ROM) ซึ่งมาจากสถาบันการศึกษา สถาบันการวิจัย หรือพิพิธภัณฑสถาน……	…..	…..	Δ …..	…..	…..	……..
3.2.5 เป็นข้อมูลที่ผ่านการศึกษาจากงานศิลปกรรม โดยตรง……	…..	…..	Δ …..	…..	…..	……..
3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และกรอบสาระข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์						
3.3.1 ยกตัวอย่างในเชิงเปรียบเทียบงานศิลปกรรม ในด้านความสอดคล้องและแตกต่าง……	…..	Δ …..	…..	…..	…..	……..
3.3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางด้านรูปทรง ได้แก่ องค์ประกอบ โครงสร้าง รูปแบบ เทคนิควิธีการ และวัสดุการสร้าง และด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิด คติความเชื่อ……	Δ …..	…..	…..	…..	…..	……..
3.3.3 วิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรม ได้แก่ ภูมิหลังของช่างหรือศิลปิน อิทธิพลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และงานศิลปกรรมในยุคก่อน……	…..	Δ …..	…..	…..	…..	……..
3.4 วิธีการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ อย่างมีหลักการและเหตุผล						
3.4.1 เชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลป์ กับหลักการทางศิลปกรรม……	…..	Δ …..	…..	…..	…..	……..
3.4.2 สรุปความสัมพันธ์ของข้อมูล หรือประเด็นปัญหา โดยอ้างอิงจากสาเหตุหรืออิทธิพลที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปกรรมนั้น……	…..	Δ …..	…..	…..	…..	……..
3.4.3 นำเสนอความรู้ ที่ได้จากการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยความเข้าใจของตนเอง……	…..	Δ …..	…..	…..	…..	……..

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
	5	4	3	2	1	
4. การประเมินผลการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ตามแนวการคิดแบบวิจารณญาณ ในสาขาทัศนศิลป์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ						
4.1 ประเมินความรู้ความสามารถในการตั้งประเด็นคำถามหรือปัญหา.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
4.2 เป็นคำถามหรือปัญหาที่สามารถหาข้อมูลมาสนับสนุนได้ และมีความน่าสนใจ.....	.....	△	.....	.....	.....	.....
4.3 ประเมินความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล.....	.....	△	.....	.....	.....	.....
4.4 แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นที่ยอมรับ.....	.....	△	.....	.....	.....	.....
4.5 สาระของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีความตรงและครอบคลุมประเด็นคำถามหรือปัญหา.....	.....	△	.....	.....	.....	.....
4.6 ประเมินความสามารถในการสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างมีหลักการและเหตุผล.....	△	.....	.....	.....	.....	.....
4.7 นำเสนอความรู้หรือความคิดของตนเอง อย่างมีหลักการและเหตุผล.....	.....	△	.....	.....	.....	.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

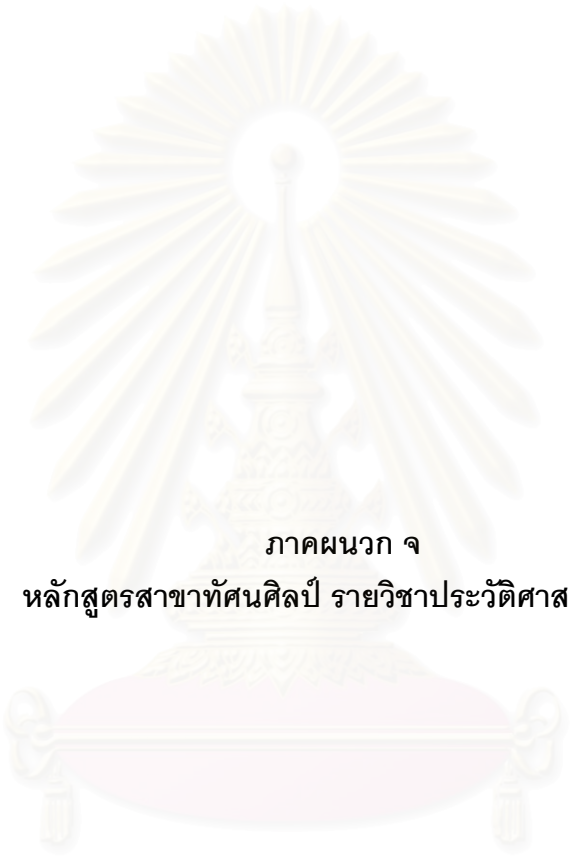

ภาคผนวก จ
หลักสูตรสาขาทัศนศิลป์ รายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรสาขาทัศนศิลป์ รายวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชาบังคับ

3501214 ศิลปะไทย 1
(Thai Art I)
ศึกษาความสำคัญและลักษณะของศิลปะไทยรวมทั้งคุณค่า ความหมายของงาน ศิลปะไทยโบราณ ตลอดจนแนวความคิดพื้นฐานที่สะท้อนออกมาในงานศิลปกรรม

3501215 ศิลปะไทย 2
(Thai Art II)
ศึกษาวัฒนธรรม รูปแบบศิลปกรรม ความหมาย ตลอดจนคุณค่าของงานศิลปะไทยโบราณ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์

3501224 ประวัติศิลปะไทย 1
(History of Thai Art)
ศึกษารูปแบบลักษณะและวิวัฒนาการของศิลปะในประเทศไทยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน รวมทั้งอิทธิพลของศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง

3501222 ประวัติศิลปะตะวันออก 1
(History of Oriental Art I)
ศึกษาและวิเคราะห์วิวัฒนาการ ในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานศิลปกรรมอินเดียและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันในด้านรูปแบบศิลปะ วิวัฒนาการ ตลอดจนด้านความเชื่อแนวความคิด และความหมาย ที่แสดงออกมาในงานศิลปกรรม

3501120 ประวัติศิลปะตะวันตก 1
(History of Western Art I)
ศึกษาและวิเคราะห์วิวัฒนาการ ในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรมอื่นๆ ตั้งแต่สมัยก่อน

ประวัติศาสตร์จนถึงสมัยจินตนิยมของอารยธรรมตะวันตก เน้นถึงอิทธิพลของประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม ปรัชญา และศาสนาที่มีต่อศิลปะตะวันตก

3501121 ประวัติศาสตร์ตะวันตก 2
(Histiry of West Art II)
ศึกษาและวิเคราะห์วิวัฒนาการ ในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรมอื่นๆ ตั้งแต่สมัยจินตนิยม จนถึงศิลปะสมัยใหม่ของอารยธรรมตะวันตก เน้นถึงอิทธิพลของประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม ปรัชญาและศาสนา ที่มีต่อศิลปะตะวันตก

วิชาเลือก

3501321 ประวัติศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัย
(History of Modern and Contemporary Art)
ศึกษาและวิเคราะห์วิวัฒนาการในงานจิตรกรรมและประติมากรรมสมัยใหม่ศตวรรษที่ 20 โดยเน้นแนวความคิดสร้างสรรค์ อิทธิพล และผลกระทบต่างๆ ของศิลปะสมัยใหม่และศิลปะร่วมสมัย

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน

ศป 162 ศิลปะพื้นบ้านไทย
(Thai Folk Art)
ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานความคิด การดำรงชีวิต รูปแบบ และเนื้อหาของศิลปะพื้นบ้านไทย เอกลักษณ์ การอนุรักษ์และพัฒนา

ศป 181 ประวัติศาสตร์ศิลป์1
(History of Art1)
ศึกษาความเป็นมาของศิลปะตะวันตกและตะวันออกโดยสังเขป เน้น รูปแบบ และความคิดเด่นๆ

วิชาเอกสัมพันธ์

ศป 261 ศิลปะไทย
(Thai Art1)

ศึกษาค้นคว้าทางด้านคตินิยมเกี่ยวกับศิลปะไทยที่มีความสัมพันธ์กับศาสนา การเมือง สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

วิชาชีพเฉพาะด้าน

วิชาเอกจิตรกรรม

ศป 483 วิวัฒนาการจิตรกรรมสมัยใหม่
(Development of Modern Painting)
ศึกษาวิวัฒนาการจิตรกรรมสมัยใหม่ในเชิงวิเคราะห์ ทั้งด้านความเชื่อ รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธี

วิชาเอกประติมากรรม

ศป 484 วิวัฒนาการประติมากรรมสมัยใหม่
(Development of Modern Sculpture)
ศึกษาวิวัฒนาการของงานประติมากรรมสมัยใหม่ นับตั้งแต่งานประติมากรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาทั้งด้าน รูปแบบ เนื้อหา เทคนิค และอิทธิพล

วิชาเอกศิลปะภาพพิมพ์

ศป 485 วิวัฒนาการศิลปะภาพพิมพ์สมัยใหม่
(Development of Modern Printmaking)
ศึกษาและวิเคราะห์ภาพพิมพ์สมัยใหม่นับตั้งแต่งานประติมากรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบันโดยศึกษาทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา เทคนิคและอิทธิพล

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตรกรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

หมวดวิชาเฉพาะ

วิชาเฉพาะด้าน

606121 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันออก
(History of Eastern Art)
ศึกษาถึงลักษณะสภาพภูมิประเทศ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงความเชื่อศาสนา อันก่อให้เกิดรูปแบบทางศิลปะเฉพาะของชาติตะวันออก เช่น จีน อินเดีย เขมร พม่า ศึกษาถึงอิทธิพลที่ส่งผลกระทบและถ่ายทอดระหว่างชนในชาติเอเชีย แสดงให้เห็นได้ในรูปแบบทางศิลปกรรม

606222 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก
(History of Western Art)
ศึกษาถึงลักษณะภูมิประเทศ ความเชื่อ ศาสนา ลักษณะเฉพาะของศิลปะตะวันตกในสมัยต่างๆ เริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่18 การวิจารณ์เปรียบเทียบศิลปะในอดีตยุคต่างๆ โดยอาศัยพื้นฐานจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ การเมืองแต่ละช่วงเวลา

วิชาเอก

607233 ศิลปะไทย1
(Thai Art1)
เพื่อสร้างความคุ้นเคยเกิดสำนึก ชื่นชม คุณค่า รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ในฐานะเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ศึกษารูปแบบของศิลปะ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ไทย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นสากล ศึกษาและปฏิบัติงานทั้งในห้องปฏิบัติและ นอกสถานที่

607342 ศิลปะสมัยใหม่
(Modern Art)
ศึกษาและวิเคราะห์ศิลปะตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษที่19 เป็นต้นมาจนถึงศิลปะสมัยใหม่ โดยมีพื้นฐานจากสภาพความเจริญด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ที่มีผลต่อศิลปะสมัยใหม่ เปลี่ยนรูปแบบและความคิด ฝึกการวิจารณ์เปรียบเทียบลักษณะพิเศษของศิลปะแต่ละสมัย

607343 ศิลปะร่วมสมัย
(Contemporary Art)
ศึกษาความคิดและรูปแบบงานศิลปะของศิลปินตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษ ที่ 20 ถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย โดยศึกษาและวิเคราะห์ถึงอิทธิพลที่เกี่ยวข้องทางด้านความคิด รูปแบบ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และการเมืองเป็นต้น อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อความคิด และ รูปแบบงานศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย

หมวดวิชาเลือกเสรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

620301 มัณฑนศิลป์ไทย
(Thai Decorative Arts)
ศึกษาและวิเคราะห์ถึงการตกแต่งภายในที่เกี่ยวข้องกับเครื่องเรือน เครื่องตกแต่ง ในความเป็นมา ประโยชน์ใช้สอย ความงาม การพัฒนารูปแบบ คตินิยม และข้อมูลต่างๆ ซึ่งเป็นแบบฉบับเฉพาะของการตกแต่งของไทย

620306 วิวัฒนาการของประติมากรรม
(Evolution of Sculpture)
ศึกษาถึงวิวัฒนาการของประติมากรรม ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน วิเคราะห์แนวความคิด รูปแบบ การใช้วัสดุ และเทคนิควิธีการของศิลปินทั้งชาติตะวันตก และตะวันออก ในอดีตและปัจจุบัน

620321 วิวัฒนาการของงานจิตรกรรม
(Evolution of Painting)
ศึกษาถึงวิวัฒนาการของงานจิตรกรรม ทั้งตะวันตกและตะวันออก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เกิดจิตรกรรม แนวความคิด รูปแบบเฉพาะแต่ละกลุ่มหรือสมัยศิลปะที่สำคัญรวมทั้งเทคนิควิธีการของศิลปินสำคัญๆ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

หมวดวิชาเอกและวิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน

วิชาพื้นฐานเฉพาะด้าน

ศป 162 ศิลปะพื้นบ้านไทย
(Thai Folk Art)
ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานความคิด การดำรงชีวิต รูปแบบ และเนื้อหาของศิลปะพื้นบ้านไทย เอกลักษณ์ การอนุรักษ์และพัฒนา

ศป 181 ประวัติศาสตร์ศิลป์1
(History of Art1)
ศึกษาความเป็นมาของศิลปะตะวันตกและตะวันออกโดยสังเขป เน้นรูปแบบและความคิดเด่นๆ

วิชาเอกสัมพันธ์

ศป 261 ศิลปะไทย1

(Thai Art1)
ศึกษาค้นคว้าทางด้านคตินิยมเกี่ยวกับศิลปะไทยที่มีความสัมพันธ์กับศาสนา การเมือง สภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ศป 282 ประวัติศาสตร์ศิลป์2
(History of Art2)
ศึกษาความเป็นมาและแนวคิดของศิลปะตะวันตกจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นศิลปะสมัยใหม่เป็นสำคัญ

สาขาวิชาจิตรกรรม

ศป 433 วิวัฒนาการจิตรกรรมสมัยใหม่
(Development of Modern Painting)
ศึกษาวิวัฒนาการจิตรกรรมสมัยใหม่ในเชิงวิเคราะห์ทั้งด้านความเชื่อ รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธี

ศป 484 วิวัฒนาการประติมากรรมสมัยใหม่
(Development of Modern Sculpture)
ศึกษาวิวัฒนาการของประติมากรรมสมัยใหม่ นับตั้งแต่งานประติมากรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา แนวคิดและอิทธิพล

สาขาวิชาศิลปะภาพพิมพ์

ศป 484 วิวัฒนาการศิลปะภาพพิมพ์สมัยใหม่
(Development of Modern Printmaking)
ศึกษาและวิเคราะห์ศิลปะภาพพิมพ์สมัยใหม่นับตั้งแต่ศิลปะภาพพิมพ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน ทั้งด้านวิวัฒนาการรูปแบบ เนื้อหา แนวคิดและอิทธิพล

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาทัศนศิลป์
ภาควิชาทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง
คณะมนุษย์ศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิชาแกนสาขา

602105 ประวัติศาสตร์ศิลป์ 1
(History of Westem Art I)
ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะตะวันตกยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเน้นเฉพาะศิลปะในช่วงปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 15 และศิลปะในคริสศตวรรษที่ 19 เช่น ศิลปะ

ลัทธินีโอคลาสสิค โรแมนติค สัจนิยม อิมเพรสชั่นนิส ลัทธิเอ๊กซ์ชั่นนิส พ้อนชาร์ต ซุบเปอร์เรียลลิสซึม จนกระทั่งถึงศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดรูปแบบเรื่องราว เนื้อหา ตลอดจนกรรมวิธีและการใช้วัสดุของศิลปินคนสำคัญในกลุ่มต่าง ๆ

602106 ประวัติศาสตร์ศิลป์ 2
(History of Thai Art II)
ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะในประเทศไทย และภูมิภาค โดยศึกษาศิลปะที่เกิดตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุครัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงศิลปะยุคต่าง ๆ ที่เกิดในแผ่นดินไทย และเอเชียแปซิฟิค รวมถึงมีความสามารถในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลงานศิลปะ และอิทธิพลในยุคต่าง ๆ ได้

วิชาเอก

602308 ศิลปะไทย
(Thai Art)
ศึกษางานศิลปะในประเทศไทยทั้งจิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย สถาปัตยกรรมไทย และพุทธศิลป์ เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาและโครงสร้างในงานศิลปะอันประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ รูปแบบ พุทธิปัญญา ตลอดจนการแสดงออกและคุณค่าที่ปรากฏในผลงาน และผลต่อความคิด ชีวิต และสังคมไทย

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขา จิตรกรรม และสาขาประติมากรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หมวดวิชาเฉพาะ

861 111 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันออก
(History of Eastern Art)
ศึกษารูปแบบของศิลปะลังกา พม่า อินโดนีเซีย เขมร จีน อินเดีย และญี่ปุ่น ที่มีอิทธิพลต่อศิลป์ไทยตลอดจนการวิเคราะห์รูปแบบของศิลป์ ตั้งแต่สมัยเชียงแสนจนถึงศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ มีการศึกษานอกสถานที่

861 112 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก

(History of Westem Art)
ศึกษาโครงสร้างรูปแบบและความเคลื่อนไหวของศิลปะตะวันตกในยุคสมัยต่างๆตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการวิจารณ์เปรียบเทียบศิลปะในยุคต่าง ๆ กับสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

หลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิชาบังคับ

วจ.ก 201 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันตก
(Art History 1 (Westtern))
ศึกษาศิลปะตะวันตกตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ อียิปต์ เมโซโปเตเมีย ทวีปอเมริกา กรีก โรมัน ยุคกลาง ยุคฟื้นฟู และศิลปะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-20

วจ.ก 205 ประวัติศาสตร์ศิลป์ตะวันออก
(Art History 2 (Oriontal)
ศึกษาศิลปะของอินเดีย เนปาล ธิเบต ลังกา จีน ญี่ปุ่น และเอเชียอาคเนย์ในอดีต

วจ.ก 311 สถาปัตยกรรมในประเทศไทย
(Thai Architecture)
ศึกษาถึงวิวัฒนาการของสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ตั้งแต่สกุลช่างทวาราวดีถึงรัตนโกสินทร์ ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบคุณค่าเชิงศิลปะทางสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเนื่องในความเชื่อและสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย ความสัมพันธ์กับศิลปะแขนงอื่น มีการศึกษานอกสถานที่

วจ.ก 312 จิตรกรรมไทย
(Thai Paining)
ความเป็นมาของจิตรกรรมไทย กรรมวิธี วิวัฒนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างจิตรกรรมไทยและศิลปะแขนงอื่นๆ จิตรกรรมฝาผนัง สมุดไทย ภาพพระบฏ ตู้พระธรรม ฉาก และอื่นๆ ศึกษาเปรียบเทียบและปฏิบัติจิตรกรรมไทย

วจ.ก 313 ประติมากรรมไทย
(Thai Sculpture)

ความเป็นมาของประติมากรรมไทย กรรมวิธีและขั้นตอนต่างๆ วิวัฒนาการแบบอย่างความสัมพันธ์ระหว่างประติมากรรมและศิลปะแขนงอื่นๆ ประติมากรรมรูปเคารพ ประติมากรรมตกแต่ง ประติมากรรมพื้นบ้าน ฝึกปฏิบัติงานด้วยกรรมวิธีโบราณ ศึกษาจากแหล่งประติมากรรม เช่น วัด พิพิธภัณฑ์

หลักสูตรศิลปบัณฑิต คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

วิชาการทั่วไป

215 101 ประวัติศาสตร์ศิลป์ 1
(History of Art I)
ศึกษาโครงสร้าง รูปแบบ และความเคลื่อนไหวของศิลปะตะวัน-ตกในยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่ศิลปะอียิปต์ จนกระทั่งถึงศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 18 การฟังการวิจารณ์เปรียบเทียบศิลปะในยุคเหล่านั้นกับสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

215 102 ประวัติศาสตร์ศิลป์ 2
(History of Art II)
ศึกษารูปแบบของศิลปะจีน อินเดีย ลังกา ขอม ทวาราวดี ศรีวิชัย และลพบุรี ศึกษาอิทธิพลของศิลปะดังกล่าวที่มีต่อศิลปะไทย ตลอดจนการวิเคราะห์รูปแบบของศิลปะไทย ตั้งแต่สมัยเชียงแสนจนถึงศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์

วิชาเลือกเสรี

ภาควิชาศิลปะไทย

214 171 ศิลปะพื้นบ้าน
(FOLK ART)
ศึกษาประวัติความเป็นมา คติ ความเชื่อ การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านของไทยในภูมิภาคต่าง ๆในรูปแบบ วัสดุ เทคนิค วิธีการ ตลอดจนขนบธรรมประเพณีในด้านคุณค่าทางการใช้สอย คุณค่าทางด้านความงาม และความเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น และมีการค้นคว้านอกสถานที่ด้วย

214 172 คติความเชื่อในงานศิลปกรรมไทย
(THE BELIEF IN THAI TRADITIONAL ART)

ศึกษาคติความเชื่อ ที่มาแห่งความบันดาลใจ ต้นกำเนิดทางความคิด ขนบนิยม แบบอย่างการสร้างสรรค์จากงานศิลปกรรมไทย ประเภทสถาปัตยกรรมไทย ประติมากรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์

214 173 ศิลปะไทยวิจักษ์
(THAI ART APPRECIATION)
ศึกษาศิลปะไทยในเชิงวิจักษ์ ลักษณะทั่วไปของศิลปะไทยตั้งแต่สมัยเชียงแสน สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน เปรียบเทียบความคิด รูปแบบ เนื้อหาของจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และประณีตศิลป์ของไทย เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าทางศิลปะและสุนทรียภาพ (มีการศึกษานอกสถานที่)

ภาควิชาทฤษฎีศิลป์

215 157 ศิลปะดั้งเดิม
(PRIMITIVE ART)
ศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมของชนชาติอนารยะในแถบต่างๆ ของโลก เช่น ศิลปะอัฟริกัน (AFRICAN ART) ศิลปะอเมริกากลาง (PRE COLUMBIAN ART) และศิลปะบริเวณหมู่เกาะต่างๆ ของมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้ (OCEANIC ART)

215 158 ศิลปะยุคคลาสสิค
(CLASSIC ART)
ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะยุคคลาสสิคของกรีกและโรมัน โดยเน้นในเรื่องของแนวคิด รูปแบบ และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ในงานจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม

215 159 ศิลปะยุโรปสมัยกลาง
(MEDIEVAL ART OF EUROPE)
ศึกษาศิลปกรรมของยุโรปสมัยกลาง โดยเน้นในเรื่องของแนวความคิด รูปแบบ อันมีผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของคริสต์ศาสนา เช่น ศิลปะคริสเตียนตอนต้น (EARLY CRISTIAN ART) ศิลปะไบแซนไทน์ (BYZENTINE ART) ศิลปะโรมาเนสก์ (ROMANESQUE ART) และศิลปะกอธิค (GOTHIC ART)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

215 160 ศิลปะยุโรปในคริสศตวรรษที่ 15 และ 16
(EUROPEAN ART OF THE FIFTEENTH AND SIXTEENTH CENTURIES)
ศึกษาแนวความคิดของฮิวแมนนิสม์ (HUMANISM) อันเป็นบ่อเกิดของยุคเฟื่องฟูศิลปะวิทยา (RENAISSANCE) วิเคราะห์รูปแบบ และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ในงานศิลปะดังกล่าวทั้งในประเทศอิตาลีและประเทศอื่นๆ ในยุโรป

215 161 ศิลปะยุโรปในคริสศตวรรษที่17 และ18
(EUROPEAN ART OF THE SEVENTHEENTH AND EIGHTEENTH CENTURIES)
ศึกษาแนวความคิดและรูปแบบของงานศิลปะแมนเนอริสม์ (MANNERISM) ศิลปะบาร็อค (BAROQUE) ในประเทศอิตาลี และศิลปะร็อกโคโค (ROCOCO) ในประเทศฝรั่งเศส วิเคราะห์อิทธิพลของศิลปะดังกล่าวที่มีต่อศิลปะในประเทศต่างๆในยุโรป

215 162 ศิลปะตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19
(WESTERN ART OF THE NINETEENTH CENTURIES)
ศึกษาบทบาทและความเคลื่อนไหวของศิลปะในยุโรป เน้นเฉพาะศิลปะในช่วงปลายของคริสศตวรรษที่ 18 และศิลปะในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิเคราะห์และเปรียบเทียบผลงานของศิลปินคนสำคัญในลัทธิต่างๆ เช่น ศิลปะลัทธินีโอ คลาสสิค (NEOCLAS-SICISM) โรแมนติค (ROMANTICISM) สัจนิยม (REALISM) สกุลช่างพรีราฟาเอลไลท์ (PRERAPHAE - LITE SCHOOL) สกุลช่างบาบิซง (BARBIZON) ซิมบอ-ลิซึมส์ (SYMBOLISM) และอาร์ตนูโว (ART NOU-VEAU) เป็นต้น

215 163 ศิลปะตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20
(WESTERN ART OF THE TWENTIETH CENTURY)
ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะยุคหลังลัทธิศิลปะสมัยใหม่ (POST MODERNISM) ทั้งในยุโรปและอเมริกา โดยเริ่มจาก พ็อพอาร์ท (POP ART) มินิมอลอาร์ท (MINIMAL ART) ซุปเปอร์เรียลลิสม์ (SUPER REALISM) คอนเซปชวล อาร์ต (CONCEPTUAL ART) จนกระทั่งถึงศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน วิเคราะห์แนวความคิด รูปแบบ เรื่องราว เนื้อหา ตลอดจนการใช้เทคนิคและวัสดุของศิลปินคนสำคัญในกลุ่มต่างๆ

215164 ประวัติศาสตร์ศิลป์ภาพพิมพ์
(HISTORY OF PRINTMAKING)
ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะภาพพิมพ์ โดยเริ่มจากคริสต์ศตวรรษที่ 15 จนถึงปัจจุบัน ทั้งทางเทคนิค สุนทรียศาสตร์ และคุณค่าในด้านต่างๆ เน้นการวิเคราะห์ผลงานของศิลปินภาพพิมพ์คนสำคัญในแต่ละสมัย

215 166 วิวัฒนาการของประติมากรรม
(EVOLUTION OF SCULPTURE)
ศึกษาวิวัฒนาการของประติมากรรมในตะวันออกและตะวันตก ตั้งแต่สมัยอดีตจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน วิเคราะห์แนวความคิด รูปแบบ การใช้วัสดุ เทคนิคและวิธีการของศิลปินคนสำคัญทั้งศิลปินไทยและศิลปินต่างประเทศ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสาวิตรี บุตรเล็ก เกิดเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2521 สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์ศิลปะ) จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีการศึกษา 2543 จากนั้นเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย